

VII — DEJSTVA BRIGADE U ZAVRŠNIM OPERACIJAMA

1. Razbijanje 3. ustaške brigade u rejonu s. Rečica

Dejstva jedinica 34. divizije u zahvatu komunikacije Karlovac — Zagreb su primorala njemačko komandovanje da za obezbjeđenje oko svojih glavnih uporišta Karlovca, Zagreba i Siska angažira jače snage, posebno policijske i kvislinške. U vezi s tim ono je izvršilo pregrupiranje svojih snaga na ovom operativnom području. Početkom 1945. godine stanje njegovih snaga bilo je:

1. U rejonu južno od Zagreba, Samobor, Hrv. Leskovac — Turopolje, na području 2. ustaško-domobranske divizije nalazi se jedna brigada, jedan policijski puk, i jedan ustaški bataljon.

2. U rejonu Karlovac, na području 13. ustaško-domobranske divizije:

— sjeverno od Karlovca do Zdenčine (zaključno) raspoređeni su: »A« bataljon 1. lov. puka u Jastrebarskom (sa 1, 2, 5. i 6. četom), u s. Draganići (4. četa) i Zdenčina (3. četa); 1. bataljon 3. ustaške brigade u s. Draganići, osim 2. čete (u Turnju) i posadni ustaški bataljon 3. ustaške brigade u Jastrebarskom;

— istočno od Karlovca u rejonu s. Rečica raspoređen je ustaški posadni bataljon i 4. četa 2. bataljona 3. ustaške brigade;

— zapadno od Karlovca do s. Ozalj raspoređene su jedinice 3. bataljona 3. ustaške brigade i ustaški posadni bataljon u s. Ozalj;

— južno od Karlovca do D. Rese nalaze se jedinice 2. ustaškog bataljona 3. brigade, a prema Generalskom Stolu »B« bataljon 1. lovačkog puka;

— u rejonu Karlovca nalaze se jedinice 12. pješadijske brigade sa tri pješadijska bataljona i 4. inž. bataljon, štab 1. rez. lov. puka sa prištapskim jedinicama puka, štab 3. ustaške bri-

gade sa dopunskim bataljonom i prištapskim jedinicama i štab 13. divizije sa artiljerijskim divizionom.

3. U rejonu Sisak — Petrinja, dvije brigade 4. ustaško-domobranske divizije.

Istovremeno sa pregrupacijom neprijateljskih snaga, štab 34. divizije razvio je, preko svojih izviđačko-obavještajnih organa, široku obavještajnu aktivnost da bi prikupio podatke o rasporedu snaga neprijatelja. Brigada »Franjo Ogulinac Seljo«, dobila je zadatak da izviđa pravce prema Zdenčini, Zagrebu i Vel. Gorici. U vezi s tim izvršen je čitav niz izviđačkih akcija koje su upotpunile sliku o neprijatelju.

.

Štab 34. divizije je, poslije prikupljanja podataka o neprijatelju odlučio, po odobrenju štaba korpusa čiji se novi komandant Sumonja Miloš tada nalazio u diviziji, da napadne njegove snage u selima s. Rečica i Luka Pokupska. U odluci za napad na ta uporišta najvažniji je bio politički momenat. Stanovništvo uz r. Kupu od s. Sišljavić prema Karlovcu još je uvijek bilo dobrim dijelom pod utjecajem Mačeka i njegove reakcionarne politike. Neprijatelj je nastojao da njegovo takvo opredeljenje i dalje zadrži, pa je u s. Rečica formirao ustaški posadni bataljon koji je bio sastavljen isključivo od ljudi iz ovog kraja. Bilo je neophodno da se jednom jačom vojničkom akcijom utiče na takvu situaciju.

U vezi sa tim naređeno je 11. januara Žumberačkoj brigadi, koja se nalazila na Žumberku, da 14. januara pređe u Pokuplje.¹ U tom periodu 34. divizija dobija iz savezničke pomoći 4 brdska topa, kalibra 75 mm, pa je tih dana formiran artiljerijski divizion divizije, koji je imao 2 baterije.² Neprijatelj je bio obaviješten o dobijenim topovima i većoj količini municije, pa je već 6. januara pretpostavljao da se sprema napad na Rečicu i Jastrebarsko.

¹ Arhiv VII, k. 1227—11, reg. br. 2/7: depeša broj 56 od 12. januara 1945.

² Arhiv CK KPH, mikrofilm H. 48/723: Josip Kravanić, »O istorijatu artiljerije 34. divizije«.

U akciji su bile angažirane sve tri brigade 34. divizije. Napadala je Karlovačka brigada, podržana artiljerijskim divizionom divizije. Brigada »Franjo Ogulinac Seljo« dobila je zadatak obezbjeđenja od neprijateljskih intervencija iz pravca Karlovca na liniji: šuma Plantaža — s. Orlića, dok je Žumberačka brigada obezbjeđivala pravce koji se iz Zdenčine i Brezovice izvode ka Pisarovini.*

Teren je u to godišnje doba bio teško prohodan. Dubok snijeg učinio je, inače težak i močvaran teren između željezničke pruge Zdenčina—Karlovac i r. Kupe, još težim i neprohodnijim. Sve jedinice su bile upozorene da je 1. rez. lovački puk ujedno i škola za obuku skijaških lovaca, da on, u stvari, predstavlja obučenu skijašku jedinicu, što znači da je neprijatelj vrlo pokretljiv.

U veza sa napadom, brigada je 14. januara u 12 sati izvršila marš u rejon istočno od s. Pisarovine. Neprijatelj je to već 15. januara uočio . . . »Karlovačka i »Seljina« brigada nalaze se u selima Koritnja — Šišljavić — Kupčina . . . »⁴

Napad je bio odlukom štaba divizije određen za 15. januar 1945. sa početkom u 23 sati.

Brigada je zbog teškog terena, potrebe da obilazi naseljena mjesta, kao i nevještih vodiča — čitava dva sata kasnije stigla na određene položaje. Srećom, to nije imalo loših posljedica. S obzirom na to što je do tog vremena Karlovačka brigada već bila pred izvršenjem svog zadatka, brigada »Franjo Ogulinac Seljo«, po naređenju komandanta divizije, nije ni zaposjedala svoje položaje prema zapovijestima, već se zadržala između puta i željezničke pruge Karlovac — Rečica, k. 111 (šuma Dubrava i Zdenčina) i porušila prugu na tri mjesta. Odmah čim je Karlovačka zauzela uporište, brigada »Franjo Ogulinac Seljo« je oko 4 sata povučena na nove položaje, i to 1. bataljon u s. Rečica, 3. bataljon u s. Luka Pokupska, 4. bataljon u s. Zamršje i 2. bataljon u s. Blatnica, sa zadatkom da izvrši pretres zauzetog uporišta i da onemo-

³ Arhiv VII, k. 1225, reg. br. 2/1: Zapovijest štaba 34. divizije, op. br. 8 od 14. januara 1945.

⁴ Isto, k. 46, reg. br. 15/1—2: Izvještaj Ministarstva oružanih snaga NDH (MINDERS-a) za januar 1945.

gući neprijatelju da ponovo ovlada s. Rečica dok se ne izvuče zaplijenjeni materijal.

No, 16. januara oko 7 sati cestom iz pravca Karlovac naišla je jača njemačka izviđačka patrola na skijama, koju je patrola 1. bataljona odbila i ona se povukla prema šumi Pomešiče. Oko 9,30 sati neprijatelj je jakim snagama napao prema s. Rečici i s. Luka Pokupska iz više pravaca, a najjače iz pravca kupskog mosta, zahvatom glavne ceste i šume Castinjak, usmjeravajući težište napada prema s. Rečici. U napadu su učestvovali dijelovi 2. i 3. bataljona 3. »A« ustaške brigade,⁵ 1. bataljon 3. »B« ustaške brigade i neidentificirane snage 1. rez. lov. puka.⁶ Zbog razvučenog rasporeda brigade i nezgodnog terena za eventualno odstupanje pod težim uslovima posebno 1. bataljona u s. Rečici, štab brigade u 9,50 naređuje izvlačenje brigade na povoljnije položaje. U vezi sa tim 4. bataljon zauzima položaje u s. Karasi, 2. bataljon je ostao u s. Blatnica, 3. bataljon se povukao u s. Koritnju, a 1. bataljon u s. Sišljavić. Štab brigade odlučio se na takav raspored brigade očekujući dalje napade relativno jakih neprijateljskih snaga, koje su se prikupljale u širem regionu s. Rečica. Iza brigade u s. Sišljavić nalazila su se na položaju dva bataljona Karlovačke udarne brigade. 1. bataljon je za vrijeme borbi i pretresa uporišta ubio 4 neprijateljska vojnika, 5 ranio, 5 zarobio i pri tome zaplijenio 3 teška mitraljeza i 17 pušaka, a 3. bataljon je zarobio 5, ranio 3 i ubio 1 neprijateljskog vojnika.

Na novim položajima, borci 2. i 4. bataljona, koji su se sada nalazile u prvom ešelonu, dobro maskirani i utvrđeni zauzeli su položaje u kućama i drugim objektima na zapadnim ivicama s. Blatnica i Karasi. 2. bataljon zaposjeo je 1. i 2. četom položaje u prvoj liniji, a 3. četa je bila u rezervi u s. Blatnici. 4. bataljon je imao 1. i 2.

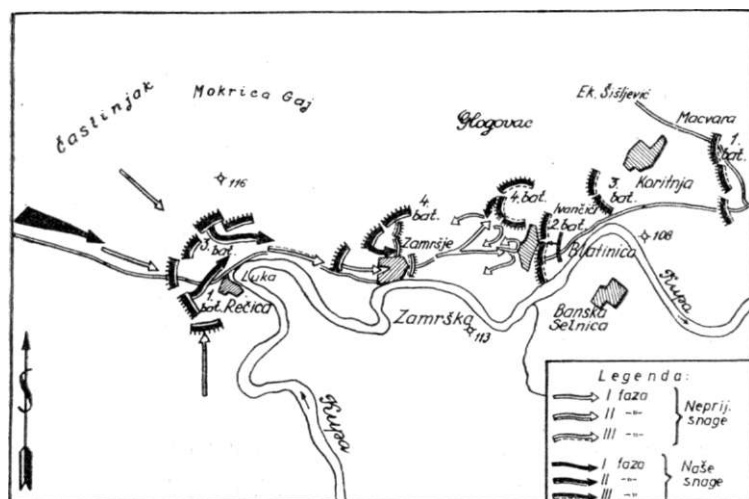
³ Vjerojatno zbog lakšeg rukovođenja 3. ustaška brigada bila je operativno podijeljena u dvije grupe bataljona. Ministarstvo oružanih snaga NDH (MINORS) nije dozvolilo takvo preformiranje 3. brigade u »A« i »B«, tako da je kasnije postojala 3. brigada sa 7 bataljona (1 — 4 i posadni u Karlovcu, Ozlju i Jaski), (Arhiv VII, k. 1227—11, reg. br. 2/39).

⁶ U izvještaju Župske redarstvene oblasti Karlovac kaže se, između ostalog: »... U pomoć krenula naša i njemačka vojska ...« (Arhiv UDB Zagreb, mikrofilm 27/136).

četu okrenute frontom prema cesti Zamršje — Blatnica, a 3. četa je zauzela položaje sjeverno od s. Karasi sa zadatkom da osmatra pravce koji izvođe iz šume Giogovac u rejon rasporeda brigade. Bilo je naređeno da se vatra otvara samo iz neposredne blizine, s tim da najprije djeluje 2. četa 2. bataljona koja se nalazila odmah iza mosta u s. Blatnici. Zabranjeno je bilo svako kretanje po položajima i selu kako se ne bi otkrilo prisustvo jedinica.

Nešto iza 12 sati prednji dijelovi 3. ustaške brigade otpočeli su pokret iz s. Zamršja prema s. Blatnici. Na čelu je išla prethodnica, jačine oko 20 vojnika sa 2 puškomitraljeza i teškim mitraljezom (izviđački vod štabne čete 2. bataljona 3. ustaške brigade). Kod kapelice na raskrsnici puteva prethodnica je polijegala i otvorila vatru prema s. Karasi i s. Blatnica. 2. i 4. bataljon, dobro maskirani, nisu uopće odgovorili na vatru neprijateljskih prednjih dijelova. Ocijenivši to kao (vjerojatno) činjenicu da nema snaga NOV u tim selima, prethodnica upućuje natrag prema s. Zamršje patrolu sa obavještenjem glavnini da je put slobodan, a ona produžava pokret ka Blatnici. Komandiri četa su, iako je neprijateljska prethodnica duboko ušla u raspored brigade i u slučaju napada ne bi mogla da se izvuče, vrlo disciplinirano sprovodili plan štaba brigade i nisu dozvoljavali otvaranje vatre. U međuvremenu je krenula iz s. Zamršje prema s. Blatnica i glavnina 1. bataljona 3. »B« ustaške brigade, a iza nje i druge jedinice. Kada se cijela glavnina bataljona našla između s. Zamršje i s. Blatnica, neprijateljski prednji dijelovi počeli su prilaziti neposredno mostu kod s. Blatnica i podilaziti s. Karasi. S obzirom da je s. Karasi bliže, to je dio neprijateljskih jedinica prije došao do s. Karasi nego glavnina do s. Blatnica. Pogled na masu neprijateljskih vojnika koja se kretala prema položajima 2. i 4. bataljona i koja je brojala više stotina vojnika, utjecao je na neke borce i starješine 4. bataljona koji su postajali uznemireni, a bilo je i pojedinačnog napuštanja položaja. Kod ulaska u s. Karasi neprijateljski prednji dijelovi primijetili su puškomitraljesca 4. bataljona, koji se nalazio na položaju na samoj cesti, i počeli su bježati prema Kapelici, ne otvarajući vatru. Komandiri četa 4. bataljona odmah su naredili otvaranje vatre. U tom trenutku otvorili

su snažnu vatru i 1. i 2. četa 2. bataljona. Neprijatelj je na snijegu predstavljao upravo idealnu metu. Vatrom je posebno precizno djelovao mitraljez 2. bataljona koji je bio postavljen na tavanu jedne kuće u selu Blatnici. Od prvih metaka poginuo je komandant ustaškog bataljona, koji je bio na čelu glavnine. Neprijatelj je bio potpuno iznenađen i počeo je bježati prema s. Zamršje, ali su mu duboki snijeg i nered, koji je zavladao, to otežavali. Tada je naređeno 3. četi 2. bataljona, koja se nalazila u bataljonskoj rezervi, da juriša na njega. Ta četa, pod komandom starog vodnika Zivanovića Nedeljka, hrabro je i smjelo uljetela među demoralizirane ustaše. U jurišu sa tom četom učestvovali su i komandanti brigada i bataljona Tojagić Milan i Vuljetić Mirko. Od Karasa su krenuli na juriš i komandiri 1. i 2. čete 4. bataljona Modić Juraj i Petrac Josip sa nekoliko desetina boraca 1. i 2. čete. Ustaše koje su se zatekle bile su nemoćne da se brane, pa su ili pobijene ili zarobljene. Zbog teškog terena i organizirane vatre iz s. Zamršje, gdje je zauzeo položaje 3. bataljon 3. »A« ustaške brigade, naše jedinice koje su gonile neprijatelja zaustavljene su po naređenju kod ka-

Borbe u Rečici i Blatnici 16. januara 1945.

pelice na raskrsnici i vraćene na svoje položaje. Stab brigade je očekivao da će neprijatelj ponovo napasti, pa je naredio jedinicama da ostanu na svojim položajima spremne za borbu. Ujedno je porušen most kod s. Blatnica, jer su se očekivali tenkovi neprijatelja.

Međutim, neprijatelj nije više kretao u napad, niti je pokazivao bilo kakvu aktivnost, već se oko 24 sata povukao u pravcu Karlovca.

Uz vrlo male sopstvene gubitke (1 mrtav i 2 ranjena) ustašama su, prema njihovim podacima, nanijeti teški gubici od: 24 mrtva, 23 ranjena i 20 zarobljenih. Zaplijenjena su 4 teška mitraljeza, 2 puškomitraljeza, 2 šmajsera, 59 pušaka, 7.000 metaka i dosta drugog materijala.

Vjerojatno je da bi neprijatelj pretrpio i mnogo veće gubitke da krivicom komandira prateće čete na ranijim položajima nisu ostale mine za teške bacače, pa je zbog toga u toj borbi upotrijebljeno svega 6 mina za te bacače. U borbi je utrošeno 11.620 metaka i 34 mine za laki bacač.⁷

Ova borba predstavlja uspjeh brigade u borbi sa protivnikom, ni malo slabijim po broju boraca i naoružanju, zahvaljujući dobrom rukovođenju i discipliniranom sprovođenju postavljenih zadataka. S obzirom na zemljište, vremenske prilike i neprijateljske mogućnosti, bila je veoma cjelishodna odluka štaba brigade da se napusti odbrana širokog fronta od s. Rečice do s. Blatnica i da se snage koncentriraju na pogodnije položaje sa gušćim borbenim poretkom. Dubok snijeg je jako otežavao pokret van puteva i zato je bilo normalno očekivati da će se neprijateljske jedinice kretati u zahvatu puta. Odbrana u samom selu, dobro maskirana i utvrđena po kućama i drugim objektima, bila je vrlo siguran oslonac boraca i omogućavala je da se neprijatelj dočeka sa najbližeg odstojanja. Neodgovaranje na vatru neprijateljskih prednjih dijelova odigralo je možda presudnu ulogu u odluci ne-

⁷ Arhiv VII, k. 1231, reg. br. 15/2: Izvještaj štaba brigade, op. br. 11 od 18. januara 1945; reg. br. 7/2: reg. br. 9/2: reg. br. 10/2: reg. br. 8/2: Izvještaji štabova bataljona i k. 59, reg. br. 1/2—8: Izvještaj 13. ustaško-domobranske divizije za 16. januar 1945. zapovjedništvu 1. korpusnog područja.

prijateljskog kornandovanja da krene glavninom snaga putem bez bočnih osiguranja.

Treća ustaška brigada je te noći u borbi sa Karlovačkom brigadom i borbi po danu sa brigadom »Franjo Ogulinac Seljo« od ratnog materijala izgubila: 4 bacača, 8 mitraljeza, 11 puškomitraljeza, 246 pušaka i 9 pištolja.⁸ Nema sumnje da je to bio težak udarac toj ustaškoj jedinici. Poslije ove borbe u brigadi je došlo do daljih kadrovskih promjena. Za politkomesara 2. bataljona postavljen je Robić Nikola, a za politkomesara 4. bataljona Špišić Stevo.

2. Najteža borba brigade

Na karlovačkom sektoru štab 34. divizije, poslije uspješnih borbi shodno ideji štaba 4. korpusa, prenosi težište na sektor Petrinja i Sisak. Time je trebalo olakšati dejstva jedinica 5. korpusa u dolini r. Una.

U to vrijeme u širem rejonu Siska i Petrinje neprijatelj je imao slijedeće snage: 19. ustašku brigadu⁹ 4. ustaško-domobranske divizije u Petrinji i okolnim mjestima (Mala Gorica, Moštanica, Pračno); 14. pješadijska brigada 4. ustaško-domobranske divizije u Sisku i okolnim mjestima (Odra, Zažina); 111. kozački zaštitni bataljon u s. Odri, Sisku i s. Pračno;¹⁰ 1. dopunski inženjerijski bataljon u Sisku; škola mornarice NDH i neke druge mornaričke jedinice u Sisku i 4. ustaški bataljon¹¹ 20. ustaške brigade u Turopolju.

⁸ Isto, k. 59, reg. br. 1/2—44.: Izvještaj Ministarstva oružanih snaga NDH za januar 1945.

⁹ 19. ustaška brigada u Petrinji je novoformirana brigada u vezi sa preformiranjem oružanih snaga NDH. Osnovno ljudstvo za njenu popunu uzeto je iz 8. ustaške brigade. Brigada je imala 3 bataljona.

¹⁰ 111. kozački zaštitni bataljon, formiran maja 1944. u Jaslovu (Poljska), jačine oko 500 — 600 vojnika došao je u Sisak početkom 1945. iz Krakova. U rejonu Siska ostaje do početka marta kada je prebačen u Moslavinu u sastav 1. kozačkog konjičkog korpusa.

¹¹ Raniji 5. bataljon Zagrebačke ustaške brigade.

U žažini, sjeverno od sela, u rejonu crkve i škole nalazilo se uporište u kome se nalazila 1. četa 3. bataljona 34. pješadijske brigade. Osnovni sastav te čete, čije je brojno stanje bilo 220 vojnika, bili su ustaše i bivši pripadnici NOV koji su dezertirali iz njenih redova. Naoružani su bili sa 12 puškomitraljeza, 3 teška mitraljeza i 1 teškim bacačem. Samo uporište bilo je prirodno vrlo jako i nadvišavalo je teren. Ojačano je nizom drveno-zemljanih bunkera, koji su bili vrlo dobro međusobno povezani dubokim rovovima, a osnovne otporne tačke predstavljali su crkva, škola i župni dvor. Oko uporišta je bila bodljikava žica ojačana minama. Mjesto na kome se to uporište nalazilo ometalo je slobodu akcije 34. divizije prema Sisku i Petrinji i znatno otežavalo političku aktivnost organizacija NOP u tom kraju. Zato je štab 20. januara donio odluku da napadne i likvidira uporište, radi kasnijih dejstava prema Sisku i Petrinji. Napad je bio prvobitno određen za 22. januar, ali je odgođen po naređenju štaba 4. korpusa¹² radi dolaska pod komandu 34. divizije 2. brigade Unske operativne grupe (UOG) i koordiniranja operacije sa snagama 7. divizije koje su pripremale napadna dejstva južno od Petrinje. U vezi sa tom odlukom, brigada »Franjo Ogulinac Seljo« je pristigla 21. januara na sektor s. Brkiševina — s. Šišinec.

Neprijateljsko komandovanje uočilo je odlazak snaga prema Sisku i Petrinji i pretpostavljalo da se priprema napad na Zažinu.¹³ Poslije odgode napada, dva bataljona upućuju se u rejon s. Orleković — s. Vratečko radi obezbjeđenja prikupljenih snaga iz pravca Zažine. 23. januara primijećena je »letjeća tvrđava« koja se naglo spuštala. Iz nje su iskočili padobranima članovi posade i spustili se u rejon Brkiševine. Njihova radost bila je velika kada su na kapama naših boraca primijetili crvene zvijezde, a kad su razumjeli kako su pali blizu neprijateljskog uporišta još su bili sretniji.

¹² Arhiv VII, k. 1227—II, reg. br. 2/7: depeša br. 88 od 21. januara 1945.

¹³ Isto, k. 76, reg. br. 24/1—2: u izvještaju MINORS-a kaže se: »... partizanske snage sa područja Kupčina — Pisarovina povukle su se prema istoku (navodno namjeravaju da napadnu i Zažinu na cesti Zagreb — Petrinja)... «.

U vezi sa napadom na Zažinu štab divizije je napravio slijedeći plan:¹⁴ brigada »Franjo Ogulinac Seljo« napada uporište: dva bataljona Karlovačke brigade obezbjeđuju napad iz pravca Siska a jedan bataljon iz pravca Petrinje i jedan bataljon iz pravca Turopolja. Po naređenju štaba 4. korpusa diviziji je naknadno pridata 2. brigada Unske operativne grupe, koja je dobila zadatak obezbjeđenja iz pravca Turopolja, što je omogućilo da Karlovačka brigada jače posedne položaje prema Sisku i Petrinji; dva bataljona Zumberačke brigade obezbjeđuju pravac Zdenčina — Pisarovina, a jedan pravac s. Rečica — Pisarovina.

Na osnovu općeg zadatka štab brigade je 21. januara postavio bataljonima slijedeće zadatke:

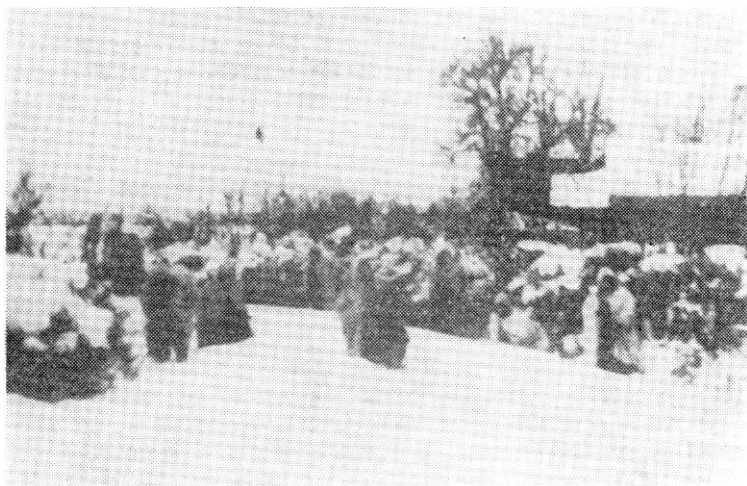
— 1. bataljon, uz podršku 4 teška minobacača, napada sa sjevernog pravca sa k. 120 i preko groblja, 2. bataljon, napada sa zapadnog pravca, 3. bataljon napada sa južne strane u zahvatu nasipa i puta koji od r. Kupe vodi u uporište. 1. i 3. bataljon imali su po jednu četu u rezervi sa zadatkom da spriječi eventualno izvlačenje neprijatelja u pravcu s. Rajbervirt. Svi bataljoni su bili ojačani poluvodom jurišnih pionira. Borci su bili snabdjeveni bijelim plahtama. U brigadnoj rezervi u rejonu k. 120 nalazio se 4. bataljon. Početak napada predviđen je za 25. januar u 23 sata.

U čitavom tom periodu vršene su i intezivne političke pripreme. Objektivno se ukazivalo na teške borbe koje predstoje, ali i na višestruke potrebe da se to uporište uništi. Sa članovima KP i SKOJ-a vršene su i posebne pripreme. Možda nikada do tada nije kod boraca i rukovodilaca postojala tako čvrsta rješenost da mora da se uspije.

Bataljoni su iz s. Letovanića krenuli na polazne položaje odvojenim kolonama. 1. i 4. bataljon preko polja Zablotki do k. 120, 2. bataljon drumom od s. Letovanića ka Rajbervirt i 3. bataljon od s. Letovanića niz rijeku Kupu do nasipa i drumu koji vodi ka uporištu. Borci su bili ogrnuti bijelim plahtama. Snijeg dubok oko 40 cm umnogome je otežavao kretanje.

¹⁴ Arhiv VII, k. 1231, reg. br. 7—6/1.

Bataljoni Karlovačke brigade, koji su kretali drumom ka s. Sela, naišli su na raskršnici puteva Rajbervirt na neprijateljsku patrolu. U kratkom sukobu jedan njen vojnik je ubijen, 3 su ranjena, jedan zarobljen a jedan je uspio da se vrati u uporište. Sem toga u s. Zažina došlo je do kraćeg puškaranja između djevu jedinica brigade »Franjo Ogulinac Seljo« u kome je poginuo komandir 3. čete 3. bataljona Periček Josip. To je nagovjestilo neprijatelju u uporištu Zažina da se u blizini nalaze snage NOV i on se prikupio i izašao na položaje. On je još i ranije bio obaviješten o pokretu snaga 34. divizije i bio u stalnoj borbenoj gotovosti.

Pred napad na Žažinu borci maskirani bijelim platnama

U 23 sata 25. januara otpočela je artiljerijska priprema koja je bila kratka i neefikasna i jedinice nisu uspjele da za to vrijeme naprave prolaze kroz žičane prepreke, a morale su da savlađuju vrlo težak teren pod stalnom neprijateljskom vatrom. Noć je bila vedra i vidjelo se skoro kao po danu. Na pravcu 2. i 3. bataljona teren prema uporištu uzdizao se pod uglom od oko 45°, a na pojedinim mjestima bio je još strmiji. Operativni oficir brigade Aj-

dinović Ljuban, koji se nalazio u 2. bataljonu, predlagao je štabu brigade da se ne napada sa pravca napada 2. bataljona i da se taj bataljon rokira lijevo prema 1. bataljonu, gdje su položaji za napad bili povoljniji za napadača. Prvi napad bataljona neprijatelj je odbio. Borci su polijekali u neposrednoj blizini žice. Kod 3. bataljona je, poslije artiljerijske pripreme, 2. četa energično krenula u napad, dok je 3. četa zaostala, pa je 2. četa primila na sebe svu neprijateljsku vatru i, sem što je bila zaustavljena, pretrpela je i osjetne gubitke.

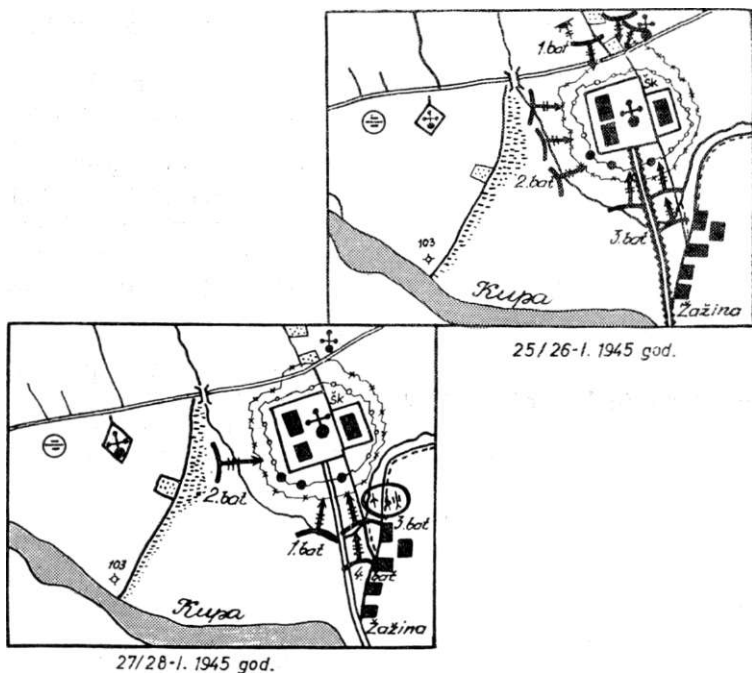
Oko 1 sat po ponoći 26. januara ponovljena je artiljerijska priprema. Ona je opet bila neefikasna, kratka i nedovoljno kombinovana sa pješadijskom vatrom. Jedinice su ostale lišene podrške artiljerije i minobacača baš kada je bila najpotrebnija, kada su se nalazili na žici. Prestanak artiljerijske vatre u tom trenutku omogućio je neprijatelju da dobro sasređenom i bliskom vatrom ponovo odbije juriš jedinica i nanese im ponovo ozbiljne gubitke.

Treći napad je otpočeo u 2 sata.

Po naređenju komandanta brigade iz 4. bataljona upućena je kao ojačanje 1. bataljonu jedna četa. U trećem napadu je rad bataljona bio bolje usklađen i njihovo dejstvo bilo je jednovremeno, ali je artiljerijska podrška opet bila nedovoljna i neefikasna. Neprijatelj je taktički veoma dobro radio. Naime, partizanski dezertteri su znali da jedinice NOV u napadima na uporišta najprije artiljerijom neposredno gađaju bunkere, pa su se za vrijeme artiljerijskog gađanja nalazili van bunkera, u rovovima. U zgradama, koje su najviše tučene artiljerijom i minobacačima, neprijatelj se uopće nije nalazio. Time se i mogu tumačiti relativno mali gubici koje je neprijatelj pretrpio. Osjetila se već i klonulost kod jedinica zbog dotadašnjih velikih gubitaka, tako da i taj treći napad nije uspio ni na jednom pravcu. Brigada je te prve noći imala 14 mrtvih i 56 ranjenih.

Zbog takve situacije, štab divizije toga dana odustaje od daljih napada i naređuje štabu brigade da povuče jedinice u s. Letovanić na odmor i sređivanje, sem 4. bataljona koji je ostavljen na raskrsnici puteva kod Rajbervirta sa zadatkom da drži uporište u blokadi.

Odmah 26. januara ujutro upućena je pomoć napadnutom uporištu iz Siska, sastavljena iz dijelova 14. pješ. brigade, 19. ustaške brigade, 111. kozačkog bataljona, 1. dop. pionirskog bataljona i škole mornarice u ukupnoj jačini od oko 600 vojnika. Bataljoni Karlovačke brigade zadržali su ove snage ispred s. Greda. U dnevnom izvještaju 4. domobransko-ustaške divizije se kaže: »... tokom

Napad na Žažinu 25/26. januara 1945.

čitavog dana pokušavale su naše snage probiti se do Žažine, ali uvijek bez uspjeha...¹⁵

Međutim, u izvještaju štaba brigade »Franjo Ogulinc Seljo«¹⁶ konstatuje se da je 26. januara ujutro, oko 9 sati, neprijatelj iz Petrinje uspio da posadi u Žažini do-

¹⁵ Isto, k. 59, reg. br. 1/2—116:

¹⁶ Isto, k. 1231, reg. br. 21/1.

premi popunu u municiji i hram, a da se 4. bataljon ispred tih snaga povukao do s. Dužica, zbog čega je smijenjen komandant bataljona. Neprijateljske snage ispred kojih se 4. bataljon povukao bile su, u stvari snage iz uporišta Žazine u jačini 30 vojnika, koji su pokušavali da uspostave kontakt sa snagama koje su nadirale iz pravca Siska, ali bez uspjeha.

Neprijateljsko komandovanje je shvatilo ozbiljnost situacije oko Siska i Petrinje i štab 1. korpusa počeo je užurbano preduzimati konkretne mjere. U uporište Turopolje, gdje se nalazio 4. bataljon 20. ustaške brigade, štab 2. ustaško-domobranske divizije upućuje 27. januara komandanta 20. ustaške brigade sa dvije čete 3. bataljona 20. pješadijske brigade, 2. četom 1. bataljona 20. ustaške brigade i kombinovanom četom 1. bataljona 20. pješadijske brigade. Za komandanta tih svih snaga određen je komandant 20. ustaške brigade. U borbama 28. i 29. januara sa 2. brigadom Unske operativne grupe imale su ove neprijateljske snage 6 ranjenih, dok je u borbama 26. januara 4. bataljon 20. ustaške brigade iz Turopolja imao 2 poginula, 6 ranjenih i 3 nestale ustaše. Ni na sisačkom pravcu neprijatelj nije mogao dalje od s. Sela i pri tome je imao 6 mrtvih, 9 ranjenih i 15 zarobljenih. Radi olakšanja situacije oko Siska i Petrinje aktivirane su i snage 13. divizije na karlovačkom sektoru koje su 28. januara izvršile napad iz Zdenčine u pravcu Bratine.¹⁷

Neprijatelj je u toku 27. januara pokušavao uporno da se probije do Žazine, ali su Karlovačka brigada prema Sisku i Petrinji i 2. brigada UOG prema Turopolju uporno odbijale sve neprijateljske pokušaje i same aktivno dejstvovala.

27. januara štab divizije izdaje štabu brigade »Franjo Ogulinac Seljo« naredenje za ponovni napad 27/28. januara. Planiranjem napada prepušteno je štabu brigade, koji je napravio slijedeći plan: napad sa tri bataljona, ali sada jednim bataljonom iz zapadnog pravca, a sa dva bataljona sa juga u zahvatu ceste i nasipa koji od r. Kupe vodi ka uporištu. Bataljon u rezervi postaviti u sjeverni dio s. Žazina, radi njegovog što bržeg uvođenja u

¹⁷ Isto, k. 1227—11, reg. br. 2/7: depeša br. 119 od 28. januara 1945.

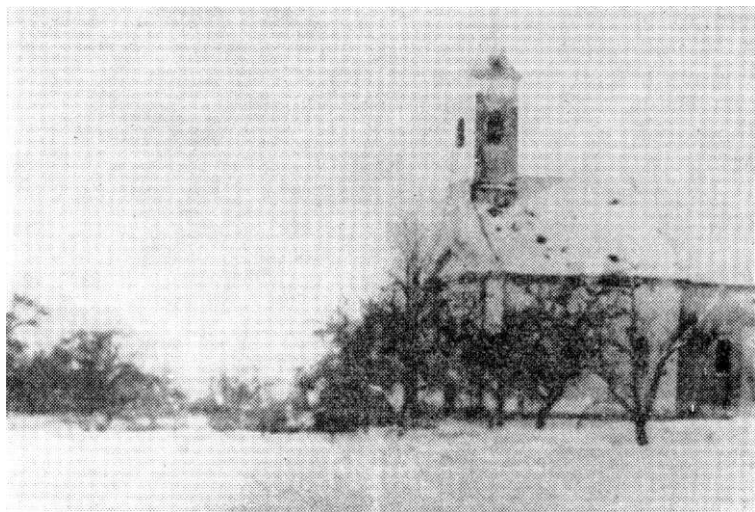
borbu na mjestu prodora. Artiljeriju i minobacače postaviti u sjeverni dio s. Zažina radi neposredne podrške pješadije. Za neposrednu podršku pješadije planirano je bilo da se formira grupa od 25 mitraljeza i puškomitraljeza. Za likvidaciju uporišta bilo je bitno barem na jednom dijelu odbrane poremetiti vatreni sistem. Na zapadni pravac određen je ponovo 2. bataljon, na južni pravac 1. i 3. bataljon, a 4. bataljon bio je u rezervi. U Letovaniču je 27. januara ujutro održan partijski sastanak svih komunista brigade radi potpunijeg angažiranja članova Partije u izvršavanju postavljenog zadatka. Na izvršavanju tog zadatka insistirao je i Glavni štab Hrvatske, jer bi pad Zažine omogućio snažnija dejstva prema Petrinji i Sisku.

Vidna noć i snijeg omogućili su neprijatelju da osjeti približavanje bataljona i da ocijeni novi glavni pravac napada, te je izvršio brzo pregrupisavanje svojih snaga u uporištu, ali nije uopće otvarao jaču vatru, što je, pored ostalog, navodilo na konstataciju da neprijatelj vjerovatno štedi municiju. Oko 21,30 otpočeo je snažan napad bataljona uz jaku podršku artiljerije, minobacača i grupe automatskih oruđa. Neprijatelj je pružao vrlo ogorčen otpor. Pa ipak, desnom krilu 3. bataljona, i to njegovoj 2. četi, koji je napadao iz pravca s. Zažine, uspjelo je da napravi otvor na žici. U borbi na tom mjestu poginuo je i komandant 3. bataljona poručnik Babić Lovro. Obaviješten o tome, štab brigade odlučuje da na tom mjestu ubaci u borbu i brigadnu rezervu (4. bataljon), koji se nalazio u s. Zažina. 4. bataljon je odmah sa dvije čete ušao u borbu na tom pravcu i čak uspio da izbací neprijatelja iz jednog bunkera. Neprijatelj je osjetio neposrednu opasnost na tom pravcu i snažno pojačao njegovu odbranu, pa mu je uspjelo da odbije dalji prodor tog bataljona i da povrati izgubljeni bunker i ponovo uspostavi čvrst vatreni sistem.

Poslije kraćeg vremena oko 24 sata napad je obnovljen, s tim što su sa juga napadala istovremeno tri bataljona. Vođena je ogorčena borba, borci i stariješine ispoljili su veliko junaštvo, ali bez uspjeha, neprijatelj dobro zaklonjen uspijevaó je da odbije sve napade i da jedinicama nanosi vrlo teške gubitke, naročito u komandnom

kadru. Mnogo je boraca poginulo ili ostalo ranjeno na samoj žici. Teško ranjena na žici ostala je i politički delegat Irma Harapin.

Te noći brigada je imala 30 mrtvih i 85 ranjenih. Ti gubici ukazuju na činjenicu koliko je htjenja da se uspije uloženo u borbu te druge večeri napada. U 1,30 po ponoći štab brigade dolazi do zaključka da je dalji napad besmislen, naročito zbog velikih gubitaka i predlaže štabu divizije da se obustavi napad. Štab divizije saglasio se s tim jedino mogućim predlogom.

Na Zažinu januara 1945. uporište sa crkvom poslije borbe

Međutim, od 1,30 po ponoći do 4 ujutro vođena je i dalje ogorčena borba, ali sada sa ciljem da se izvuku ranjeni i poginuli borci. Uprkos svih napora, uglavnom je 17 mrtvih drugova ostalo na žici i oko žice na brisanom prostoru.

Po naređenju štaba divizije, poslije izvlačenja iz borbe, brigada se povlači u s. Letovanić. Istog dana oko 18 sati posada iz Zažine se, uz pomoć dijelova 19. ustaške brigade iz Petrinje, povukla u Petrinju, odakle je pre-

bačena u Sisak i ponovo vraćena u uporište Brest. Iz dnevnog izvještaja 4. divizije vidi se da je kao razlog povlačenja pomanjkanje municije.

Tako je završena borba u kojoj je brigada pretrpjela najteže gubitke na svom dotadašnjem borbenom putu. Ukupno je izbačeno iz stroja 192 borca brigade, od čega 63 mrtva ili kasnije umrla i 129 ranjenih. Pored ostalih, poginuo je 1 komandant bataljona, 2 su ranjena; ranjen je 1 politički komesar bataljona, poginula su 2 pomoćnika komesara bataljona, 3 komandira četa, a 4 su ranjena; poginuo je 1 politički komesar čete, a 5 ih je ranjeno; 2 zamjenika komesara su poginula, a 2 su ranjena; poginula su 4 vodnika a 15 ih je ranjeno; poginulo je 4 delegata vodova a 4 su ranjena, itd.

Brigada je izgubila i oružje drugova koje se nije moglo izvući od žice, i to 1 puškomitraljez, 26 pušaka, 2 šmajsera i 3 pištolja, dok je 5 puškomitraljeza oštećeno. U borbi je utrošeno 48.184 metaka i 448 mina za teške bacače.¹⁸

Prema našim procjenama neprijatelj je imao oko 60 mrtvih i ranjenih i 1 zarobljenog. Međutim, njegovi su gubici znatno manji i iznose svega 5 mrtvih, 9 ranjenih i 1 zarobljen. U napadu 25/26. januara neprijatelj je imao svega 1 poginulog, dok je 9 ranjenih i 4 poginula imao u borbama noću 27/28. januara.

S obzirom na tako teške gubitke i neuspjeh brigade postavlja se ozbiljno pitanje šta je dovelo do toga:¹⁹

¹⁸ Arhiv VII, k. 1225, reg. br. 12/2: Operativni izvještaj štaba 34. divizije, op. br. 189 od 1. februara 1945; k. 1231, reg. br. 21/2: Izvještaj štaba brigade, op. br. 18 od 1. februara 1945; i k. 59, reg. br. 1/2—10, 1/3—56, 1/2—115 i 1/2—116: Izvještaj 4. hrvatske divizije i bojna relacija 14. pješađijske brigade.

¹⁹ Ovo uporište bilo je u zadnjih pola godine dva puta bezuspešno napadano. Noću 14/15. septembra napadala je Karlovačka brigada, pri čemu je imala 4 poginula i 24 ranjena (Arhiv VII, k. 1223, reg. br. 18/3. Noću 13/14 oktobra napadala je 1. brigada 8. divizije, podržana sa 2 tenka. Brigada je imala 9 poginulih i 32 ranjena, a onesposobljen je bio i izgubljen 1 tenk koji je podržavao napad (Arhiv VII, k. 426 A, reg. br. 18/7). Neprijatelj je u tim napadima imao minimalne gubitke. Pri napadu Karlovačke brigade bila su 3 poginula i 3 ranjena (Arhiv VII, k. 58, reg. br. 9/1—37), a pri napadu 8. divizije 3 poginula i 6 ranjenih (Arhiv VII, k. 58, reg. br. 10/1—19).

— Snage određene za napad bile su po broju dovoljne. Jedna brigada bila je dovoljna da likvidira uporište takve jačine. Prvog dana odnos snaga bio je: u živoj sili (samo bataljoni) — 747:220, u teškim mitraljezima — 6:3, u puškomitraljezima — 49:12, u lakim bacačima — 11:0, u teškim bacačima — 4:1 i u topovima — 4:0 u korist napadača, ali su sve druge okolnosti išle neprijatelju u prilog (utvrđeno uporište, poznavanje taktike brigade, dubok snijeg, mjesečina, brisan prostor, nadvišavajući neprijateljski položaj i dr.).

Starješine koje su dobro poznavale taj teren stavile su i tada primjedbe na te pravce napada. Međutim, takva je diskusija prekinuta sa obrazloženjem da je to naređenje. Pravac na kome je 1. bataljon napadao prve noći bio je dovoljan da primi znatno jače snage, a sem toga je bio veoma pogodan za podršku jer je neznatno, ali ipak nadvišavao samo uporište. Među borcima je bilo poslije borbe čak diskusija o tome da je plan napada napravio izdajnik Kopjar Dragutin, koji je tada bio načelnik operativnog odsjeka divizije.

Plan napada 27/28. januara bio je vrlo interesantan i kroz njega se vidjela čvrsta riješenost štaba brigade da izvrši postavljeni zadatak. Stab divizije trebalo je da uvede u borbu barem još jedan bataljon ili dva bataljona na sjevernom i istočnom pravcu. Ponavljanje napada samo sa jedinicom koja je prethodno imala velike gubitke, pa makar to zahtijevao viši štab, veoma je rizično. Stab brigade je 27/28. januara vrlo brzo ubacio u borbu bataljon iz rezerve na pravcu gdje je postignut uspjeh, ali su druge okolnosti o kojima je bilo riječi, onemogućile uspjeh.

Artiljerija i minobacači nisu pružili podršku napadu koja se od njih očekivala.²⁰ O tome posebno govori činjenica da je ogroman utrošak artiljerijske i minobacačke municije ostao bez stvarnog efekta. U najodsudnijim trenucima pješadija je ostala bez njihove podrške. Dejstvom artiljerije nije ozbiljnije načeta ni jedna utvrđena tačka neprijatelja. Očito da je za artiljeriju i minobacače, zbog relativno malog uporišta i blizine sopstvenih trupa, bio

²⁰ Po mišljenju štaba divizije (u već pomenutom izvještaju) rad artiljerije u ovoj borbi bio je zadovoljavajući.

u toj borbi nerješiv problem kako da se obezbijedi efikasnija podrška, iako su artiljerci pokazali puno požrtvovanje i hrabrost (poginuo je komandant artiljerijskog divizion).

Bez obzira na zločinački rad referenta saniteta divizije, brigadni i divizijski sanitet funkcionisali su besprekorno. U izvlačenju ranjenika i pružanju prve pomoći bilo je bezbroj divnih primjera požrtvovanja i po cijenu sopstvenog života. Mnogo boraca i rukovodilaca dalo je tada krv za ranjene drugove i dobilo za to posebne značke sa natpisom »Krv za junačku krv«.

Vezisti su, također, uložili maksimum požrtvovanja da obezbijede stalnost veze, posebno na vezama artiljerije. Tu se mora naročito istaći Ilić Marjan, borac čete za vezu, koji je poginuo prilikom opravke linije i preko njega mrtvog je veza i održavana.

U prva dva napada 25/26. januara došao je do izražaja i nedovoljno smhroniziran rad bataljona u napadu. Svojom pješadijskom vatrom oni su relativno slabo dopunjavali vatru artiljerije i minobacača. Štabovi bataljona nisu vodili dovoljno računa o sasređivanju napora u jednom pravcu, već su se snage rasplinjavale na čitavom frontu. Vjerojatno da bi to bilo u daleko manjoj mjeri da su štabovi bataljona izvršili izviđanje uporišta, a za to je bilo dovoljno vremena.

Velikog utjecaja na krajnji rezultat borbe ima i znatan broj poginulih i ranjenih rukovodilaca, jer među njima ima velik broj do sada najistaknutijih i najhrabrijih pripadnika brigade.

Sem veoma dobro fortifikacijski uređenog uporišta, i karakter i sastav neprijateljske posade su faktori koji su odigrali najpresudniju ulogu. Sakupljeni iz redova ustaša i dezertera NOV bili su postavljeni pred izbor ili izdržati po svaku cijenu ili odgovarati za svoja nedjela pred narodnim sudom za čiji epilog vjerojatno da nije postojala bilo kakva iluzija, jer se znalo kako se kažnjava zločin i izdajstvo. Nije se radilo o neprijatelju visokog borbenog morala, radilo se o neprijatelju koji je bio svjestan svojih zločina, radilo se o strahu pred zasluženom kaznom. Zato je neprijatelj i pokazao toliko upornosti.

Odluka štaba divizije, na predlog štaba brigade, da se prekine sa napadom bila je jedino pravilna. Brigada je stvarno učinila sve što je bilo u njenoj moći da uspije i da izvrši postavljeni zadatak. O tome najrečitije govore ogorčene borbe 27/28. januara, kada je u borbu uložen maksimum napora, hrabrosti i požrtvovanja.

Za vrijeme napada borci i rukovodioci ispoljavali su veliki heroizam i požrtvovanje da se dobiveni zadatak izvrši. U tome su posebno prednjačili članovi KP, čiji su gubici u ovoj borbi posebno veliki. Svakako da su takvom stavu komunista najviše doprinijele solidne političke pripreme.

Problemi koji su se odmah pojavili bili su pitanje popune komandnog kadra i problem brojčanog jačanja partijske organizacije, jer je ona zbog gubitaka postala veoma mala.²¹

Kada je neprijatelj napustio uporište Zažina, pojavio se slobodan manevarski prostor za neposredna dejstva 34. divizije prema Sisku i Petrinji, ali je tu sada mogla da dejstvuje jedna brigada kojoj je bilo nužno da se odmori i sredi. U Zažinu je upućen 4. bataljon, a izviđački vod brigade u izviđanje prema s. Brest. U s. Brest prema kupskom mostu vod je uslijed nedovoljne opreznosti naišao na neprijateljsku zasjedu, pri čemu su 2 borca poginula a 1 teško ranjen (u bolnici umro) a izgubljen je i puško-mitraljez i jedna puška.

U međuvremenu na karlovačkom pravcu, ujutro u 6 sati 31. januara jake neprijateljske snage su, iz sastava 1. rez. lov. puka, na skijama iznenada napale bataljon Zumberačke brigade, koji se nalazio u Kupčini i podoficirsku školu 34. divizije u Jamničkoj Kiselici.²² Bataljon Zumberačke brigade bio je potpuno iznenađen i skoro cio uništen. Ovaj iznenađni neprijateljski napad, kao i drugi podaci koji su već dugo pokazivali da neprijatelj stalno saznaje planove 34. divizije i raspored njenih snaga, ukazali su na postojanje neprijateljske obavještajne grupe u 34. diviziji. Zahvaljujući relativno brzom reagovanju or-

²¹ Arhiv CK KPH, mikrofilm H—48/711—712: Izvještaj divizijskog komiteta 34. divizije od 7. februara 1945. godine.

²² Isto, k. 1227—II, reg. br. 2/7: depeša broj 144 od 31. januara 1945.

gana OZNE 34. divizije i OZNE za okrug Pokuplje, ta grupa je otkrivena i pohapšena. Uhapšeni su bili major Kopjar Dragutin, načelnik operativnog odsjeka divizije, Kosanović Milutin, referent saniteta divizije,²³ kapetan Veseljko Julije, komandant podoficirske škole divizije i još neki. Tu su grupu već duže vrijeme pažljivo pratili organi OZNE, ali su tek posljednji događaji dali dovoljno dokaza za njeno hapšenje i izvođenje pred sud. Osuđeni su na smrt i strijeljani.

Poslije borbe u Zažini brojno stanje brigade se dosta smanjilo i ono je početkom februara iznosilo 930 boraca. Zbog velikih gubitaka u rukovodećem kadru bilo je teško za njihovu popunu. Iz 8. divizije upućeno je u brigadu 5 drugova za popunu četnih rukovodilaca. Za komandanta 3. bataljona umjesto poginulog Babić Lovre postavljen je Grčić Daniel, a ubrzo zatim Lokas Ante, za komandanta 4. bataljona Smetko Eduard umjesto Lajić Milana, a za pomoćnika politkomesara 2 bataljona, umjesto u dva dana borbi poginulih Kraljik Marka i Fiolić Mije, Nesek Stjepan.

U toku čitavog januara uprkos čestih pokreta i borbi politička nastava bila je zadovoljavajuća. Tema je bila »Bratstvo i jedinstvo naroda Jugoslavijek«. Većina boraca pokazala je veliko interesovanje za tu temu. U svim džepnim i bataljonskim listovima napisani su na tu temu i odgovarajući članci. Od samog formiranja brigade posebna pažnja je poklanjana upravo bratstvu i jedinstvu. Pokreti brigade kroz Sloveniju i Kordun, kroz zajedničke borbe sa jedinicama 8. divizije i slovenačkim jedinicama — bratstvo i jedinstvo je još više učvršćivano i do tada nikakvih ni najmanjih šovinističkih ispada nije bilo.

U partijskoj organizaciji prorađivani su zaključci sa partijske konferencije divizije. Sastanci su bili prilično redovni. U organizacijama SKOJ-a prorađivan je kratak istorijat SKOJ-a i KP i brošura »Kakav mora biti kom-somolac«.

²³ Neprijateljski rad referenta saniteta divizije bio je posebno zločinački. Zbog namjerno pogrešnog lečenja, ubrizgavanje zraka u vene i drugom rabotom umrlo je više i lakše ranjenih boraca. Kod dobrovoljnog davanja krvi uzimano je od pojedinaca i po 1 litar krvi odjednom.

Brigada »Franjo Ogulinac Seljo« orijentirana je poslije neprijateljskog napuštanja Zažine prema Petrinji, dok je Karlovačka brigada bila orijentirana prema Sisku. Zumberačka brigada i dalje je obezbjeđivala ove brigade iz pravca Rečice i Zdenčine.

Pošto je 2. brigada Unske operativne grupe po naređenju štaba 4. korpusa trebalo da napusti teren Pokuplja, to su na taj pravac prema Turopolju upućeni 2. i 3. bataljon brigade »Franjo Ogulinac Seljo«. Narod Pokuplja i Turopolja je veoma lijepo prihvatio borce Cazinske krajinje, a i borci 2. brigade Unske operativne grupe ostvarili su veoma prisan odnos sa narodom tog kraja. To je bila još jedna manifestacija bratstva i jedinstva. Zbog stanja kod Zumberačke brigade, poslije tragedije njenog bataljona u s. Donja Kupčina, naređeno je toj brigadi da do 4. februara krene na sektor s. Ogulinac — D. Vukojevac i da tamo zamijeni dijelove brigade »Franjo Ogulinac Seljo«, koji treba da preuzmu dotadašnji zadatak Zumberačke brigade. Do dolaska dijelova brigade »Franjo Ogulinac Seljo«, kontrolu pravaca koji izvođe ka Pisarovini vršila je izviđačka četa divizije. Odmah po dolasku Zumberačke brigade, 2. i 3. bataljon izvršili su marš, i to 3. bataljon u s. Kramariči sa kontrolom pravaca koji izvođe iz Zdenčine, a 2. bataljon u s. Santorić sa kontrolom pravaca koji izvođe od s. Brezovica i sa jednom četom u Jamnička Kiselica sa zadatkom kontrole pravca iz s. D. Kupčina. Sa ovom grupom upućena je i radiostanica za vezu sa štabom divizije. Ostala dva bataljona (1. i 4.) orijentirani su južno od s. Zažina prema Petrinji.

Brigadi je bio nužan kratak predah da se sredi poslije teških gubitaka u Zažini i da popuni rukovodeći kadar koji je pretrpio posebno teške gubitke u toj borbi. Komandanti 1. i 2. bataljona vratili su se iz bolnice. Na mjesto Mihić Mate, koji je premješten za pomoćnika političkog komesara Zumberačke brigade, za političkog komesara 2. bataljona bio je pred borbu u Zažini postavljen Robić Nikola. Brigadu je napustio i kapetan Ajdinović Ljuban, operativni oficir, jedan od starijeh koji je za brigadu mnogo značio i koji je bio postavljen za komandanta Zumberačke brigade. Na njegovo mjesto po-

stavljen je Tarbuk Đorde. Za ađutanta 2. bataljona postavljen je Miljković Dušan, a za ađutanta 3. bataljona Nevajda Stanko.

No, neprijatelj sada nije mirovao. U sadašnjoj situaciji njemu su bila vrlo važna uporišta Petrinja i Sisak, na direktnom udaru NOV. Htio je da po svaku cijenu ponovo uspostavi svoje uporište u Zažini. Da bi postigao taj svoj cilj štab 4. ustaško-domorbarske divizije 5. februara preduzima napad svim raspoloživim snagama (14. pješadijskom brigadom i 19. ustaškom brigadom) iz Siska odnosno Petrinje.²⁴ Međutim, uslijed otpora Karlovačke brigade i brigade »Franjo Ogulinac Seljo« neprijateljske snage iz Siska stigle su do s. Greda, a snage iz Petrinje do s. Mala Gorica, gdje su i zaustavljene. U šumi Lug, sjeverno od s. Mala Gorica, bio je isturen jedan vod 1. bataljona. Piano ujutro je upućen još jedan vod. Neprijateljske snage iz Petrinje sukobile su se sa ta dva voda u šumi. Na taj pravac je poslije pojave neprijatelja upućen cio 1. bataljon, koji je odmah iz pokreta napao neprijatelja u pravcu s. M. Gorica i uspio da ga potjera. 1. četa 1. bataljona gonila je neprijatelja preko čitavog sela. U sastavu neprijateljskih snaga bili su ustaše, domobranci i Nijemci. U svom izvještaju štab ustaško-domorbarske divizije piše: »... zbog premoći odmetnika zadatak se nije mogao izvršiti. . . No, činjenica je da neprijateljska nastojanja iz Petrinje da nešto više učini nisu bila nimalo uporna ni energična. O tome svjedoče i njegovi gubici od svega 2 poginula i 13 ranjenih. Vjerojatno je da je tome najviše pridonijelo i prikupljanje snaga 7. divizije južno od Petrinje i Siska, koje po svoj prilici, nije moglo ostati neprimijećeno od strane neprijatelja.

Noću 7/8. februara, u vezi sa napadom jedinica 7. divizije na s. Mošćenicu i s. Pračno, 34. divizija dobiva zadatak da aktivnim dejstvima prema Petrinji i Sisku veže neprijateljske snage i time pomogne izvršenju zadataka 7. divizije. U vezi s tim Karlovačka brigada je dobila zadatak da napadne s. Odru i dejstvuje prema Sisku, a brigada »Franjo Ogulinac Seljo«, ojačana sa 2 brd-

²⁴ Isto, k. reg. br. 2/2—4: Izvještaj 4. hrvatske divizije za 5. februar 1945.

ska topa, da jednim bataljonom vrši pritisak na uporište s. Brest, gdje se nalazila 1. četa 3. bataljona 14. pješadijske brigade (posada Zažine).

Za izvršenje pritiska na uporište Brest, štab brigade je odredio 1. bataljon, ojačan 1 teškim bacačem. 4. bataljon je bio u rezervi i ujedno obezbjeđivao u s. M. Gorica (k. 108) brdske topove iz artiljerijskog divizionu divizije. Brdski topovi su dobili zadatak da otvore vatru na Petrinju i Brest. S obzirom na veliki utrošak municije u borbi za Zažinu bilo je preporučeno da se štedi municija svih vrsta. Početak napada je određen za 8. februar u 2 sata.

Neprijatelj je akcije 7. i 34. divizije ove noći u panici nazvao »velenapad na Sisak i Petrinju, te na sva uporišta koje ove posade drže«. On je procijenio da u napadu učestvuju 7, 8. i 34. partizanska divizija, te Karlovačka, Turopoljska, Sisačka i Seljina brigada.

Jedinice 7. divizije zauzele su s. Moščenica, a Karlovačka brigada s. Odra, dok se posada u s. Brest uporno branila. 1. bataljon je djelovao uporno i energično, te je neprijatelj stekao sliku stvarnog napada. Neprijatelj je imao 2 poginula. Bataljon je imao 6 ranjenih.

Neprijateljsko komandovanje je tada brzo reagiralo na prikupljanje jakih snaga oko Petrinje i Siska i uputilo je 8. februara u Sisak znatno pojačanje, među kojima motomehanizovanu brigadu pukovnika Šlahera i dvije čete 3. bataljona 20. ustaške brigade, koje su u Sisak došle preko Popovače, i neidentifikovane njemačke snage. Te snage su 10. februara stigle u Sisak.²⁵

Oko 11 sati 10. februara dvije čete 1. bataljona sa 2 mitraljeza i 2 teška bacača izvršile su vatreni prepad iz s. Vurot na ustaške jedinice koje su održavale neke

²⁵ Isto, k. 59, reg. br. 2/2—3: Izvještaj 2. hrvatske divizije za 8. februar 1945; reg. br. 2/2—5: Izvještaj 4. hrvatske divizije za 8. februar 1945; i k. 1227—11, reg. br. 3/7: depeše br. 264 i 266 od 16. februara 1945. U izvještaju župske redarstvene oblasti — ispostava Sisak, od 15. februara, kaže se, između ostalog: »Promet iz Siska za Zagreb preko Popovače... Zbog jakih partizanskih snaga u prek du veza između Siska i Petrinje. Na traženje ovdašnjih vojnih vlasti došle su u pomoć jače snage ustaških postrojbi, a isto tako i pripadnika njemačkih oružanih snaga...« (Arhiv UDB — Zagreb, mikrofilm 27/117 — 119).

vježbe na suprotnoj obali r. Kupe. Pretpostavlja se da su ustaše imale 10 mrtvih.

Noću 11/12. februara sa početkom u 22,30 sati 1. i 4. bataljon brigade »Franjo Ogulinac Seljo« ponovo napadaju uporište Brest, gdje se nalazila ranija posada iz Zažine u jačini jedne čete, utvrđena u rovovima. Napad je izvršen 1. bataljonom iz pravca s. Vurot a dvjema četama 4. bataljona sa zapadnog pravca. S obzirom na to što se selo na jugu nadovezuje na kupski most, gdje su se nalazila snažna betonska utvrđenja, to nije bilo mogućnosti da se s. Brest potpuno okruži. Zadatak bataljona bio je da se neprijatelj razbije i potjera preko r. Kupe. Pod zaštitom magle i vrlo mrke noći bataljoni su se privukli na blisko odstojanje. No, škripa snijega je ipak odala približavanje naših snaga, nakon čega je neprijatelj otvorio vatru, ali se u isto vrijeme počeo izvlačiti prema kupskom mostu. Poslije jednočasovne borbe po selu, neprijatelj je potjeran prema kupskom mostu, gdje se i zadržao pod zaštitom jakih utvrđenja i tamošnje posade. Jedinice brigade nisu raspolagale težim naoružanjem, pa dalji napad nije ni pokušavan. U selu su nađene 3 poginule ustaše, dok ostali njegovi gubici nisu poznati. Bataljoni su imali 2 poginula i 2 ranjena borca. Po završenoj akciji bataljoni su povučeni u s. M. Gorica. U toku dana 12. februara dijelovi 19. ustaške brigade ponovo su zaposjeli uporište Brest.

Po usmenom naređenju komandanta brigade jedan vod 1. čete 4. bataljona pod komandom komandira čete Fištrić Franje postavio je 14. februara izjutra u 4,30 zasjedu južno od k. 103 neprijateljskoj patroli koja obično dolazi u taj sektor. Zasjeda je bila otkrivena i neprijatelj je jednim vodom u streljačkom stroju krenuo prema mjestu zasjede. Jedinica u zasjedi je pustila neprijatelja na sasvim blisko odstojanje i otvorila vatru. Neprijatelj je pobjegao ostavivši 3 poginula vojnika. Vod nije imao gubitaka.

S obzirom na relativno male snage brigade prema Petrinji i situaciju na terenu, štab brigade je obezbjeđenju i izviđanju posvećivao veliku pažnju.

U ranim jutarnjim časovima 16. februara snage »Skupine Slaher« ojačane sa jednim bataljonom 19. ustaške

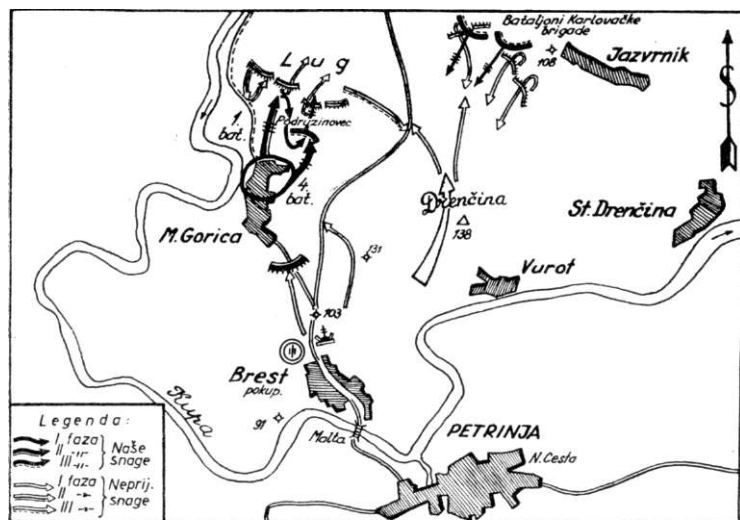
brigade — ukupno oko 8—10 četa — napale su bataljone brigade u rejonu s. M. Gorica i dijelom prema jedinicama Karlovačke brigade.²⁶

Prema neprijateljskom planu napada imao se dojam da je neprijatelj namjeravao da opkoli i uništi oba bataljona brigade u s. M. Gorica. On je još u toku noći uputio jače snage (5—6 četa) preko s. Brest — Drenčina (tt. 138) — k. 122, u šumicu Lug, sjeverno od s. M. Gorica, gdje je zaposio položaj na južnoj ivici te šume i tu se pri-tajio, kao i dio snaga prema s. Jazvenik. Sa drugim snagama, oko 3 do 4 čete, podržavane sa dva brdska topa, pt-topom i 2 teška bacača. Krenuo je ujutro oko 6,30 iz pravca s. Brest — M. Gorica i drugom kolonom preko k. 131 i skrenuo u bok ka s. M. Gorica (sk. 33). Komandant brigade, da bi parirao iznenađenja i prodor ka Zažini, naređuje 1. bataljonu da iz sjevernog dijela s. M. Gorica krene u šumicu Lug i zauzme položaje na njenoj južnoj i istočnoj ivici. Istovremeno je ka Zažini cestom uz rijeku Kupu upućena i kolona sa nekoliko ranjenika, intendantskim i drugim dijelovima. Kada je 1. bataljon podilazio šumu na njega je iznenada otvorena vatra, a istovremeno je neprijateljsko desno krilo, koje se nalazilo na r. Kupi, krenulo u napad prema koloni koja se kretala cestom uz r. Kupu. Komandant brigade u toj situaciji donosi hitnu odluku i mijenja zadatak 4. bataljona. 3. četa ima zadatak da zadržava neprijatelja na pravcu Brest — M. Gorica, 2. četa je ostavljena u rezervi štaba brigade, a 1. četom je ojačan 1. bataljon koji je dobio zadatak da razbije neprijatelja u šumi Lug. 1. bataljon sa 1. četom 4. bataljona izvršio je energičan protunapad na neprijateljsko desno krilo u zahvatu ceste M. Gorica — Zažina, uz podršku teškog bacača. Do 10 sati neprijatelj je u šumici Lug bio razbijen i protjeran u pravcu Drenčine. Istovremeno su od s. Peterovac ka Golo Brdo i k. 122 dejstvovala dva bataljona Karlovačke brigade. Po naređenju komandanta brigade 4. bataljon je zauzeo po-

²⁶ U izvještaju 4. hrvatske divizije za 16. februar kaže se: »XIX ustaški zdrug sa jednom bojnom sudjeluje u pothvatu skupine Šlaher u pravcu Mala Gorica — Vurot, koji je cilj postignut uz velike neprijateljske gubitke« (Arhiv VII, k. 59, reg. br. 2/2—28).

ložaje na južnoj ivici šumice Lug, dok je 1. bataljon zauzeo položaje u Zažini. Takvu odluku diktirala je i nejasna situacija kod Karlovačke brigade. Međutim, neprijatelj je bio razbijen i toga dana nije preduzimao više ništa.

Prema naknadno primljenim podacima neprijatelj je u ovoj borbi imao 33 mrtva i 35 ranjenih.²⁷ Karlovačka brigada zarobila je 4 ustaše i zaplijenila 1 puškomitraljez i 10 pušaka.

Borba kod Male Gorice 16. februara 1945.

Brigada »Franjo Ogulinac Seljo« je imala 4 mrtva i 3 ranjena. U borbi je utrošeno 7.500 metaka, 53 mine za teški i 15 mina za laki bacač.

Očito je neprijateljski manevar bio dobro zamišljen i da su bataljoni brigade bili manje pokretljivi, bez sum-

²⁷ Grupa »Šlaher« je u borbama sa jedinicama 7. i 34. divizije u periodu od 11. do 17. februara imala 35 poginulih (jedan nje-mački oficir), 151 ranjen (4 oficira), i 5 nestalih (1 oficir). (Arhiv UDB-e — Zagreb, m'krofilm 38/151: Izvještaj MINORS-a broj 50 od 19. februara 1945).

nje bi bili dovedeni u tešku situaciju. Odluke komandanta brigade bile su dobre i na vrijeme donošene, a od strane bataljona dobro i energično sprovedene. Interevencija štaba divizije sa dva bataljona Karlovačke brigade umnogome je olakšala situaciju i pridonijela razbijanju neprijatelja. Obezbjedenja koja su bataljoni slali bila su nepotpuna, jer su se jake neprijateljske snage uspjele neprimjetno provući mimo njih, a što je moglo dovesti do veoma teških posljedica. Očito je potcenjivana činjenica da je s obzirom na političko opredjeljenje jednog dijela stanovništva tih sela neprijatelj bio u mogućnosti da bude pravovremeno obavješten o razmještau i brojnom stanju bataljona.

Poslije ovih borbi oba bataljona kreću ka s. Pisarovina, gdje su se već nalazili 2. i 3. bataljon.

Dok su 1. i 4. bataljon sa komandantom brigade bili angažirani prema Petrinji, 2. i 3. bataljon sa političkim komesarom brigade obezbjeđivali su iz rejona s. Kramarić i s. Šantorić pravce koji izvide iz Kupčine, Zdenčine i Brezovice ka Pisarovini. Ovaj dio brigade održavao je direktnu vezu sa štabom divizije. Noću 8/9. februara 2. četa 2. bataljona dobila je zadatak da iz Pokuplja za Žumberak prati sanitetski materijal za Glavni štab NOV i PO Slovenije. Kod mosta na cesti s. Sluki — Klinča-Selo četa je naišla na neprijateljsku zasjedu i bila potpuno iznenađena, tako da nije ni otvorila vatru. Četa je imala 2 poginula, 2 ranjena i 4 nestala i pri tome izgubila 3 puškomitraljeza i 2 puške.

Politički komesar brigade je 13. februara predložio štabu divizije da 2. i 3. bataljon napadnu s. Dvor — Brezovica. Štab divizije se složio s tim predlogom, ali je 14. februara stavio do znanja da se napad izvrši samo u slučaju ako je uspjeh siguran, pa stavlja na raspolaganje bataljon Karlovačkog odreda radi obezbjeđenja iz pravca Zdenčine.²⁸

Politički komesar brigade je odlučio da se 14/15. februara napadne uporište s. Dvor — Brezovica. U tom uporištu se prema dobivenim podacima nalazilo oko 270 us-

²⁸ Arhiv VII, k. 1231, reg. br. 1—1/4: depeše br. 21 od 12. februara i 22. od 15. februara 1945.

taša iz razbijene posade uporišta Čučerija (Hrvatsko Zagorje) koji su smješteni u zidane zgrade oko crkve i vrlo slabo naoružani. Preko noći upućuju patrole i postavljaju zasjede na potoku Lomnica, posebno kod s. Grančari.

Zadatak bataljona, ojačanih 1. bataljonom Karlovačkog partizanskog odreda, bio je da iznenadnim napadom unište posadu. 2. bataljon napadao je sa južne strane, a 3. sa sjeveroistočne strane. 2. četa 2. bataljona imala je zadatak da prije napada likvidira zasjedu na potoku Lomnici.

U podilaženju uporišta bataljoni su kod s. Grančari kako se i pretpostavljalo naišli na neprijateljsku zasjedu, koja je u brzom naletu razbijena. Poslije toga bataljoni su krenuli na izvršenje postavljenih zadataka.

Kod mjesta Dvor — Brezovica na pravcu 2. bataljona došlo je u 22 sata do veoma jake borbe. Četa 2. bataljona snažno je jurišala na uporište i uspjela da razbije dio neprijateljskih snaga na svom pravcu napada, ali je odmah zatim naišla na vrlo snažan otpor. Neprijatelj je poslije kraćeg vremena otvorio vrlo jaku vatru i iz minobacača. To je ukazalo na to da dobiveni obavještajni podaci nisu bili tačni. 2. i 3. bataljon su u stvari kod mjesta Dvor — Brezovica vodili borbu, sem sa ustašama, i sa jednim kompletnim policijskim bataljonom iz 4. policijskog puka, koji je toga dana (14. februara) stigao u uporište Brezovica iz s. Orosavlje preko Zagreba i zaposjeo dvorac, školu i župni dvor. Ocijenivši takvu situaciju, politički komesar brigade je u 23,10 izdao naređenje za prekid vatre i povlačenje. Pretpostavlja se da je neprijatelj imao 24 mrtva i nepoznat broj ranjenih. Zaplijenjena su bila 2 puškomitraljeza i 11 pušaka. Bataljoni su imali 2 poginula i 6 ranjenih. Utrošeno je oko 1.000 metaka i 17 mina za teški bacač.²⁹

Poslije borbi u Brezovici i kod s. Mala Gorica brigada se 18. februara ponovo našla na okupu u rejonu Hasan-Brega — s. Velika — s. Jamnica.

²⁹ Isto, k. 1231, reg. br. 34/2: Izvještaj štaba brigade, op. br. 31 od 22. februara 1945. i reg. br. 28/2 i 30/2: Izvještaj štaba 2. bataljona od 15. februara 1945.

Marš po snegu

3. Borbe brigade u drugoj polovini februara i martu

Neprijatelj je početkom 1945. godine znatno ojačao vanjsku odbranu Zagreba sa južnog pravca, istočno od pruge Zagreb — Karlovac. Tako se početkom februara južno i jugoistočno od Zagreba nalaze ove snage: 20. ustaška brigada sa 4. bataljonom u s. Turopolje, 6. bataljonom u Velikoj Gorici i 1. bataljonom u selima Leskovcu, Remetincu i Sv. Klari, 3. policijski bataljon 4. policijskog puka u s. Brezovica, neidentifikovane njemačke snage u s. Mala Mlaka (180 vojnika) i s. Velika Mlaka (oko 200 vojnika), vjerojatno protuavionski divizion iz 58. motorizovanog protuavionskog puka koji je početkom januara iz Grčke stigao u širi rejon Novska — Zagreb — Zidani Most — Celje, i aerodromske snage na aerodromu Pleso (V. Gorica).

Smatralo se da je posada u uporištu s. Odra, koju je sačinjavala 1. četa 6. ustaškog bataljona 20. brigade, najslabija točka u neprijateljskom rasporedu i štab divizije

23. februara donosi odluku da likvidira uporište i uništi posadu.³⁰

O neprijatelju su bili prikupljeni skoro potpuni podaci. Brojno stanje bilo je 150 ustaša, naoružanih sa: 10 puškomitraljeza, 1 pav-mitraljezom, 1 teškim mitraljezom i 3 laka bacača. Posada je bila smještena u centralnom dijelu sela, oko crkve i u općinskim zgradama. Teški mitraljez nalazio se u tornju crkve sa 2 sanduka ručnih bombi. Od utvrđenja imali su 7 drveno-zemljanih bunkera, od kojih 5 na južnom dijelu sela i po jedan na sjevernom i istočnom dijelu sela. U toku noći neprijatelj patrolom održava vezu sa njemačkom posadom u s. Mala Mlaka, a po jednu patrolu upućuje u s. Hrašće i putem prema potoku Lomnici, k. 112. Prema ovim podacima, neprijatelj je bio relativno slabo utvrđen i bez žičanih prepreka i smatralo se da njegov otpor zbog toga neće biti efikasan. Sem toga, veći dio ustaša te čete bio je mobilisan, a neki i prisilno.

Zadatak za napad dobila je brigada »Franjo Ogulinac Seljo«. Karlovačka brigada obezbjeđivala je napad iz pravca Zagreba na liniji s. Buzin — glavna komunikacija i prema V. Gorici na liniji istočni dio s. Hrašće — k. 110 — zapadni dio V. Mlaka, dok je Žumberačka brigada zatvarala pravce iz Rečice, Zdenčine i Brezovice ka Pisarovini.

Plan napada na uporište bio je slijedeći³¹ (sk. 34):

— 3. bataljon, ojačan pt-topom i vodom jurišnih pionira, napadao je duž puta s. Hrašće — s. Odra sa zadatkom da prvo ovlada istočnim dijelom sela, a zatim produži napad ka crkvi. Zadatak podrške ovog bataljona na glavnom pravcu napada dobila je prateća četa brigade sa 3 teška bacača i jednim pt-topom sa vatrenih položaja u s. Hrašće;

— 4. bataljon napadao je na uporište sa sjeverne, najnezaštićenije strane u zahvatu puta Buzin — Odra, sa ciljem da se što prije izbije ka crkvi:

³⁰ Arhiv VII, k. 1225, reg. br. 4/1: Zapovijest štaba 34. divizije, op. br. 27. od 22. februara 1945.

³¹ Arhiv VII, k. 1231, reg. br. 13/1: Zapovijest štaba brigade »Franjo Ogulinac Seljo«, op. br. 34 od 24. februara 1945.

— 1. bataljon (bez jedne čete) imao je zadatak da južno od sela vatrom veže neprijatelja na tom pravcu. Zavisno od razvoja situacije bataljon može, po ocjeni štaba bataljona, preći i u napad;

— 2. bataljon sa četom 1. bataljona imao je zadatak da sa tri čete postavi zasjedu u istočnom dijelu s. Mala Mlaka i obezbijedi napad od neprijateljskih intervencija iz pravca M. Mlaka, a jednu četvu postavi u zasjedu na zapadnu ivicu s. Odra sa zadatkom da vrši pritisak na uporište i istovremeno obezbijeduje leđa bataljona, koji je bio okrenut prema s. Mala Mlaka.

Divizijskom zapoviješću napad je određen za 25. februar u 22 sata.

U vezi sa ovim napadom brigada je u toku 24. februara izvršila marš u rejon Vukomerić — Dubranec. Pri ovome treba ukazati na jedan šablon u pogledu smještaja brigade. Naime, ako se napada uporište između Sv. Klare i Vel. Gorice, onda se brigada, skoro po pravilu, razmješta u širi rejon Vukomerića. Ako se napada na uporišta između Horvata i Brezovice, onda je to s. Kraljevac itd. Neprijatelj je mogao da je pratio i analizirao kretanje i razmještaj brigade, sa dovoljno vjerovatnosti utvrditi gdje će brigada nanijeti slijedeći udarac. Priкупljanje brigade izvršeno je kod kapelice Lurdske božje majke, sjeveroistočno od s. Dubranec. Brigada je do s. Lomnica marševala u jednoj koloni, a dalje je svaki bataljon u samostalnoj koloni krenuo na izvršenje zadatka.

Četvrti bataljon je neprimijećen od neprijatelja obišao istočni dio sela Hrašće i izbio na polazne položaje. Međutim 3. bataljon je bio kod k. 111 (raskrsnica puteva) primijećen od neprijatelja i u daljem nastupanju bio ometan mitraljeskom vatrom iz uporišta. To je dovelo i do toga da je neprijatelj primijetio i 4. bataljon, pa je i na njega otvorio vatru. Stoga su oba bataljona otpočela napad prije određenog vremena. Neprijatelj je čim je počeo napad (po već uobičajenom postupku čim osjeti jače snage) otpočeo izvlačenje u sjeverozapadnom pravcu prema s. Čehi, što je jednom dijelu neprijateljske posade već tada i uspjelo. Poslije 15 minuta borbe i drugom većem dijelu uspjelo je da se uz znatne gubitke probije iz

uporišta, dok se manji dio (oko 23 vojnika) povukao u crkvu i otuda pružao veoma žestok otpor. Od tog trenutka se napad na uporište Odra sveo na borbu oko crkve.

Dok je 3. bataljon dobio zadatak da izvrši čišćenje i pretres sela, 4. bataljon je dobio zadatak da likvidira neprijatelja u crkvu uz pomoć pt-topa i grupe minera.

Prvi napad na crkvu odbijen je ručnim bombama koje je neprijatelj bacao sa zvonika crkve. Vatra pt-topa nije bila dovoljno precizna da uništi neprijatelja u zvoniku crkve. U drugom napadu probijen je ulaz na vratima bočnog dijela crkve i jedinice 4. bataljona uspjele su da se probiju u crkvu. Tom prilikom ubijeno je 18 ustaša. Svi pokušaji da se zapali zvonik crkve ostali su bezuspješni, jer nije bilo lako gorivog materijala da prihvatiti vatru. Od vatre su zapaljene stepenice koje vode na zvonik koje su samo djelimično izgorjele, ali je time bio onemogućen pristup grupi od 5 do 6 ustaša koji su se i dalje uporno branili na zvoniku. Ni pokušaj miniranja zvonika nije uspio, jer je eksploziv bio vlažan.

Još za vrijeme borbe, u 23,35 sati 1. bataljon (bez jedne čete), koji je iz rejona groblja vršio pritisak na uporište sa južne strane, upućen je na položaje u sjeveroistočni dio s. Lomnica, sa zadatkom osiguranja iz pravca Vel. Gorica. Pretpostavljalo se da će neprijatelj vjerovatno intervenirati sa pravca Vel. Gorica, gdje se nalazio štab 6. ustaškog bataljona kome je ova četa i pripadala. Neprijateljska intervencija iz pravca Vel. Gorica (ostale snage 6. bataljona) počela se osjećati tek rano ujutro. Intervenirale su i snage 1. bataljona 20. ustaške brigade iz Sv. Klare, ali kako napad nije bio jednovremen ni dovoljno snažan, ustaše su odbijene. Njemačke snage iz uporišta u s. Mala Mlaka za čitavo vrijeme napada nisu ni pokušavale sa intervencijom, osim što su u nekoliko mahova otvarali snažniju vatru u pravcu s. Odra.

Ujutro 26. februara, u 5,15 sati, štab divizije naredio je da se prekine borba i da se jedinice povuku u polazne baze. Na povratku iz s. Odre, prolazeći kroz sela Lukavec, Lomnicu i Gudci, narod je oduševljeno dočekivao brigadu. Na prolazu kroz s. Lukavec borci su jedva zaštitili zarobljene ustaše od napada žena iz tog sela. Naime, sedam dana prije napada ustaše iz te jedinice su u su-

sjednoj Lomnici jednog seljaka objesile, jednog strijeljale a samo selo opljačkale. Selo Lukovec dalo je brigadi dobar broj odličnih boraca i rukovodilaca.

U izvještaju 2. ustaško-domobranske divizije navedeno je 18 mrtvih, 22 ranjena i 25 nestalih. Sto se nestalih tiče, brigada je zarobila 9 ustaša, dok su ostali, vjerojatno koristeći povoljnu situaciju, pobjegli svojim kućama. Zaplijenjeno je: 1 teški mitraljez, 2 puškomitraljeza, 25 pušaka, 1 šmajser i druga oprema.

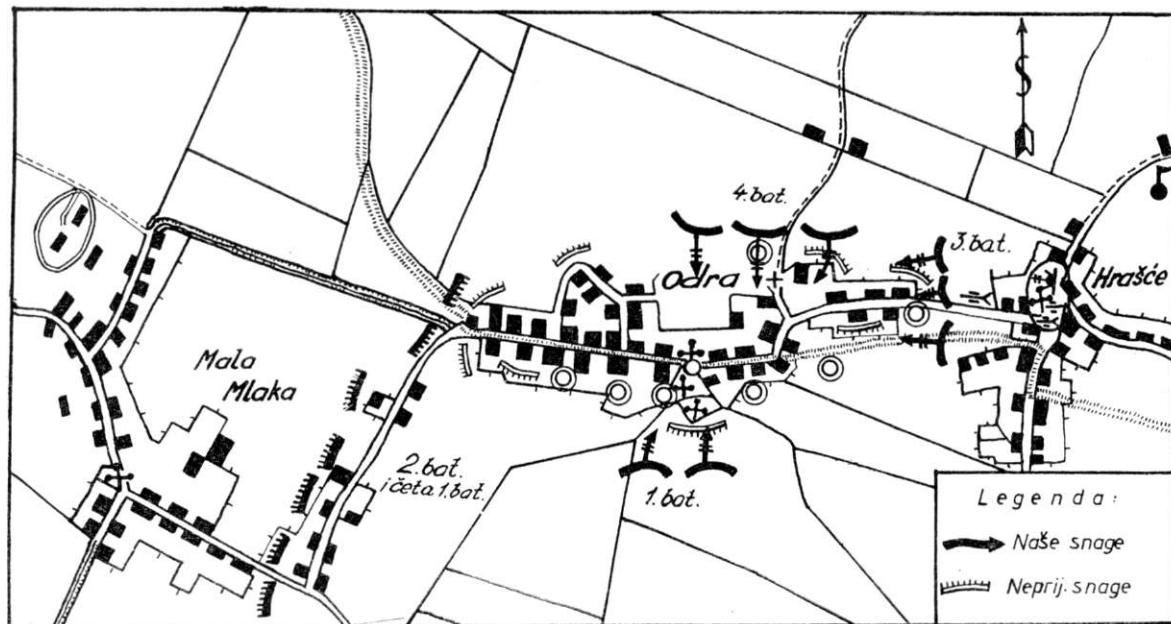
Gubici brigade iznose 4 mrtva i 16 ranjenih. U borbi je utrošeno 19.000 metaka, 93 mine za laki bacač, 69 ručnih bombi, 37 topovskih granata i 7 mina za teški bacač.³²

Uspjeh je svakako postignut. Napad je u cjelini bio dobro pripremljen. Zalaganje i rukovodilaca i boraca bilo je veoma dobro. Napasti prije određenog vremena, s obzirom da je neprijatelj primijetio jedinice u nastupanju, bilo je sasvim na mjestu. Neprijatelju su naneseni gubici, a ustaška posada nije više vraćena u s. Odru. Na njihovo mjesto došao je, nakon nekoliko dana, 1. policijski bataljon 4. policijskog puka.

Događaji koncem januara i tokom februara su pokazivali da politička budnost nije bila dovoljna. Veoma uspješan razvoj cjelokupne situacije u svijetu, u Jugoslaviji i na ovom operativnom području otupila je budnost i dovela do potcenjivanja političkog djelovanja neprijatelja. Što je uspjeh NOP-a bio veći, što su mase u ovom kraju više bile uz NOP, to je rad Mačekove klike i svih drugih neprijatelja NOP-a bio intenzivniji³³ i perfidniji i bio uperen sada više nego ranije na jednu od osnovnih

³² Arhiv VII, k. 1225, reg. br. 19/2: Izvještaj štaba 34. divizije op. br. 35 od 3. marta 1945.; k. 123, reg. br. 37/2: Izvještaj štaba brigade, op. br. 36 od 3. marta 1945. i Arhiv UDB-e — Zagreb, mikrofilm 38/166 i 169 — 170: Izvještaj MINORS-a br. 57 i 59 za 25. i 29. februar 1945.

³³ U mjesečnom izvještaju za februar 1945. Glavno redarstvo za javni red i sigurnost NDH kaže, između ostalog: »... Opća su nastojanja u smjeru okupljanja novih HSS, klerikalno i anglo-filski nastrojenih elemenata koji svi očekuju od razvitka događaja da dolazi njihovo vrijeme... Nedavno je bila pod vidom članova odbora Hrvatskog Doma priređena u prostorijama istog zakuska na kojoj su prisustvovali svi viđeniji Hrvati HSS sa nekim pripadnicima Ustaškog pokreta ... « (Arhiv UDB-e Zagreb, mikrofilm 1/17—19).

Napad na uporište Odra 25. februara 1945.

tekovina NOB — na NOV, tj. u ovom kraju na 34. diviziju. Slučaj grupe Kopijar — Kosanović — Veseljko, kao i pojava organiziranog dezerterstva veoma je očito ukazivala na neprijateljsku tendenciju. Iz brigade »Franjo Ogulinac Seljo« je u toku februara dezertiralo 40 boraca od kojih je 15 otišlo ka neprijatelju, a samo iz njenog 1. bataljona u dva maha ukupno 25 boraca. Očito je bilo da je po srijedi bio neprijateljski rad. Pa, uprkos tome, partijska organizacija brigade nije ovo pitanje ozbiljnije razmatrala i nije na tome angažirala cjelokupnu partijsku organizaciju i čitav borački i rukovodilački sastav. Divizijski komitet razmatrao je ovo pitanje i zahtijevao od partijske organizacije brigade da komunisti efikasnije reaguju na ovu pojavu.

Gubici političkog kadra u borbama koncem decembra i u Žažini i popuna tih mjesta mlađim i neiskusnijim kadrovima, odrazila su se i na kvalitet političkog rada. Bio je suviše šablonski i nije dovoljno podsticao diskusiju boraca. To je na svom sastanku konstatirao i Divizijski komitet.

Kulturno-prosvjetni rad se i dalje uspješno odvijao kroz sve forme rada. Priredbe su i dalje bile stalno održavane i bile su sve posjećenije. Posebno je uspješna bila priredba u čast proslave godišnjice Crvene armije, koja je 23. februara održana u Pisarovini, zajedno sa Zumberačkom brigadom. Sa ove proslave upućen je pozdravni telegram sovjetskoj misiji pri Glavnom štabu Hrvatske.

Veza sa narodom bila je stalna i intenzivna i narod je brigadu veoma dobro dočekivao. To se posebno zapažalo i u selima oko Žažine u kojima je brigada bila u prvoj polovini februara. Slučaj u s. Lukavcu je izuzetno govorio o raspoloženju naroda tog kraja prema NOB-u i NOV-u.

Teškoću u teoretskom radu članova KP predstavljali su pomanjkanje materijala i opšteg znanja članova KP. Izvjesnu svježinu u taj rad unosili su članovi KP koji su dolazili sa partijskih kurseva, ali je, na žalost, tih kadrova bilo veoma malo. U brigadi je formiran Brigadni komitet SKOJ-a. Skojevska organizacija radila je dobro. Njeni članovi su prednjačili u borbenosti i disciplini.

Brojno stanje brigade 19. februara iznosilo je na licu 1.016 boraca i rukovodilaca³⁴ i to: štab brigade — 80, 1. bataljon — 171, 2. bataljon — 170, 3. bataljon — 169, 4. bataljon — 174, prateća četa — 88, inženjerijska četa — 69, četa za vezu — 49, izviđački vod — 22 i sanitetski vod — 24.

U pogledu kadrova došlo je do daljih promjena. U 1. bataljonu za politkomesara postavljen je Hrestak Stjepan, a za njegovog zamjenika Staničić Tripo. U 2. bataljonu za ađutanta Kuštreba Tomo. U 4. bataljonu za komandanta Carević Miloš, za politkomesara Guštin Lovro, a za ađutanta Bedeković Stjepan.

Do promjene je došlo i u štabu divizije. Za političkog komesara divizije došao je Govorušić Drago, a za načelnika štaba divizije Karaš Milutin.

*

Opšta vojna situacija početkom marta okarakterizirana je općim pripremama za konačno ofenzivno nastupanje Jugoslovenske armije (JA), radi definitivnog oslobođenja Jugoslavije.

Pred jedinice u neprijateljskoj pozadini postavio se najvažniji zadatak da udarom po komunikacijama onemogućavaju neprijatelju manevar, dotur, snabdijevanje i evakuaciju, da svojom aktivnošću vezuju za sebe što jače neprijateljske snage radi olakšanja dejstva jedinica sa fronta.

U vezi s tim 4. korpus imao je u planiranim operacijama 4. armije ka Rijeci i Trstu veoma važnu ulogu — obezbjeđenja desnog boka te armije. Pri tome su 7. i 8. divizija bile neposrednije vezane za operacije 4. armije, a 34. divizija u Pokuplju imala je zadatak da udarima po komunikacijama vezuje što jače neprijateljske snage. Štab divizije je u okviru takve situacije planirao početkom marta ponovni napad na s. Rečica. U vezi sa takvim planom je brigada »Franjo Ogulinac Seljo« iz rejona Vukomerić — Dubranec izvršila 28. februara po podne pokret u rejone istočno od s. Pisarovina.

³⁴ Arhiv VII. k. 1225, reg br. 2/5.

Drugog marta dijelovi 3. policijskog bataljona iz s. Dvor — Brezovica, oko 250 vojnika, izvršili su ispad u pravcu oslobođenog teritorija Pokuplja, ka s. Mrakovo — s. Starjak. U isto vrijeme kretao se u taj rejon i 4. bataljon brigade »Franjo Ogulinac Seljo« sa zadatkom da obezbijedi dovoz sijena za potrebe brigade. Jedna jača neprijateljska patrola (oko jedan ojačani vod) u rejonu 216 (Hobolić) otvorila je vatru na bataljon u maršu. 4. bataljon je najpre odbacio patrolu a zatim sa sve tri čete preko s. Starjak, s. Lojani i s. Tumbrijarsko Selo napao neprijatelja u s. Mrakovo. Poslije jednosatne borbe neprijatelj je odbačen prema šumi Mali grm. Zaplijenjena su jedna kola sa 3.200 metaka. Pretpostavlja se da je neprijatelj imao oko 25 mrtvih i veći broj ranjenih. Bataljon je imao 5 ranjenih boraca.³⁵

Stab divizije 3. marta donosi zapovijest da ponovo likvidira uporište Rečica u kome se sada nalazi 3. bataljon 12. pješadijske brigade.³⁸

Napad na uporište vrši Karlovačka brigada. Zumberačka brigada dijelom je u divizijskoj rezervi, a dijelom na osiguranju južno od s. Rečica. Brigada 7. divizije u širem rejonu Pisarovine (s. Velika — Jamnica) obezbjeđuje pravce koji izvođe iz Zdenčine i Brezovice ka Pisarovini. Brigada »Franjo Ogulinac Seljo« dobiva zadatak obezbjeđenja iz pravca Karlovca i Draganića. Napad je određen za 4. mart u 24 sata.

Brigada je otpočela marš 4. marta u 9 sati iz rejona Pisarovina marš-rutom: Pisarovina — Jamnička Kiselića — s. D. Kupčina — Kupčinska šuma — utok potoka Volavje u Kupčinu — šuma Cisti grm — šuma Cadinjak — šuma Castinjak — s. Dane. Cilj je bio da se forsiranim maršom po danu pređe potok Blatnica, jer je dalji teren bio lakši i prohodniji. Brigada je stigla u rejon odbrane u 23,10. Odmah su zauzeti položaji, izvršeno je rušenje pruge i telegrafskih veza između Karlovca i Rečice.

Izviđački vod brigade, koji je bio u izviđanju prema s. Draganići, primijetio je izjutra u 2,35 neprijateljske snage (dvije čete) koje su iz s. Draganići, preko k. 113,

³⁵ Isto, k. 1231, reg. br. 38/2: Izvještaj štaba brigade »Franjo Ogulinac Seljo« od 3. marta 1945.

^M Isto, k. 1225, reg. br. 5/1.

hitale u pomoć napadnutoj posadi u Rečici, otvorio vatru i povukao se. Vidjevši da su se naše snage brzo povukle i računajući da se radi o malim snagama, neprijatelj je produžio marš prema k. 111 uz pjesmu i viku. Štab brigade odmah je zaključio da se radi o snagama iz Draga- nića (iz 1. ustaškog bataljona 3. ustaške brigade) i uputio pred njih 3. bataljon (bez jedne čete) koji se nalazio u brigadnoj rezervi. Prije nego što su jedinice 3. bataljona dočekale ove neprijateljske snage, sa njima su u borbu već stupila desna bočna obezbjeđenja 2. bataljona koji je bio u odbrani na komunikaciji. 3. bataljon pustio je neprijatelja na blisko odstojanje i otvorio snažnu vatru i uz podršku teških bacača protjerao neprijatelja preko k. 113.

Neprijatelj iz pravca Karlovca nije intervenirao. Dijelovi 4. policijskog puka izvršili su napad na 3. brigadu 7. divizije iz pravca s. Starjak, ali su odbijeni. Karlovačka brigada je oko 1,45 sati po ponoći likvidirala posadu.³⁷

U 4,40 štab divizije naređuje povlačenje brigade »Franjo Ogulinac Seljo« na nove položaje. Štab 4. korpusa obaviješten o zauzimanju uporišta Rečica zatražio je od štaba 34. divizije da se brigada »Franjo Ogulinac Seljo« zadrži u s. Rečica i po danu. Takvu odluku štaba korpusa nametnula je neprijateljska akcija prema Kordunu u kojoj su učestvovalе ustaško-domobranske i njemačke snage iz Karlovačkog garnizona. Komandant 34. divizije naredio je brigadi da se sa dva bataljona zadrži u Rečici barem do 10 sati, ali da u slučaju nailaska jačih snaga ne prihvata odsudnije borbe. Izvršavajući taj zadatak brigada je zauzela slijedeće položaje: 1. bataljon u s. Rečica, 3. bataljon u s. Luka Pokupska, 2. bataljon u s. Zamršje, 4. bataljon u s. Karaše.

U 10,10 sati 1. i 3. bataljon napadnuti su u s. Rečica i s. Luka Pokupska neprijateljskim snagama u jačini jednog bataljona i to iz pravca šume Častinjak, duž drumu i preko polja Grdava. Poslije borbe od oko 45 minuta neprijatelj je bio odbačen. U 14,50 sati neprijatelj je po-

³⁷ U toj borbi potpuno je razbijen 3. bataljon 12. pješadijske brigade. Prema dnevnom izvještaju MINORS-a bataljon je imao slijedeće gubitke: poginulo 5 oficira, 18 podoficira i 68 vojnika, ranjeno 2 podoficira i 8 vojnika i nestalo 2 oficira, 16 podoficira i 186 vojnika. (Arhiv VII, k. 48, reg. br. 8/1—1).

novio napad istim snagama i uz pomoć jednog oklopnog automobila, ali je poslije dvosatne borbe ponovo odbačen prema šumi Častinjak i šumi Zdenčina.

Prema našim podacima neprijatelj je u ovim borbama imao 19 mrtvih, 7 ranjenih i 29 zarobljenih (jedan oficir). Pri tome je zaplijenjen 1 teški mitraljez, 1 puško-mitraljez, 1 laki bacač, 1 šmajser, 34 puške i drugi ratni materijal, od čega su 25 vojnika i 1 teški mitraljez nađeni za vrijeme pretresa s. Rečica i s. Luka Pokupska. Brigada je u svim tim okršajima imala samo 2 ranjena. U borbi je utrošeno 7.200 metaka, 22 mine za teški bacač i 28 mina za lake bacače.³⁸

Štab divizije u akcijama u tom području ne mijenja uloge jedinicama. Uporište u s. Rečica uvijek napada Karlovačka brigada, a brigada »Franjo Ogulinac Seljo« se nalazi u zasjedi u šumi Plantaža. Vidi se da štab divizije vodi računa o tome da poznavanje terena doprinosi boljem i uspješnijem izvršenju zadataka. Raspored brigade je bio već »ustaljen« i orijentiran prema Karlovcu, s tim što je ovog puta, zbog snaga 3. ustaške brigade u s. Draganići posvećena određena pažnja i pravcima koji odatle izvode, upućivanjem u rejon k. 113 izviđačkog voda brigade, postavljanjem brigadne rezerve u rejon k. 111, kao i naređenjem 2. bataljonu da posebnu pažnju posveti obezbjeđenju svog desnog boka.

Po odlasku sa terena oko Rečice brigada se u toku 6. marta razmjestila u rejon s. Cvetković Brdo — s. Batinovec Brdo — s. Lukinić Brdo, tj. — u centralnom dijelu Pokuplja i u situaciji da djeluje u bilo kom pravcu. Izviđački vod nalazio se na zadatku na sektoru Kravarsko u izviđanju prema Vel. Gorici.

U toku 7. marta jake ustaško-njemačke snage napale su Karlovačku brigadu u s. Kupčina. Poslije teških borbi uz sadejstvo Žumberačke brigade neprijatelj je odbačen prema s. Rečica. U ovim borbama poginuo je i načelnik štaba divizije Karaš Milutin.³⁹

³⁸ Arhiv VII, k. 1225, reg. br. 23/2: Izvještaj štaba 34. divizije, op. br. 39 od 19. marta 1945.

³⁹ Isto, k. 1225, reg. br. 29/2: Izvještaj štaba 34. divizije, op. br. 45 od 9. aprila 1945.

Neprijatelj je dovodio nove snage na sektor južno od Zagreba. 4. policijski puk je iz rejonu Samobora predислоciran na sektor Stupnik — Odra — Brezovica, a na sektor Samobor — Bregana došao je 2. policijski puk. 4. policijski puk bio je dosta aktivan, sudeći po ispadima prema oslobođenom teritoriju.

Ujutro 9. marta, kombinovane policijsko-ustaške snage iz uporišta Odra i Hrašće u jačini oko 300 vojnika (dvije čete) vršile su ispad u pravcu s. Dubranci preko s. D. Dragonožec i s. Gudci. Izviđački dijelovi primijetili su iz s. Gudci neprijatelja u pokretu iz s. Lukavec oko 8 sati, a u 9,10 neprijatelj je upao u s. Gudci, potiskujući izviđačke dijelove brigade. Saznavši da se neprijatelj nalazi u s. Gudci štab brigade naređuje 2. bataljonu da krene iz s. Jerebić Selo preko s. Dubranec ka s. Gudci i protjera neprijatelja iz pomenutog sela. U međuvremenu neprijatelj je preko s. D. i G. Dragonožec i s. Bukovčak upao i u s. Dubranec.

Drugi bataljon približavajući se s. Dubranec nije primijetio neprijatelja koji se nalazio već u samom selu. Bataljon se kretao prema Dubrancu sa 2. četom iz pravca s. Prvonožina, a sa ostale dvije čete preko s. Guštelnica. Na 2. četu koja je nastupala iz pravca s. Prvonožina neprijatelj je u selu Dubranec izvršio snažan napad, pri čemu je četa imala 3 mrtva i 2 ranjena druga, izgubivši pri tome 1 puškomitraljez i 2 puške. Neprijatelj je prvi primijetio prednje dijelove te čete, otvorio vatru i odmah prešao u napad. Četa se pod zaštitom mitraljeskog voda izvukla iz sela. Mitraljeski vod je, srećom, zbog brzine sa kojom je bataljon krenuo prema s. Dubranec, zakasnio i krenuo za bataljonom poslije petnaestak minuta. To zakašnjenje je omogućilo da se mitraljeski vod u pravo vrijeme našao na položajima sa kojih je mogao da najefikasnije vrši prihvata te čete iz Dubranca. Ostale dvije čete, zbog slabog rukovođenja štaba bataljona, nisu na vrijeme pomogle — bilo vatrom bilo pokretom — četu na koju je neprijatelj usmjerio svoje glavne snage. Štab bataljona, iako je raspolagao radio-stanicom, uopće nije obavještavao štab brigade o situaciji, tako da je štab brigade bio u stalnoj neizvjesnosti u pogledu situacije i mjera koje bi trebalo preduzeti. Poslije napada dviju četa preko s. Gu-

štelnica, neprijatelj se povukao iz s. Dubranec i zaposjeo položaje oko kapelice Lurdska majka božja, sjeverozapadno od s. Dubranec, pretrpjevši pri tome gubitke od oko 10 poginulih i ranjenih. Saznavši konačno za jačinu neprijateljskih snaga koje su izvršile ispad, štab brigade upućuje prema s. Dubranec i 1. bataljon. Neprijatelj, primijetivši dolazak novih snaga, nije sačekao napad već se povukao u 15,10 u svoja uporišta.⁴⁰

Toga dana izvršila su i ostala dva bataljona marš u rejon s. Vukomerić — s. Dubranec, gdje je čitava brigada ostala do 16. marta.

Na dan 16. marta po podne jedinice brigade izvršile su marš u rejon zapadno od Pisarovine, sem 2. bataljona koji je ostao u s. Vukomerić, i zauzele slijedeći raspored: 1. bataljon u s. Žeravica, 3. bataljon u s. Juriše, 4. bataljon u s. Kramarić štab brigade, sa četom za vezu i sanitetskim vodom, u s. Jamnica, prateća i inženjerska četa u s. Podgorje.

Prema informacijama obavještajne službe neprijatelj je pripremao napad na partizanske snage u rejonu Jamnica—Pisarovina—Bratina. U vezi s tom informacijom štab brigade privlači 17. marta 3. i 4. bataljon u s. Velika.

U napadu na brigadu 18. marta učestvuje 4. policijski puk sa dva bataljona i dvije čete ustaša, koji su podržani sa tri topa i jednim oklopnim automobilom, ukupno oko 1.300 vojnika.

Štab brigade bio je preko patrola odmah obaviješten o pokretu neprijateljskih snaga iz s. Kraljevac i preduzeo je sve potrebne mjere borbene pripravnosti.

U 7,25 18. marta došlo je do prvih sukoba patrola. Odbacivši naše patrole, neprijatelj je u 7,50, koristeći jutarnju maglu, izbio na liniju s. Hašan—Breg — s. Mioković i odatle produžio napad ka s. Žeravica, gdje je zadržan snažnom vatrom od strane 1. bataljona. Uočivši glavni pravac napada, štab brigade upućuje na položaje desno od s. Žeravica i 3. bataljon, kako bi zatvorio pravac ka

⁴⁰ Isto, k. 1231, reg. br. 41/2: Izvještaj štaba brigade »Franjo Ogućlinac Seljo«, op. br. 44 od 10. marta 1945. i izjava Robić Nikole, pukovnika JNA iz Zagreba, tada politkomesara 2. bataljona.

s. Jamnica i s. Lučelnica i naređuje 2. bataljonu da odmah krene preko Visokog brijega radi udara u neprijateljski lijevi bok. Ideja štaba brigade bila je da protunapadom na neprijateljski lijevi bok triju bataljona razbije neprijatelja u rejonu sjevernog dijela s. Gorica, a 4. bataljonom da zatvara pravac Zdenčina — s. Bratina.

Međutim, u 9,20 počinje napad ustaških snaga iz pravca Bratine na 4. bataljon. koji se nalazio u s. Velika, uz dosta jaku podršku artiljerije. S obzirom na nejasnu situaciju, na svom lijevom krilu štab brigade privremeno odlaže izvršenje protunapada i jedinice su ostale u odbrani. 4. bataljon je bez velikih napora uspijevao da zadrži neprijateljske snage na tom pravcu. U međuvremenu stigao je i 2. bataljon.

U 10 sati štab brigade, ocijenivši da se na pravcu s. Velika nalaze slabije neprijateljske snage, naređuje izvršenje protunapada 1, 2. i 3. bataljona, koji počinje u 10,10 sati. Poslije žestoke borbe koja je trajala oko pola sata, razbijeno je neprijateljsko lijevo krilo koje je počelo brzo da se povlači. Nakon toga počelo je opšte povlačenje neprijatelja, koje se pretvorilo u bježanje ka Brezovici i Zdenčini, tako da je u 11,45 došlo do prekida dodira sa neprijateljem i jedinice brigade ponovo su zauzele svoj stari raspored.

Prema našim podacima koji su naknadno pribavljeni, neprijatelj je imao 35 mrtvih (među ostalim i njemački major) i 58 ranjenih. Zaplijenjene su 3 puške. Brigada je imala 2 poginula i 4 ranjena. Uslijed neopreznosti, u jednoj kući iznenađena je i zarobljena patrola 1. bataljona sa 5 boraca, naoružanih 1 puškomitraljezom i 4 puške. U borbi je utrošeno 7.000 metaka, 78 mina za lake i 100 mina za teške bacače.⁴¹

Neprijatelj vjerojatno nije očekivao tako jake naše snage, jer su jedinice brigade došle na ovaj sektor tek u večernjim satima 16. marta. I ovaj neprijateljski napad je po svojim taktičkim varijantama jednak svim ranijim neprijateljskim napadima na ovom sektoru. Taj šablon je išao u prilog brigadi. Štab brigade je vrlo brzo pripremio

⁴¹ Arhiv VII, k. 1231, reg. br. 43/2: Izvještaj štaba brigade, op. br. 46 od 20. marta 1945.

protunapad manevrom, koji se u praksi već ranije pokazao kao vrlo pravilan. Neprijatelj se i ovog puta pokazao vrlo osjetljivim na udar u bokove.

*

U vezi sa predstojećim operacijama na sektoru 8. divizije, štab korpusa je naredio 34. diviziji da otpočne sa jačim ugrožavanjem komunikacije Zagreb — Karlovac. Štab divizije, saznajući o promjenama u garnizonu Zdenčina, naredio je 23. marta brigadi da ispita kome pripadaju ustaše koje su došle u Zdenčinu i da li je četa 20. rez. lov. puka otišla iz tog garnizona.

Da bi izvršio postavljeni zadatak, štab brigade naređuje 3. i 4. bataljonu da izvrši demonstrativan napad na uporište Zdenčina radi nasilnog izviđanja. Noću 23/24. marta bataljoni izvršavaju taj zadatak bez posebnog uspjeha i pri tome imaju 1 mrtvog i 1 ranjenog. Rezultat izviđanja jeste — podatak preko mještana da je u Zdenčinu iz Zagreba došlo oko 200 ustaša, a da je četa 20. lov. puka otišla prema Ogulinu.⁴²

Poslije 20. marta počele su velike promjene kod neprijatelja. Neprijateljsko komandovanje u rejonu Karlovca koncentrira jake snage, radi dejstava prema Bihaću, a u vezi sa početkom ofenzive naše 4. armije. Tako su se u Karlovcu koncentrirale slijedeće snage: 20. lovački puk, 4. policijski puk, 3. ustaška brigada, 12. pješadijska brigada. Ove snage su napustile sektor Draganići — Zdenčina na koji su počele da pristižu jedinice 2. ustaško-domobranske divizije.

Neprijatelj je pokušavao da svojim ofenzivnim akcijama vezuje snage 34. divizije i drži ih dalje od komunikacija, što mu se nije smjelo dozvoliti. Međutim, 16. marta štab 4. korpusa naređuje štabu divizije da uputi Zumberačku brigadu u Baniju, sa ciljem da sprečava is-

⁴² Isto, k. 1231, reg. br. 45/2: Operativni izvještaj štaba brigade za mart 1945. Tačno je bilo da je njemačka četa iz 20. lov. puka otišla, ne prema Ogulinu već prema Bihaću i da je u Zdenčini došla četa iz 2. hrv. divizije i četa ustaša iz ustaškog posadnog bataljona iz Jastrebarskog. 20. lov. puk je, u stvari, preimenovani 1. rez. lov. puk.

pad neprijatelja iz Petrinje prema Glini. Nekoliko dana iza toga na taj zadatak otišla je i Karlovačka brigada. Na terenu Pokuplja ostala je samo brigada »Franjo Ogulinac Seljo« kojoj je pao u dio zadatak kojeg je trebalo da izvršava čitava 34. divizija.

Brigada je 26. marta dobila od štaba divizije zadatak da isto veče likvidira neprijateljsku posadu u uporištu Zdenčina, koju su sačinjavali 1. četa 3. bataljona 20. pješadijske brigade 2. ustaško-domobranske divizije i jedna ustaška četa iz sastava ustaškog posadnog bataljona iz Jastrebarskog. Sem pješadijskog naoružanja, posada je raspolagala sa 2 teška bacača. Osim zidanih zgrada neprijatelj je izgradio i više drveno-zemljanih bunkera i rovova. Oko uporišta postavljena su dva reda bodljikave žice i mjestimično nagazne mine.

U susjednim uporištima neprijatelj je raspolagao slijeđim snagama: Amruševo (2,5 km sjeverozapadno od Zdenčine) — jedna četa 3. bataljona sa štabom bataljona i jedna ustaška četa iz Jastrebarskog ustaškog posadnog bataljona; s. Rakov Potok — jedna četa 3. bataljona i u Jastrebarskom — ustaški posadni bataljon.

Brigada je dobila zadatak da napadne uporište i da se obezbijedi od intervencije susjednih uporišta. Za izvršenje zadatka brigada je ojačana baterijom brdskih topova artiljerijskog divizionu divizije. Za organizovanje napada i pripremu boraca bilo je vrlo malo vremena. Štab brigade je zapovijest za napad izdao u 12,10, a u 16 sati već je naređeno prikupljanje brigade radi odlaska na izvršenje zadatka. Osnovna zamisao štaba brigade bila je: sa dva bataljona likvidirati uporište, a sa po jednim bataljonom obezbjeđivati se iz pravca s. Amruševo i s. Rakov Potok. U vezi sa takvom osnovnom zamisli bataljoni su dobili slijedeći zadatak.

— 4. bataljon napada uporište u zahvatu ceste Kupinec — Zdenčina, sa ciljem da što prije izbije do željezničke stanice, 2. bataljon, napada na uporište sa sjeveroistočne strane u zahvatu željezničke pruge, šireći se prema 4. bataljonu. Prateća četa sa 3 teška bacača na vatrenim položajima kod škole i 2 brdska topa sa vatrenim položajima u rejonu kote 141, sjeverozapadno od s. Kupinec, podržavaće napad 4. bataljona na pravcu glavnog

udara; 3. bataljon, ojačan 1. četom 1. bataljona, postavlja zasjedu u s. Klinča-Selo prema Amruševu. 1. bataljon (bez 1. čete) postavlja zasjedu prema s. Rakov Potok u rejonu s. Sluki. Napad je bio određen za 26. mart u 22 sata.⁴³

Jedinice brigade koncentrirale su se u s. Jamnička Velika. Oдавde se u 17 sati krenulo na izvršenje zadatka u dvije marševske kolone. Glavna kolona: 3, 2. i 4. bataljon, četa za vezu, prateća četa, brdska baterija i sanitet pravcem cestom s. Velika—Zdenčina. Glavna kolona se u takvom rasporedu kretala do k. 127 (2 km jugoistočno od Zdenčine). Sa te tačke jedinice su krenule na izvršenje svog zadatka. Pomoćnu kolonu sačinjavao je 1. bataljon i kretao se pravcem Bratina — k. 165 — k. 191 — s. Maretići — s. Jambrešići — s. Vidalin — s. Sluki.

Napad je otpočeo u tačno određeno vrijeme. Sve jedinice su se neopaženo od neprijatelja privukle na jurišne položaje i uz podršku artiljerijske i minobacačke vatre i jurišnih pionira savladale su na svojim pravcima žičane prepreke i upale u uporište. Artiljerijska podrška u početnom periodu nije došla trenutno do izražaja, jer je zbog pomanjkanja kabla veza uspostavljena sa malim zakašnjenjem, ali bez ozbiljnijih posljedica.

Posada iz Amruševa krenula je, čim je počeo napad na Zdenčinu, u pomoć napadnutom neprijatelju, ali je bila odbijena od strane 3. bataljona. Neprijatelj se u priličnom neredu povukao u Amruševo.

U samoj Zdenčini već u 22,50 sati neprijatelj je bio, pod snažnim dejstvom 4. i 2. bataljona, djelimično uništen, a dijelom je uspio da se izvuče prema s. Klinča-Selu. Po izvlačenju iz Zdenčine neprijatelja je sačekala četa 3. bataljona u šumi Jarica. Poslije kraćeg okršaja, neprijatelj je razbijen i povukao se zapadno od Klinča-Sela u Amruševo. Neprijateljska posada iz Amruševa je 27. marta oko 1 sat po ponoći ponovo napala 3. bataljon u Klinča-Selu. Poslije kraće borbe, sada već i uz podršku minobacača i artiljerije, neprijatelj je ponovo protjeran u pravcu Amruševa. U 1,25 po ponoći štab brigade je,

⁴³ Arhiv VII, k. 1231, reg. br. 20/1: Zapovijest štaba brigade, op. br. 47 od 26. marta 1945.

pošto je izvršen pretres uporišta, evakuisan plijen i porušena utvrđenja, naredio prekid borbe i povlačenje jedinica u polazne rejone, s tim što je 2. bataljon predислоciran u s. Mikše. U ovoj borbi neprijatelju su naneseni teški gubici od 41 mrtvog, 25 zarobljenih i nepoznat broj ranjenih. Pri tome je zaplijenjeno: 1 teški bacač, 4 teška mitraljeza, 4 puškomitraljeza, 34 puške, 31.000 metaka i mnogo drugog ratnog materijala. Brigada je imala 5 poginulih, 28 ranjenih i 2 nestala druga. U borbi je utrošeno 14.000 metaka, 280 granata i mina i 38 ručnih bombi.⁴⁴

Brigada je relativno brzo izvršila borbeni zadatak. Neprijatelj je bio potpuno iznenađen. Objekat napada bio je dobro izabran. Snage za napad bile su dovoljne. Mino-bacači, a sa malim zakašnjenjem i artiljerija, pružili su efikasnu podršku bataljonima u napadu i 3. bataljonu u odbijanju neprijateljskog protunapada iz pravca s. Amruševo. Dobro je ocijenjena i mogućnost neprijateljske intervencije iz Amruševa, pa su tamo raspoređene jače snage. Postavljanje jedne čete u šumu Jaricu je bio, također, dobar taktički potez. Odmah po zauzimanju uporišta, štab brigade je preorijentirao dio artiljerije i minobacača na pravac odbrane 3. bataljona, što je u mnogome pomoglo efikasnom razbijanju protunapada neprijateljskih snaga iz Amruševa. U izvođenju napada, koncentrišući vatru na pojedine pravce, štabovi bataljona i komande četa vrlo su uspješno prodrli u uporište i time doprinijeli da se neprijatelj u relativno kratkom roku razbije i osvoji uporište.

Na dan 27. marta održana je u brigadi svečana priredba i natjecanje brigade u nogometu, na kome je prvo mjesto zauzeo 2. bataljon.

U ranim jutarnjim satima 29. marta 4. bataljon, koji je bio u ekonomskoj akciji u Jalaš-šumi, postavio je zasjedu u jačini jednog voda na cesti između Karlovca i s. Draganići kod šume Orlovac u kome tada već nije bilo posade. Na zasjedu su oko 10 sati naišla dva kamiona sa njemačkim vojnicima i civilna kola sa ustašama iz pravca Zagreba. Poslije kratke i žestoke borbe neprijatelj je imao

⁴⁴ Arhiv VII, k. 1231, reg. br. 44/8: Izvještaj štaba brigade, op. br. 48 od 29. marta 1945.

7 mrtvih, 2 ranjena i 3 zarobljena. Dio neprijateljskih snaga koji je uspio da se izvuče iz kamiona sredio se i otvorio vatru. Vatra je otvorena i iz pravca Karlovca. Poslije ovoga vod se povukao iz zasjede. Zaplijenjeno je 8 pušaka, 1. mašinka i 3 pištolja. Vod 1. čete imao je 1 mrtvog.

Ni u toku 30. marta neprijatelj nije još zaposio Zdenčinu. Bilo je očito da on više mnogo ne računa na prugu, ali je zato sve jačim snagama zaposjedao ceste. Umjesto u Zdenčini neprijatelj je, sem u Amruševu, sada uspostavio svoje uporište u Klinča-Selu, a napustio je s. Rakov Potok. Politički komesar 34. divizije, koji je tada bio sa brigadom, naredio je usmeno štabu brigade da brigada likvidira neprijateljska uporišta u Amruševu i Klinča-Selu. Za izvršenje zadatka brigadi su pridodata dva bataljona Turopoljsko-posavskog odreda i baterija brdskih topova iz artiljerijskog divizionu divizije.

Štab brigade je pretpostavljao da posadu u tim uporištima sačinjava 3. domobranski bataljon 20. pješadijske brigade 2. domobransko-ustaške divizije i jedna ustaška četa,⁴⁵ i to u Amruševu dvije čete sa štabom bataljona i u Klinča-Selu jedna četa.

S obzirom na takve podatke o neprijatelju, štab brigade je računao da će jednim iznenadnim i energičnim prepadom uz snažnu podršku artiljerije i minobacača razbiti ovog neprijatelja.

Za napad na s. Amruševo određeni su 1. i 2. bataljon, a za napad na Klinča-Selo 3. bataljon, ojačan sa 1 brdskim

⁴³ Postavlja se pitanje otkud ovakva pretpostavka, jer su obavještajna služba divizije i teritorijalna obavještajna služba raspolagale podacima o dolasku novih ustaških snaga prije 30. marta. Već 28. marta obavj. sektor Pokuplja obavještava o pokretu 15. ustaške brigade 25/26. marta iz Zagreba prema Karlovcu, (Arhiv VII, k. 1227—11, reg. br. 4/7; depeša br. 680). Obavj. oficir 34. divizije obavještava 29. marta o četi 15. ustaške brigade u Klinča-Selu (isto, depeša br. 876), a obavj. sektor Pokuplja istog dana: »... I bojna XX ustaškog zdruga na položaj'ma između Jaske i Zdenčine... « (isto, depeša br. 871). Polikomesar 34. divizije 30. marta obavještava štab divizije: «... večeras u 22.00 sati napasti ćemo 3 satnije ustaša u Amruševu i Klinča Selu ... « (isto, depeša br. 883),

i 1 pt-topom. Druga brdska baterija artiljerijskog divizi-
ona divizije podržava napad brigade na Amruševo i Klin-
ča-Selo sa vatrenih položaja u rejonu škole u s. Zden-
čina, a za obezbjeđenje od neprijateljske intervencije iz
pravca s. Jastrebarsko i Rakov Potok određeni su dva ba-
taljona Turopoljsko-posavskog odreda.

Četvrti bataljon, poslije uspješne akcije kod s. Dra-
ganići, štab brigade upućuje u rejon s. Hobolići sa zadat-
kom kontrole pravca koji od s. Brezovice izvodi ka rejonu
Zdenčina.

Zapovijest za napad izdana je 30. marta ujutro. Napad
je određen istog dana u 23 sata. U 16 sati održan je sa-
stanak u s. Kramarići sa komandantima i političkim ko-
mesarima bataljona i komandirima i političkim komesa-
rima samostalnih četa na kome su razrađeni detalji na-
pada. Jedinice su na izvršenje zadatka krenule u dvije
marševske kolone. Početak marša otpočeo je u 16,30 sati
— prethodnice i u 17 sati — glavnine. Bataljoni, koji su
određeni za napad na Amruševo, maršovali su preko s.
Sluki i s. Repulci.

U s. Zdenčini su od mještana dobiveni novi podaci o
neprijatelju koji su ukazali da će brigada imati sukob sa
daleko snažnijim protivnikom. 3. domobranski bataljon
20. pješadijske brigade zamijenjen je ustaškim bataljo-
nom iz 15. ustaške brigade, koji je između 26—28. marta
došao iz Zagorja. Taj bataljon zaposio je sasvim iste po-
ložaje, s tim što se dobro utvrdio i u s. Amruševo posta-
vio i red bodljikave žice kao i nagazne mine. Time se si-
tuacija znatno izmijenila, pogotovo s obzirom na relativ-
no kratku i slabu pripremu jedinica. Stab brigade je bez
obzira na izmijenjenu situaciju ostao pri ranijoj odluci.

Sve jedinice stigle su u određeno vrijeme na polazne
položaje i izvršile predviđen raspored snaga i sredstava.
U 23 sata počelo je nastupanje četa prema uporištima.
Kada je jedan od boraca 1. bataljona naišao na nagaznu
minu neprijatelj je brzo izišao na položaj i otvorio jaku
vatra koja je zaustavila dalje nastupanje 1. i 2. bataljo-
na. Poslije vatrene pripreme ponovno su izvršena dva na-
pada, ali je neprijatelj veoma snažnom i planskom va-
trom odbio oba napada bataljona koji su jurišali preko
brisanog terena.

Treći bataljon je u međuvremenu u s. Klinča-Selu sabio neprijatelja na vrlo uzak prostor, ali je taj prostor bio ranije pripremljen za odbranu, pa je neprijatelj koristio sve tvrde objekte ispred kojih je bio brisan predteran.

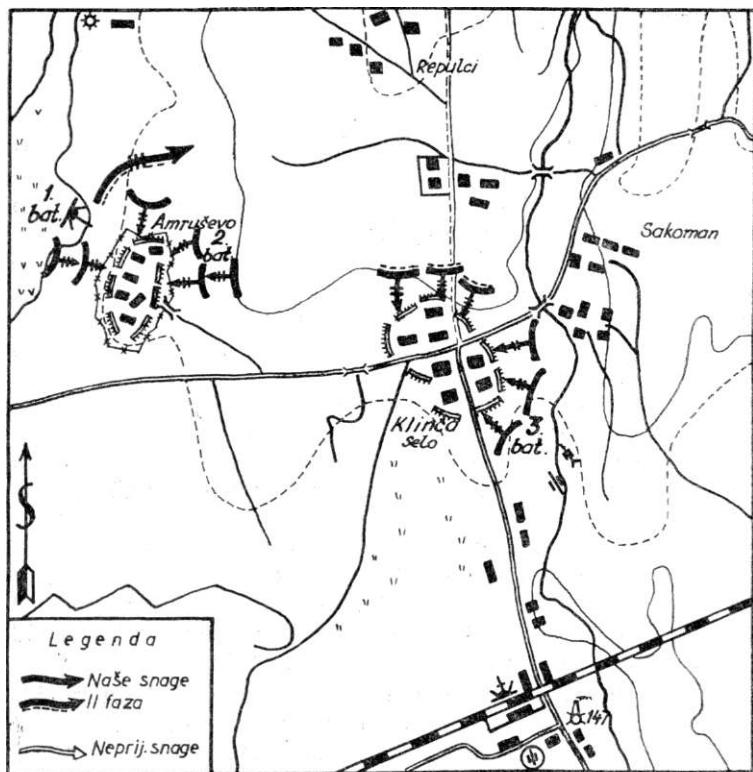
U 1,30 po ponoći štab brigade dolazi do zaključka da ovako neracionalno korišćenim snagama na dva uporišta neće uspjeti da likvidira ni jedno uporište i donosi odluku da težište napada usmjeri na likvidaciju Klinča-Sela, gdje je neprijateljska odbrana već u dobroj mjeri dezorganizirana. U vezi s tom odlukom izvlači sa Amruševa 1. bataljon i upućuje ga u napad na Klinča-Selo iz pravca s. Repulci. 2. bataljonu je naređeno da vrši i dalje pritisak na Amruševo i sprečava njegovu posadu da intervenira u pravcu Klinča-Sela. U 2 izjutra uz podršku minobacačke vatre 1. i 3. bataljon ponovo napadaju na neprijateljske utvrđene tačke u Klinča-Selu, ali bezuspješno. U isto je vrijeme brdska baterija vatrenim udarima po Amruševu podržavala dejstva 2. bataljona.

Došavši do zaključka da se bez većih žrtava neće moći uspjeti likvidirati ova uporišta, štab brigade uz saglasnost političkog komesara divizije, u 3,50 rano izjutra donosi odluku o prekidu borbe i naređuje povlačenje jedinica.

Neprijateljski gubici kod Amruševa — 5 poginulih i 20 ranjenih, a kod Klinča-Sela — 6 poginulih i 25 ranjenih. Gubici brigade iznose 6 poginulih i 37 ranjenih. U borbi je utrošeno 17.000 metaka, 234 mine za teške i 259 mina za lake bacače i 13 granata za pt-top.

Razloga za neuspjeh napada ima više. Netačni podaci o neprijatelju utjecali su dosta na stepen i solidnost priprema za napad, a posebno na organizaciju napada. Neracionalno korišćenje snaga na dva uporišta. Teška oruđa, koja su bila bitan elemenat naše nadmoćnosti, također su neracionalno korišćena: na Amruševo 3 teška bacača, na Klinča-Selo 2 teška bacača, 2 topa i 2 brdska topa u Zdenčini bez posebno određenih zadataka. U pojedinim periodima borbe neprijatelju je uspijevalo da snažnije dejstvuje pješadijskim naoružanjem, iako su bataljoni u napadu raspolagali sa većim brojem pješadijskog oružja. To je govorilo o slabom rukovođenju vatrom od strane

nižih starješina. U planiranju akcije suviše se mnogo računalo na borbenost brigade, na artiljeriju i minobacače kojima se raspolagalo, a neprijatelj se donekle potcenjivao. Tako su i ti elementi imali odraza na solidnost priprema.

Borbe kod Amruševa i Klinča Sela 30. marta 1945.

Brigada, s obzirom da je ostala sama u Pokuplju, učinila je u drugoj polovini marta sve što se od nje moglo tražiti. Cjelokupna aktivnost brigade u martu povoljno je utjecala na njeno organizaciono učvršćenje i moralno-političko stanje. Borbeni moral boraca brigade i dalje je bio na visini. Kroz brigadu je prošlo mnogo boraca. Novi

borci su se u brigadi vrlo brzo prevaspitavali i srastali sa njom, tako da ona uprkos velikog broja boraca koji su u nju dolazili nije nimalo gubila na svojoj borbenoj vrijednosti. Zahvaljujući preduzetim mjerama po vojnoj, političkoj i partijskoj liniji pojačana je i disciplina i odgovornost.

Dolazak novih boraca, najviše iz neprijateljskih oružanih formacija, zahtijevao je intenzivan politički rad. U toku mjeseca prorađivane su slijedeće teme: »Borba naroda porobljene Jugoslavije« (Tito), »Značaj odluka AVNOJ-a za dalji razvoj naše borbe i stvaranje federativne državne zajednice« i »Govor druga Tita ženama Srbije«. Interes za ove teme kod boraca bio je veliki.

U dvomjesečnom natjecanju od 20. januara do 20. marta postignuti su veoma dobri rezultati. Ovo takmičenje osim uspjeha na vojnom planu obuhvatalo je i rad na političkom i kulturno-prosvjetnom uzdizanju. Kroz cijelo natjecanje posebno treba istaknuti neumoran rad propagandnog odsjeka brigade, koji je formiran u januaru. Preko drugova koji su u propagandnom odsjeku bili zaduženi za pojedine sektore on je pružio veliku pomoć bataljonskim i četnim kulturno-prosvjetnim odborima, brinuo se da dnevne vijesti na vrijeme stignu do jedinica, brinuo se za podjelu štampe i ostalog političkog materijala koji je služio za političku nastavu.

U tom dvomjesečnom periodu naučilo je čitati i pisati 96 boraca, održano je 35 predavanja za borce, preko 100 priredbi za narod, izdato 130 brojeva četnih džepnih novina i 8 brojeva bataljonskih listova i poslato preko desetak dopisa za »Narodni vojnik«. Na planu poznavanja naoružanja 100 boraca obučilo se u rukovanju puškomitraljezom. 170 lakim i 70 boraca teškim bacačem, 100 mitraljezima, 70 pt-bacačima, 430 pt-puškama i 20 boraca se obučilo u rukovanju pt-topom.

Natjecanja su se pokazala kao vanredna forma masovnog angažiranja boraca i rukovodilaca na svim poljima rada i života brigade. Uspjesi su bili podstrek za još veća pregnuća. U svemu tome su partijska organizacija i politički kadar imali velikog udjela i bili nosioci takmičarskog elana koji je obuhvatio veliku većinu boraca, bez obzira na dužinu njihovog učešća u NOV.

Partijska organizacija je intenzivno radila. Posebna pažnja poklanjana je ovim pitanjima: sređivanje jedinica, priprema za prijem novih boraca, objašnjavanje političkih događaja i vojna naobrazba. U vezi sa pismom CK KPJ⁴⁶ održano je u brigadi savjetovanje sa svim članovima KP. Rezultati svega toga počeli su se vrlo brzo osjećati. Članovi Partije u brigadi posebno prednjače u hrabrosti. Divizijski komitet u svom izvještaju CK KPH konstatirao je: »Partijsko članstvo u toj brigadi je neobično hrabro. Malo ima članova KP da nisu odlikovani. Glavni kriterijum za prijem u Partiju je hrabrost. . .« U svakom slučaju takav kriterijum nije bio do kraja ispravan. Da je to bilo tako pokazao je i slučaj u martu kada su iz brigade dezertirala i 3 člana KP (jedan komesar čete i dva vodnika).

Brojno stanje brigade na licu iznosilo je 1.129 boraca i rukovodilaca. Brigada je pored ostalog bila naoružana sa: 89 šmajsera, 60 puškomitraljeza, 7 mitraljeza, 13 lakih i 5 teških bacača, 7 pt-pušaka, 1 pt-topom i dr. Brigada je imala 4 radio-stanice, što je znatno olakšavalo komandovanje.

U toku mjeseca, poslije 8 mjeseci boravka u brigadi, iz jedinica su otišli bivši pripadnici Crvene armije koje su Nijemci zarobili i koji su se kasnije nalazili u 1. KKD. Svojom borbenošću i požrtvovanjem oni su se, po dubokom ubjeđenju svih boraca brigade »Franjo Ogulinac Seljo«, rehabilitirali za svoje učešće u 1. KKD i stekli nebrojene simpatije i u brigadi i među narodom ovog kraja. Mnogi od njih zauvijek su ostali na bojnim poljima Žumberka, Pokuplja, Turopolja i Posavine.

U toku marta došlo je do novih kadrovskih promjena. Za pomoćnika politkomesara brigade postavljen je Tesla Savo, za nač. štaba brigade Trkulja Nebojša, za politkomesara 1. bataljona Grepl Zdravko, za komandanta 2. bataljona Smetko Eduard, za komandanta 3. bataljona Lokas Ante i za pomoćnika politkomesara 3. bataljona Fiolić Ivan.

⁴⁶ Radi se o direktivi CK KPJ svim partijskim rukovodiocima o radu part. organizacija u vojsci (Arhiv CK KPJ, st. sig. 4850/1 1—23/45 (R. br. 15).

4. U Baniji

Po prekidu borbe u s. Amruševu i Klinča-Selu, brigada se razmjestila u rejon s. Kupinec — s. Bratina. Stab brigade je imao namjeru da slijedeće noći ponovo izvrši napad na Amruševo i Klinča-Selo. U vezi s tim vršena je i intenzivna politička priprema boraca. Smatralo se da je brigada u stanju da likvidira ta dva uporišta, bez obzira na kvalitet posada koje su se u njima nalazile.

U međuvremenu situacija se pogoršala u Baniji, gdje su relativno jake ustaške snage 19. ustaške brigade vršile napad na pravcu Petrinja — Glinja.⁴⁷ Zumberačka i (kasnije upućena) Karlovačka brigada, zadržavale su uporno borbom neprijateljske snage, ali su bile nedovoljne za napadne akcije. Trebalo je te ustaške snage što prije razbiti. Stoga je štab divizije odlučio da privuče u Baniju i brigadu »Franjo Ogulinac Seljo« i da cijela divizija pređe u protunapad 2. aprila u 5 sati izjutra. U toku 31. marta brigada je pristigla u širi rejon Pokupsko, a već 1. aprila u 9,30 produžila marš pravcem Božurići — Slatina — D. Taborište — G. Taborište — V. Solina — Viduševac. Hrana i municija dijeljena je borcima, tako reći, u pokretu. Po pristizanju brigade u s. Viduševac izdata je na osnovu zapovijesti divizije i zapovijest štaba brigade za napad. Sve jedinice brigade bile su 2. aprila u 1 sat po ponoći u s. Buzet spremne za izvršenje zadatka.

Neprijatelj je već 1. aprila do podne uočio pridolazak novih snaga i otpočeo istog dana po podne ubrzano povlačenje, tako da do predviđenog napada jedinica 34. divizije, u stvari, nije ni došlo. U toku 2. aprila brigada je bila u širem rejonu s. Šušnjari i neprijatelj se sa svojim zaštitničkim dijelovima nalazio samo još na Glavici (k. 338). Narod Banije koji se pred neprijateljem sklonio u šumu ili u sela iz Gline počeo se vraćati u svoje domove. Onu je srdačno i bratski primio ove hrvatske jedinice koje su mu to omogućile i zaštitile ga od ustaških nedjela.

Četvrtog aprila po podne, poslije izvršenih smotri, brigada je premještena u rejon Gredani — Satornja, gdje

⁴⁷ U borbenoj grupi »Hajdinović« (prezime komandanta 19. ustaške brigade) učestvovala su tri ustaška bataljona (Arhiv VII. k. 59, reg. br. 3/2—3 i 3/2—4).

su se vršile pripreme za dalji marš u skladu sa zadatkom koji je dobila divizija od štaba korpusa. Sve je to bila priprema za izvršenje zadataka koji su narednih dana stajali pred 34. divizijom i brigadom »Franjo Ogulinac Seljo« u duhu nove situacije na jugoslovenskom ratištu, a posebno kod 4. armije koja je nezadrživo nadirala na zapad.

5. Borbe oko Primišlja i Gen. Stola

Jedinice 4. korpusa dobile su zadatak da djeluju na desnom krilu 4. armije, obezbjeđujući ujedno njen desni bok iz pravca Karlovca. Na liniji izvršenja tog zadatka trebalo je da se jače angažiraju i prema njemačkoj 104. diviziji koja se poslije oslobođenja Bihaća od strane jedinica 4. armije i 4. korpusa probijala pravcem Ličko Petrovo Selo — Slunj u pravcu Karlovca. U tom periodu u širem rejonu Karlovca nalazila se 13. ustaško-domobranska divizija, njemački 20. lovački puk, 2. i 4. policijski pukovi, desantni pionirski bataljon i druge manje snage, a između Karlovca i Zagreba nadolazile su sve jače snage 2. ustaško-domobranske divizije.

Da bi prihvatila 104. diviziju koja se povlačila iz Bihaća prema Karlovcu, upućena je iz Karlovca operativno-taktička grupa sastavljena iz deset bataljona (20. lov. puka, 4. polic. puka, 3. ustaške brigade, 17. ust. brigade i 12 pješadijske brigade) pod komandom komandanta 20. lov. puka. Ta je grupa 26. marta zaustavljena južno od Slunja i protunapadom odbačena do Primišlja gdje je prešla u odbranu. Štab 4. korpusa je planirao da glavnim snagama 8. i 34. divizije razbije ovu grupu prije nego što dođu do jačeg izražaja snage 104. divizije.

Da bi obezbijedio izvršenje postavljenog zadatka štab 4. korpusa privlači neposredno pod svoju komandu u širi rejon Slunja i 34. diviziju, bez Žumberačke brigade, koja je ostala na teritoriji Banije prema neprijateljskom uporištu Petrinja. U toku 3. aprila divizija dobiva zadatak da orijentira svoja dejstva na sektor Turanj — Kamensko. U vezi s tim štab divizije izdao je potrebna naređenja za marš. Marš divizije je trebalo da otpočne 5. aprila u dvije marševske kolone. Međutim, 5. aprila izmijenjen je za-

datak divizije, kojoj je toga dana naređeno da odmah krene pravcem Vojnić — Veljun. Istog dana preciziran je zadatak da divizija izvrši marš na prostoriju Veljun — Veljunski Točak — G. Budački. Marš brigade »Franjo Ogulinac Seljo« otpočeo je 5. aprila u 9,30 sati iz s. Čemernice pravcem Vrginmost — Vojnić i 6. aprila u 16 sati brigada se razmjestila u rejone sjeverno od s. Točak. U tih šest dana ona je prevalila oko 180 km, a samo 5. i 6. aprila preko 70 km. Bio je neophodan bar jedan dan predaha, ali to, s obzirom na situaciju, nije bilo moguće.

Šestog aprila u rejonu Veljun divizija dobiva depešom od štaba korpusa slijedeći zadatak: »Glavnim snagama napasti neprijatelja na sektoru Primišlja od pravca Poloja. Bataljon 8. divizije i kombinovani bataljon upotrijebiti za osiguranje na pravcu Kestenjak prema Siči i na pravcu Perjasice prema Keić Mostu. Početak napada 7. aprila u 13 sati.⁴⁸ Već u toku noći 6/7. aprila, radi izvršenja dobivenih zadataka, jedinice 34. divizije prebačene su na lijevu obalu r. Korane.

Iz već citirane depeše štaba 4. korpusa se vidi da je 34. divizija dobila zadatak da napadne neprijatelja koji se brani u širem rejonu Primišlja iz pravca Poloja. Pred frontom napada 34. divizije branili su se 1. i 2. bataljon 12. pješadijske brigade i 1. bataljon 3. ustaške brigade u slijedećem rasporedu: dva bataljona 12. pješadijske brigade (bez jedne čete) zaposjeli su položaje na liniji s. Zorići (k. 265) — s. Mutići (k. 266) — s. Zorići — Sumica — bezimena kota Rudenica — s. Devići (k. 261) — k. 280. Ustaški bataljon sa jednom četom 12. pješadijske brigade zaposio je Kurjevac (tt. — trigonometrijska tačka 429), topografski veoma jak objekat, koji je predstavljao glavni oslonac odbrane sjeverno od komunikacije, a čijim bi gubitkom čitave ove neprijateljske snage bile stavljene u težak položaj. Radi pojačanja odbrane neprijatelj je iskopao tri reda skoro neprekidnih rovova.

Brigada »Franjo Ogulinac Seljo« ojačana brdskom baterijom, dobila je zadatak da izvrši napad na neprijate-

⁴⁸ Arhiv VII, k. 1227—11, reg. br. 4/7: depeša br. 942 od 6. aprila 1945.

lja na odsjeku r. Korana i cesta Primišlje — Poloj. Desno od brigade napadao je jedan bataljon Karlovačke brigade pravcem: s. Škrbine — s. Pavlešići — Kurjevac. Ostala dva bataljona Karlovačke brigade bila su na obezbijedenju od neprijateljskih intervencija iz pravca Perjasice i Tržića, odnosno iz pravca Karlovac.

Štab brigade se odlučio da najprije sa tri bataljona (1, 2. i 3.) razbije neprijateljske snage na prvim položajima i spoji se sa snagama 8. divizije na svom lijevom krilu, a zatim da čitavom brigadom (uvođenjem i 4. bataljona iz brigadne rezerve) uz podršku artiljerije sa sjevera i istoka napadne i ovlada najvažnijim objektima neprijateljske odbrane — Kurjevac (k. 429).

Bataljoni brigade u svom nastupanju 7. aprila naišli su oko 14,10 sati na liniji k. 247 — s. Savići — Babina jama na neprijateljske izviđačke dijelove. Po protjerivanju izviđačkih dijelova energično je produžen napad uz podršku minobacača i artiljerije na neprijateljski prvi položaj. U borbama do 17,20 sati razbijen je neprijateljski položaj na odsjeku između s. Devici — s. Mutici. Štab brigade je optimistički ocijenio razvoj napada i odlučio se na ubacivanje u borbu i 4. bataljona iz brigadne rezerve ne čekajući povlačenje teških oružja. 4. bataljon u brigadnoj rezervi, koji se kretao iza 2. bataljona, je odmah u sadejstvu sa 2. bataljonom produžio napad na sam Kurjevac (k. 429). Neprijateljske snage i inače već slabog morala počele su panično da se povlače sa svojih položaja, a 2. i 4. bataljon su po ovladavanju prvih rovova na Kurjevac produžili napad prema samoj k. 429 i na pojedinim mjestima izbili pred sam njegov vrh. Međutim, starješine su nedovoljno čvrsto držale jedinice u svojim rukama tako da je komandovanje bilo prilično poremećeno, a jedinice rasute i izmiješane. Težak i ispresecan teren je tome još više doprinio. Sem toga treba napomenuti i činjenicu da je ranjenike trebalo zbog teškog terena nositi čak do brigadnog previjališta što je iz četa izvlačilo mnogo zdravih boraca. Uočivši na vrijeme paniku u ustaškomobranskim jedinicama, još za vrijeme borbe na prvim položajima i cijeneći značaj držanja Kurjevca neprijateljsko komandovanje je vrlo brzo reagovalo i ubacilo na taj pravac njemačke snage iz rezerve, koja se nalazila

u s. Primišlju. Sem toga sa komunikacije južno od Kurjevca otvorena je na jedinice žestoka artiljerijska vatra. Nijemci su odmah, oslanjajući se djelimično na k. 429, uz sadejstvo dijelova ustaško-domobranskih jedinica i snažnu podršku minobacača i artiljerije, izvršili protunapad na lijevo krilo brigade, koje je bilo iznenađeno ovim protunapadom, i uspjeli su da odbace snage brigade prema podnožju Kurjevca. To je dovelo do povlačenja i ostalih snaga brigade na liniju s. Zorići — s. Mutići. Položaj na Kurjevcu, s obzirom na njegov značaj, zaposjele su tada njemačke snage.

Okolo 20 sati obnovljen je bio napad glavnim snagama na Kurjevac, a pomoćnim snagama na dio prvog položaja, koje je neprijatelj još držao kod s. Zorići (k. 265) na svom desnom krilu.

Napad na Kurjevac nedovoljno i neefikasno podržan artiljerijom i sada sa već dobro konsolidiranom odbranom — nije uspio i jedinice su se pavukle na liniju s. Zorići — s. Mutići, gdje su i zanoćile. 3. bataljon je, međutim, uspio da ovlada s. Zorići (k. 365) i da odbaci neprijatelja prema s. Pjevići (k. 320). Bataljon je u tom rejonu uhvatio vezu sa jedinicama 8. divizije koje su u isto vrijeme ovladale kotom 368, južno od s. Pjevići.

U toku 8. aprila trebalo je produžiti sa napadima iz istih pravaca. Međutim, nadiranje neprijateljskih snaga sa tenkovima iz pravca Karlovca i Generalskog Stola preko Keić-mosta koje su dostigle s. Perjasica i odbacile snage Karlovačke brigade, utjecalo je na izmjenu planova. Brigada »Franjo Ogulinac Seljo« je rokirana prema jugoistoku i zaposjela položaj na liniji Zorići (k. 265) — k. 264 — k. 248 — s. Dunovići, znači istočno od Kurjevca. Jedinice Karlovačke brigade prebačene su na položaje lijevo od brigade »Franjo Ogulinac Seljo«. Noću 8/9. aprila brigada je ostala na istim položajima, a 9. aprila ujutro, poslije povlačenja neprijateljskih snaga prema Poloju, na liniju Raljetina — s. D. Poloj — Klipinka (k. 444), ostavivši bataljon na k. 248 — izvršila marš u s. Mrzlo Polje.⁴⁰ Neprijatelj je uporno držao liniju na koju

⁴⁰ Arhiv VII, k. 1225, reg. br. 48/2: Izvještaj štaba 34. divizije op. br. 60 od 22. aprila 1945. i k. 1231, reg. br. 47/2: Izvještaj štaba brigade, op. br. 59 od 12. aprila 1945.

Borba kod Primišlja 7/8. aprila 1945.

se povukao i sa tih položaja 12. aprila ponovo izvršio prodor u pravcu Primišlja i dalje ka Slunju, gdje se 13. aprila spojio sa snagama 104. divizije."⁵⁰

Brigada je u borbama 7. i 8. aprila imala 15 poginulih 67 ranjenih i 3 nestala borca. Među ranjenima je 1 politički komesar bataljona, 1 pomoćnik političkog komesara bataljona, 4 komandira čete, 4 politička komesara čete, po 2 zamjenika komandira i političkih komesara četa. Naj-

⁵⁰ Isto, k. 49, reg. br. 14/1. (Dnevni izvještaj MINORS-a br. 104 od 14. aprila 1945).

veće gubitke je imao 4. bataljon — 35 ranjenih i 2 poginula i 3. bataljon — 6 poginulih i 17 ranjenih. U borbi su izgubljena 3 puškomitraljeza i 1 laki bacač. Prema našim podacima neprijatelj je imao 51 mrtvog, 43 ranjena i 52 zarobljena neprijateljska vojnika i oficira. Pri tome je zaplijenjen 1 teški mitraljez, 2. puškomitraljeza, 49 pušaka, oko 17.000 metaka i drugi ratni materijal. U borbi je utrošeno 26.000 metaka, 202 mine za teški i 198 mina za laki bacač.

Bez sumnje da bi brigada relativno brzo i lako izvršila svoj borbeni zadatak i po izmijenjenoj odluci, da Nijemci nisu na vrijeme intervenirali svojim snagama, čija pojava je iznenađujuće djelovala na najisturenije snage brigade, koje su baš u tim momentima bile lišene efikasnije artiljerijske i minobacačke podrške.

Organizacija veza bila je u ovim borbama slaba, a posebno između štabova bataljona i brigade, što je dovodilo do neblagovremenih intervencija. Nedovoljna pažnja posvećivana je i izviđanju neprijatelja, što je dovelo do iznenađenja, pa na kraju i do iznenaadne pojave njemačkih snaga iz rezerve i neuspjeha u napadu.

Poslije neprijateljskog povlačenja od Primišlja prema Perjasici 9. aprila popodne, 34. divizija je dobila zadatak da se smjesti na sektoru Primišlje — Tobolić, odakle treba da kontroliše pravce Primišlje — Perjasica, Tounj — Primišlje i Tounj — Skradnik. Ona je trebalo da održava vezu sa 7. divizijom koja se nalazila u Plaščanskoj dolini i da prikuplja podatke o neprijatelju na komunikaciji Generalski Stol — Tounj — Ogulin. U vezi s tim brigada »Franjo Ogulinac Seljo« je izvršila marš 9/10. aprila u s. Tobolić, da bi već 11. aprila marševala prema Tounju i razmjestila se u rejonu s. Skradnik — s. Kamenica.

U toku 12. aprila dolazi do spajanja neprijateljske Karlovačke grupe sa 104. divizijom i brigada dobiva zadatak da zatvara pravac Tounj — Primišlje i Tounj — Skradnik. U vezi s tim zadatkom 1. i 4. bataljon izlaze

na položaj prema Tounju, 2. bataljon prema Tržić Tounjski, a 3. bataljon bio je u rejonu s. Skradnik u brigadnoj rezervi. Toga dana 3. i 4. bataljon odbijaju napad dviju neprijateljskih četa, podržanih sa 4 tenka. Nađena su 2 poginula neprijateljska vojnika i zaplijenjen 1 šmajser i 1 puška. Brigada je imala 4 ranjena,⁵¹ među kojima i komandant 3. bataljona Lokas Ante.

Istog dana naređeno je 13. diviziji i 4. korpusu da se jače angažuju na pravcu Tounj — Generalski Stol radi obezbjeđenja desnog boka 4. armije. U vezi s tim naređeno je bilo 3. brigadi 13. divizije da zauzme Tounj, 2. brigadi iste divizije da ovlada s. D. Dubrava, a brigadi »Franjo Ogulinac Seljo« da likvidira posadu u s. Zdenci.

Na tom prostoru branili su se dijelovi »C« bataljona 20. lovačkog puka, dva bataljona 17. ustaške brigade 13. ustaškodomoobranske divizije i ostaci razbijenog dopunskog bataljona 392. divizije. Neprijatelj je raspolagao sa nešto tenkova i artiljerije. Zadatak ovih snaga bio je da brane prilaz Karlovcu između r. Dobre i Mrežnice i obezbijede lijevi bok snagama 104. divizije. U s. Zdenci nalazila se jedna ustaška četa.

Brigada »Franjo Ogulinac Seljo« dobila je zadatak da 13. aprila ujutro izvrši napad na neprijateljsko uporište s. Zdenci i sadejstvuje snagama 13. divizije u zauzimanju Tounja. U vezi s tim, 2. i 3. bataljon određeni su za napad, a 4. bataljon ostao je u brigadnoj rezervi.

Prvi bataljon, ojačan 1 teškim bacačem, je 13. aprila u 6 sati ujutro počeo napad i do 10 sati ovladao k. 267, sjeveroistočno od s. Zdenci. Dalji napad bataljona bio je zaustavljen, pored ostalog i zbog toga što 3. brigada 13. divizije na pravcu Tounj do tada nije postigla značajniji uspjeh, kao i zbog relativno slabe snage jednog bataljona na tako širokom prostoru.

S obzirom na neaktivnost neprijatelja kod Primišlja, štab brigade se odlučuje da u napad na s. Zdenci uputi još i 4. bataljon. Bataljon je odmah prešao rijeku Tounjčicu i do 14,40 sati oba bataljona bila su na polaznim položajima spremna za napad. Tada je došlo do nespora-

⁵¹ Isto, k. 1225, reg. br. 56/2: Operativni izvještaj brigade za april 1945.

zuma sa snagama 13. divizije. Naime, poslije zauzimanja D. Dubrava dio snaga 2. brigade 13. divizije upućen je u pravcu Tounj i Zdenci. Iako je štab brigade »Franjo Ogulinac Seljo« obavijestio štab 13. divizije o svom zadatku i mjestima gdje se nalaze njegove jedinice, dijelovi 13. divizije koji su napadali od s. Potok prema k. 248 i od s. Popović preko k. 252 prema s. Zdenci, nisu bili o tome obaviješteni, te je došlo do međusobne borbe. Do prekida vatre je došlo u 16 sati sa snagama sa pravca k. 252, a u 17 sati sa snagama iz pravca k. 248, tek kada je »zarobljen« jedan politički delegat iz brigade. Poslije kobnog nesporazuma, koji je donio i obostrane gubitke, jedinice su ponovno zauzele polazne položaje. Brigada »Franjo Ogulinac Seljo« je napala na s. Zdenci sa pet četa sa jugoistočne strane, a jednom četom istočno od s. Zdenci zaključno sa putem Zdenci — s. Potok, gdje se nadovezivala na snage 13. divizije. Neprijatelj se u početku borbe ogorčeno branio iz bunkera. Tek kada je operativni oficir brigade kapetan Terbuk Đorđe ubacio ručnu bombu u jedan bunker, neprijatelj je napustio uporište i uspio da se dijelom snaga u 19 sati probije cestom Zdenci — D. Dubrave. Snage brigade, koje su se nalazile sjeverno od s. Zdenci, tukle su vatrom neprijateljske snage u povlačenje, ali zbog sumraka nisu neprijatelju nanijeli veće gubitke. Slaba veza između pješadije i artiljerije imala je za posljedicu da je artiljerija više onemogućavala nego održavala napad snaga brigada, a sa druge strane, nanijela najviše gubitke 1. i 4. bataljonu, pogotovo u završnoj fazi borbe. Tenkovske snage koje su imale da podržavaju napad snaga 3. brigade 13. divizije i brigade »Franjo Ogulinac Seljo« nisu uspjele da pređu r. Tounjčicu.

Prema našim procjenama, neprijatelj je pretrpio gubitke od oko 60 mrtvih i ranjenih. Zaplijenjen je teški bacač, 13 pušaka i drugi ratni materijal. Brigada je imala 9 mrtvih i 19 ranjenih, od čega najviše od sopstvene artiljerije i za vrijeme borbe sa dijelovima 13. divizije.⁵² Utrošeno je oko 26.000 metaka, 180 mina za teški i 220 mina za laki bacač.

⁵² Isto, k. 1231 reg. br. 48/2: Izvještaj štaba brigade »Franjo Ogulinac Seljo« od 13. aprila u 8 sati i reg. br. 49/2: Izvještaj štaba ove brigade op. broj 64 od 15. aprila 1945.

Već u planiranju napada na s. Zdenci trebalo je znati da jedan bataljon na tako širokom prostoru neće biti dovoljna snaga za ozbiljnija dejstva, što je tok događaja i pokazao. Na takvu odluku utjecala je nedovoljno jasna situacija na sektoru Slunj — Primišlje, jer se nije sa sigurnošću znalo kojim će pravcem iz tog rejona krenuti 104. divizija u pravcu Karlovca.

Poslije borbe kod Zdenca, brigada je ponovno povučena u s. Tobolić.

Po napuštanju Tounja i Zdenci neprijatelj se povukao dosta neorganizirano prema Generalskom Stolu, na liniju: s. Katić (sjeverni dio) — Ježića — s. Slat — s. Tonković i r. Dobra. U rejonu Generalskog Stola neprijatelj je počeo užurbano da šalje pojačanja⁵³ da bi spriječio dalje prodore, najprije 13. a zatim i 20. divizije.

Trinaesta divizija, a zatim 16. aprila i 20. divizija napustile su ovaj pravac radi izvršenja zadatka koji im je postavio štab 4. armije. U toku 15. aprila štab 34. divizije dobio je zadatak da smjeni 20. diviziju na pravcu Generalskog Stola, da divizijom sprečava neprijateljske prodore prema Ogulinu i da vrši pripreme za napad na Generalski Stol. Tako je 20. diviziju u toku 15/16. aprila smijenila brigada »Franjo Ogulinac Seljo«. Istog dana jedinice 8. divizije smijenile su i Karlovačku brigadu na pravcu Primišlje — Perjasica, koja je bila prebačena najprije u rejon s. G. Dubrava u divizijsku rezervu, a nakon nekoliko dana prebačena na prostor između rijeke Dobre i Kupe na pravac Bosiljevo — Vukova Gorica — Netretić — Karlovac.

U vezi sa ovim zadatkom brigada »Franjo Ogulinac Seljo« zauzela je odbranu na liniji s. Katić (južni dio) — šumice između s. Katići i s. Mirici — k. 213 — s. Spehari — r. Dobra, najprije sa tri bataljona u prvom ešelonu i jednim u brigadnoj rezervi, a od 19. aprila sa sva četiri bataljona naprijed.

⁵³ U dnevnom izvještaju MINORS-a broj 107 od 17. aprila kaže se: »... Pristiglim pojačanjem učvršćena je borbeni crta kod Generalskog Stola...«, (Arhiv VII, k. 49, reg. br. 17/1—1).

U takvom rasporedu brigada je ostala do konca mjeseca, kada je bila smijenjena od jedinica 3. divizije 2. armije. Brigada je na tom značajnom pravcu bila rastegnuta na preko 6 km fronta i nije bila u stanju ne samo da preduzme bilo kakve značajnije ofenzivne akcije, nego nije bila sasvim dovoljna ni da ovaj pravac potpuno sigurno zaštititi od sve jačih neprijateljskih snaga koje su se prikupljale u Generalskom Stolu, a čija je namjera bila da zaštićuje ovaj, za neprijatelja, veoma važan pravac.

Kod neprijatelja je tih dana došlo do mnogobrojnih promjena, a osnovni njegov cilj bio je da ponovo konsolidira i učvrsti ovaj dio fronta. Između 10 i 12. aprila premješten je u Karlovac štab 91. armijskog korpusa koji je dobio zadatak da uspostavi razbijeni odbrambeni sistem oko Karlovca. U času prijema komande, štabu korpusa stajale su na raspolaganju za odbranu slijedeće snage: 104. pješadijska divizija, 20. lovački puk, 2. i 4. policijski puk, 4. sam. policijski bataljon, od ostataka 392. divizije formiran je jedan bataljon, i 13. ustaška-domobranska divizija. Sve te snage bile su u dotadašnjim borbama dosta istrošene. Zapovijest grupe armije »E« koja se tada nalazila u Zagrebu, bila je da se Karlovac da bi se zaštitio Zagreb drži po svaku cijenu. Prvobitna namjera bila je daleko optimističnija, tj. da se spoje snage 47. korpusa (Rijeka) i 91. korpusa (Karlovac), ali je taj plan odbačen zbog nadmoćnosti Jugoslovenske armije i nedostataka sopstvenih snaga.

Rejon Generalskog Stola smatran je čvornim položajem i za odbranu i za eventualna aktivna dejstva. Naime, angažiranjem svojih snaga iz tog rejona prema Ogulinu željelo se privući na sebe što više snaga Jugoslovenske armije sa pravca Rijeka — Trst. Zato je neprijatelj čitavo vrijeme u tom rejonu držao i svoje najjače snage sa nekoliko tenkova, blinda i artiljerije.⁵⁴

Da bi se Karlovac zaštitio sa zapada, dovedena su iz Zagreba, na prostor između r. Kupe i r. Dobre, i dva us-

⁵⁴ Iz brojnog stanja 13. hrvatske divizije za april vidi se da je u rejonu Generalski Stol od njenih snaga bio štab 17. ustaške brigade sa štabnom četom, 2. i 3. bataljonom i 2. četa 3. bataliona 3. ustaške brigade sa ukupno preko 1.000 vojnika i starješina, (Arhiv VII, k. 101, reg. br. 7/12—1).

taška bataljona neidentifikovane ustaške brigade,⁵⁵ a radi osposobljavanja i obezbjeđenja željezničke komunikacije Zagreb — Karlovac i snabdijevanja i odvlačenja materijala, doveden je na taj dio pruge i 81. landešicen puk.

Već 17. aprila neprijatelj vrši svoj prvi ispad sa oko 150 ustaša u pravcu položaja 3. čete 3. bataljona. Ta četa je pri tome imala 2 poginula, 4 ranjena, 3 nestala i izgubljen je 1 teški mitraljez. Ustaše, koje su se neopaženo povukle, u stvari su uspjele da iznenade jedan vod čete čiji su borci od umora zaspali na položaju. Neprijateljski gubici nisu poznati. Takav ispad učinio je neprijatelj i 18. aprila prema položajima 1. i 3. bataljona, ali su jedinice spremne dočekale taj ispad. Brigada nije imala gubitaka, a neprijateljski nisu poznati. Ujutro 19. aprila, oko 9 sati, neprijatelj je u zahvatu ceste izvršio napad, ovaj put snagama oko jednog bataljona, ojačanog sa nekoliko tenkova kome je prethodila artiljerijska priprema. Napad je bio odbijen, osim što je u rejonu Stupišta uspjelo neprijatelju da zauzme dio odbrambenih položaja 3. bataljona. Neprijatelj je pri tome imao 10 mrtvih i više ranjenih, a zarobljena su 3 neprijateljska vojnika. Prema izjavi zarobljenog ustaše u Generalskom Stolu nalazila su se, pored ustaških snaga, i jedan bataljon 20. lovačkog puka sa 4 tenka i 4 haubice. U borbi je oštećen i 1 tenk. Brigada je imala 5 mrtvih ili ranjenih. U toku 20 i 22. aprila neprijatelj ponovo vrši ispade u pravcu položaja 2. i 3. bataljona. Zarobljena su 4 neprijateljska vojnika. 2. i 3. bataljon imali su 1 poginulog i 2 ranjena.⁵⁸

U toku 23. aprila štab brigade dobio je zadatak da 23/24. aprila izvrši nasilno izviđanje na čitavom svom odsjeku fronta između r. Dobre i r. Mrežnice radi identifikovanja snaga neprijatelja. U vezi s tim su 2. i 3. bataljon izvršili napad na odsjeku između komunikacije i r. Mrežnice, sa težištem na neprijateljskom položaju kod Ježića, a dvjema četama 1. bataljona i dvjema četama 4. bataljona

⁵⁵ Arhiv VII, k. 71, reg. br. 43/1 i k. 1227—1, reg. br. 32/3. Neki podaci govore da se radi o 15. ustaškoj brigadi, neki o ustaškoj prometnoj brigadi, a Nijemci su je nazvali Ustaška štabna brigada.

⁵⁶ Arhiv VII, k. 1225, reg. br. 56/2: Operativni izvještaj brigade »Franjo Ogulinac Seljo« za april 1945.

napad između komunikacije i r. Dobre. Sve jedinice su se pod zaštitom noći privukle u neposrednu blizinu neprijateljskih položaja. Napad je izvršen artiljerijskom podrškom i poslije kraće artiljerijske pripreme počeo je 23. aprila u 21,30. Čete su uspjele da zauzmu neke objekte neprijateljskih položaja, ali je neprijatelj pružao vrlo snažan otpor i odmah otpočeo i sa protunapadom. Očito je bilo da se radilo o snažnijem neprijatelju i jedinicama je naređeno da se povuku na svoje položaje. Međutim, cilj izviđanja, uprkos postignutog iznenađenja, nije ispunjen i nije bilo ni jednog zarobljenika. Naša je procjena da je neprijatelj imao 11 mrtvih i nepoznat broj ranjenih. Izvještaj MINORS-a govori o 3 ranjena. Brigada je pri tome imala 6 poginulih i 10 ranjenih. Utrošeno je 16.000 metaka, 195 mina za teške bacače i 208 mina za lake bacače.

Brigada je 25. aprila, da bi olakšala zadatak jedinica 7. divizije, koja je bila suočena sa jačim neprijateljskim snagama i napadala Lešće, sa dva bataljona izvršila pritisak na neprijateljske položaje na odsjeku r. Globornica — r. Dobra. Napad je počeo u 10,40 a završio se u 14 sati. Poslije toga bataljoni su se povukli na ranije položaje. Na položaju su nađena 2 poginula neprijateljska vojnika, 3 su zarobljena, dok ostali gubici nisu poznati. Brigada je imala 1 poginulog i 5 lakše ranjenih boraca. Utrošeno je 13.000 metaka i oko 250 mina za lake i teške bacače.

U toku dana 26. aprila izvršen je vatreni prepad na neprijateljske snage koje su se kretale na komunikaciji preko r. Dobre ka Lešću. Procijenjeno je da je neprijatelj imao 13 što mrtvih što ranjenih. Brigada nije imala gubitaka. Za vrijeme artiljerijskog prepada na s. Spehavi brigada je imala 4 ranjena.

Period od 15. do 29. aprila može se smatrati periodom pregrupacije naših snaga radi konačnog obračuna sa neprijateljskim snagama u rejonu Karlovac u kome je brigada »Franjo Ogulinac Seljo« na svom pravcu obezbjeđivala tu pregrupaciju i svoj zadatak uspješno ispunila. Brigada na tako razvučenom frontu pred relativno jakim neprijateljskim snagama (najprije 20. lovačkog puka, a zatim 104. divizije), u stvari težištu neprijateljske odbrane Karlovca, nije mogla nešto više ni učiniti, a ni neprijatelj, sem nekoliko manjih ispada, nije vršio neke

aktivnije radnje, već se pripremao za odbranu Karlovca i u širem smislu obezbjeđivao svoje glavne snage, sjeverno od r. Save. Stalan boravak jedinica na položajima pro-uzrokovao je zamor jedinica. Trebalo je o tome svemu voditi računa i pojedine jedinice povremeno povlačiti sa položaja na odmor.

S obzirom na stalne gubitke starješinskog kadra, problem popune je bio neprekidno jedan od gorućih problema koji je trebalo rješavati. Stari kadar je u većini izbačen iz stroja, a novopostavljeni nije imao dovoljno znanja, a još manje iskustva. To je sve skupa utjecalo i na opću borbenu sposobnost. Kao posljedica ovakvog stanja bile su i pojave neodgovornosti prema narednjima, nedovoljne pomoći potčinjenima, nedovoljne kontrole, što je dovodilo i do nepotrebnih gubitaka. Vojna nastava koja je inače ranije bila dosta redovna i pozitivno se odražavala na sposobnost kadrova, zadnjih mjesec dana, zbog stalnih pokreta u borbi, nije uopće održavana. Problemom neodgovornosti i vojničke nebudnosti pozabavila se i partijska organizacija. Partijski rad zbog stalnih pokreta i borbi bio je prilično otežan i neredovan, a, osim toga, i dalje je ostalo otvoreno pitanje proširivanja partijskih organizacija. U vezi sa popunom pomoćnicima političkih komesara četa naređeno je 5. aprila da Turopoljsko-posavski odred brigadi hitno uputi 5 pomoćnika političkih komesara četa. Politički rad, prilagođavajući se situaciji stalnih pokreta i borbi, sveo se na političke informacije o situaciji u svijetu i kod nas. Sa svim borcima prorađeno je naređenje vrhovnog komandanta druga Tita o početku ofanzive za konačno oslobođenje naše zemlje i zadatak koji se u vezi s tim postavlja pred svakog pripadnika brigade. Posebna je pažnja posvećena objašnjenju važnosti potpisivanja pakta o uzajamnoj pomoći između SSSR i DFJ.

Za komandanta 3. bataljona postavljen je Nevajda Stanko, za pom. politkomesara 1. bataljona ponovno Branislavljević Miša, a u 2. bataljon Ladišić Tomo.

Dezerterstva skoro i nema. Kod nekih novomobilisanih boraca ima pojedinačnih pojava »čuvanja glave«. Brigada je imala i tri samoranjavanja i svi su stavljeni odmah pod vojni sud. Ishrana je bila uglavnom zadovoljavajuća, sem što sljedovanje nije uvek stizalo na vrijeme.

Većina boraca bila je sasvim slabo odjevena. Obuća je bila nešto bolja. Higijenske prilike su se pogoršale. Zbog neodgovornosti sanitetskih organa izgubljeni su kazani za parenje. Otežano je bilo i pranje rublja.

Ocjenjujući najvažnije probleme štab brigade ih je poredao ovako: osposobljavanje nižeg kadra, popuna jedinica, izmjena naoružanja, odjeća, ishrana i popuna stoke.

Grupa drugarica — starješina u brigadi: sdesna nalijevo: Živičnjak Vjera, Predović Danica, Babić Danica, Dorđević Vjera, Bartvlin Danica, Ruskinja Kaća, Jordan Ivka, Crnić Jelka i Kanić Slavica.

6. Posljednje borbe brigade

Štab 2. armije, da bi ubrzao nadiranje svojih snaga općim pravcem Karlovac — Novo Mesto, formirao je 24. aprila dvije operativne grupe divizija — Unsku i Karlovačku.

Unska operativna grupa divizija (23, 28, 39. i 45. divizija) dobila je zadatak da što prije očisti od neprijatelja

dolinu r. Une i izbije na komunikaciju Zagreb — Karlovac i produži napad ka Karlovcu iz sjeverozapadnog pravca.

Karlovačka grupa divizija, u čijem su se sastavu nalazile: 3, 4, 10. i 34. divizija, dobila je zadatak da uništi neprijateljsku grupaciju oko Karlovca. Prikupila se do 29. aprila, a u toku 30. aprila i 1. maja divizije su podišle liniji spoljne odbrane Karlovca i zauzele polazne položaje za napad u slijedećem rasporedu:

- 10. divizija između rijeke Korane i Kupe,
- 4. divizija između rijeke Mrežnice i Korane,
- 3. divizija između rijeke Mrežnice i Dobre i
- 34. divizija između rijeke Dobre i Kupe.

Osnovna operativna zamisao bila je da se brzim dejstvom krilnih divizija (10. i 34.) presiječe odstupnica neprijateljskim snagama sjeverno od Karlovca u rejonu s. Draganići, a potom da se jednovremenim koncentričnim napadom svih snaga okruži i uništi neprijateljska Karlovačka grupacija.³⁷ 34. divizija imala je i zadatak da spriječi eventualno odstupanje neprijatelja preko Netretića i Metlike ka Novom Mestu. Prema prvobitnoj zamisli na lijevom krilu kao težištu, trebalo je da dejstvuju 34. i 7. divizija. 7. divizija je, međutim, po naređenju Generalštaba 30. aprila (znači neposredno pred početak operacije), upućena u sastav 4. armije, tako da je na lijevom krilu ostala samo 34. divizija sa dvije brigade — Karlovačkom i brigadom »Franjo Ogulinac Seljo«, relativno malog brojnog stanja.

U vezi sa pregrupiranjem snaga Karlovačke grupe divizija brigada »Franjo Ogulinac Seljo« je u toku 28/29. i 29. aprila smijenjena od jedinica 3. divizije i krenula na sektor s. Umol — s. Grabrk, gdje je stigla 29. aprila oko 21 sat. Sa tog sektora, nakon kraćeg odmora, brigada je izvršila dalji marš i zauzela rano ujutro 30. aprila polazne položaje na liniji Toplice Lešće — Bosiljevo i to 1. bataljonom, ojačanim 1 teškim bacačem, rejon Gradišće (k. 258) prema Toplice Lešće, 4. bataljonom, ojačanim 1 teškim bacačem, istočne padine Privis, 2. bataljonom, ojača-

³⁷ *Oslobodilački rat naroda Jugoslavije 1941—1945*, knj. 2, str. 600 i 640—643.

nim 1 teškim bacačem, s. Bosiljevo. Sa svim bataljonima uspostavljena je telefonska veza, a sa 2. bataljonom i radio-veza. 3. bataljon ostavljen je u brigadnoj rezervi. Lijevo, kod s. Vukova Gorica, nalazila se Karlovačka brigada.

Početak napada bio je određen za 1. maj.

Na pravcu 34. divizije, između r. Dobre i Kupe, nalazila su se dva ustaška bataljona ustaške brigade i dvije čete iz 23. ustaške brigade u prvom borbenom redu, po dubini jedan njemački bataljon formiran do Korpusne škole za borbenu obuku i prikupljenog ljudstva razbijene 392. divizije i 3. četa 3. bataljona 3. ustaške brigade u rejonu s. Netretić i u rejonu Ozlja, Pokupja, Zorkovca druge snage 13. ustaško-domobranske divizije. Zadatak svih ovih snaga bio je da zatvaranjem prostora između rijeka Dobre i Kupe obezbijede jaču odbranu Karlovca i spriječe njegovo natkrivljavanje sa sjeverozapada.

U 12 sati 30. aprila brigada »Franjo Ogulinac Seljo« krenula je sa prostorije Toplice Lešće — s. Bosiljevo — s. Spehari u pravcu sjeveroistoka sa zadatkom da se uspostavi kontakt sa neprijateljem. U vezi sa takvim zadatkom, štab brigade je uputio 4. bataljon desnom cestom uz rijeku Dobru pravcem Toplice Lešće — s. Tomašići — s. Vodena Draga — s. Mržljaki, a 2. bataljon lijevom komunikacijom pravcem: s. Bosiljevo — s. Vrhova Gorica — s. Beč — s. Sv. Jelena — Bležanske drage.

Na liniji k. 228 — Blaženske drage bataljoni su se oko 18 sati sukobili sa neprijateljskim snagama, koje su bile u isto vrijeme u pokretu prema jugu. Vjerojatno je da se radilo o jačim neprijateljskim izviđačkim dijelovima. Neprijatelju je uspjelo da u početku borbe iznenadi naše bataljone i odbaci ih na liniju s. Hrčić — s. Sv. Jelena, ali su 2. i 4. bataljon brzim protunapadom odbacili neprijatelja i do 19,30 sati ponovo izbili na liniju k. 228 — Bležanske drage. Time je brigada »Franjo Ogulinac Seljo« na svom pravcu podišla neprijateljskim glavnim odbrambenim položajima. Neprijateljski gubici toga dana nisu poznati, a 2. i 4. bataljon imali su 11 ranjenih.

Prvog maja ujutro otpočeo je opći napad Karlovačke grupe divizija sa ciljem da se oslobodi grad Karlovac, (sk. 42). Pred frontom brigade nalazio se u odbrani jedan us-

taški bataljon iz štabne brigade ustaške vojske u rejonu k. 196 — k. 221 (Vučkovka) — k. 205 — k. 241 (s. Tončić). Napad na ove položaje izvršili su 2. i 4. bataljon i to 2. bataljon preko Vučkovke (k. 221) ka s. Tončić-Selu, a 4. bataljon pravcem s Jarče Polje — s. Crkveno Selo. Napad je otpočeo u 7 sati. Poslije relativno ogorčenih borbi bataljonima je uspjelo da do 19,30 ovladaju cjelokupnim neprijateljskim položajima i izbiju na liniju s. Straža (južni dio) — s. Tončić-Selo. Na toj liniji se i zanoćilo. U borbama toga dana ubijeno je 20 ustaša, 40 ih je ranjeno, a 3 su zarobljena, dok je brigada pri tome imala svega 3 ranjena.⁵⁸

Na lijevom krilu, Karlovačka brigada izbila je toga dana pred s. Ladešić Draga.

Drugog maja brigada je produžila sa napadom, no sada sa cjelokupnim snagama brigade. Ispred brigade, osim ustaškog bataljona, nalazila se i jedna četa Nijemaca. Brigada je napadala u slijedećem rasporedu: 1. bataljon pravcem k. 205 — s. Crkveno Selo, 2. bataljon pravcem s. Tončić-Selo — k. 242, 3. bataljon pravcem s. Grubišić — s. Cučki, 4. bataljon bio je u brigadnoj rezervi. Napad je opet otpočeo u 7 sati. Poslije ogorčenih borbi brigadi je uspjelo da do 12 sati izbije na liniju k. 213 — k. 242. Neprijatelj je u dobroj mjeri bio rastrojen. Njemački bataljon u rejonu s. Netretić nije u toku čitava tri dana uopće upotrebljavan za bilo kakva aktivna dejstva. Vrlo je vjerovatno da je njemu bila namijenjena odbrana prelaza r. Dobre na pravcu Netretić — Karlovac, pa njemačko komandovanje nije htjelo da reskira da eventualno bude razbijen. U borbama toga dana zarobljeno je 16 ustaša, 25 ustaša je nađeno mrtvih na bojnopolju, a 53 su ranjena. Brigada imala 5 mrtvih i 19 ranjenih.⁵⁹

Toga dana brigada je podišla neposredno s. Netretiću, važnoj raskrsnici puteva sjeveroistočno od Karlovca i stvorila mogućnost za napad na Karlovac sa zapadne strane. Ostale divizije Karlovačke operativne grupe izbile

⁵⁸ Isto, k. 1225, reg. br. 52/2 (Izvjestaj štaba 34. divizije 2. armije 1. maja 1945); i k. 1231, reg. br. 54/2 i k. 49, reg. br. 2/2—1 (Dnevni izvještaj MINORS-a br. 122 od 2. maja 1945).

⁵⁹ Isto, k. 1231, reg. br. 54/2; 1—4/3 i k. 1227—11, reg. br. 7/7, depeša br. 775, 779 i 780.

su toga dana na liniju Kamensko — Duga Resa, čime je bila razbijena spoljna odbrana Karlovca i započele su borbe na neposrednim prilazima grada.

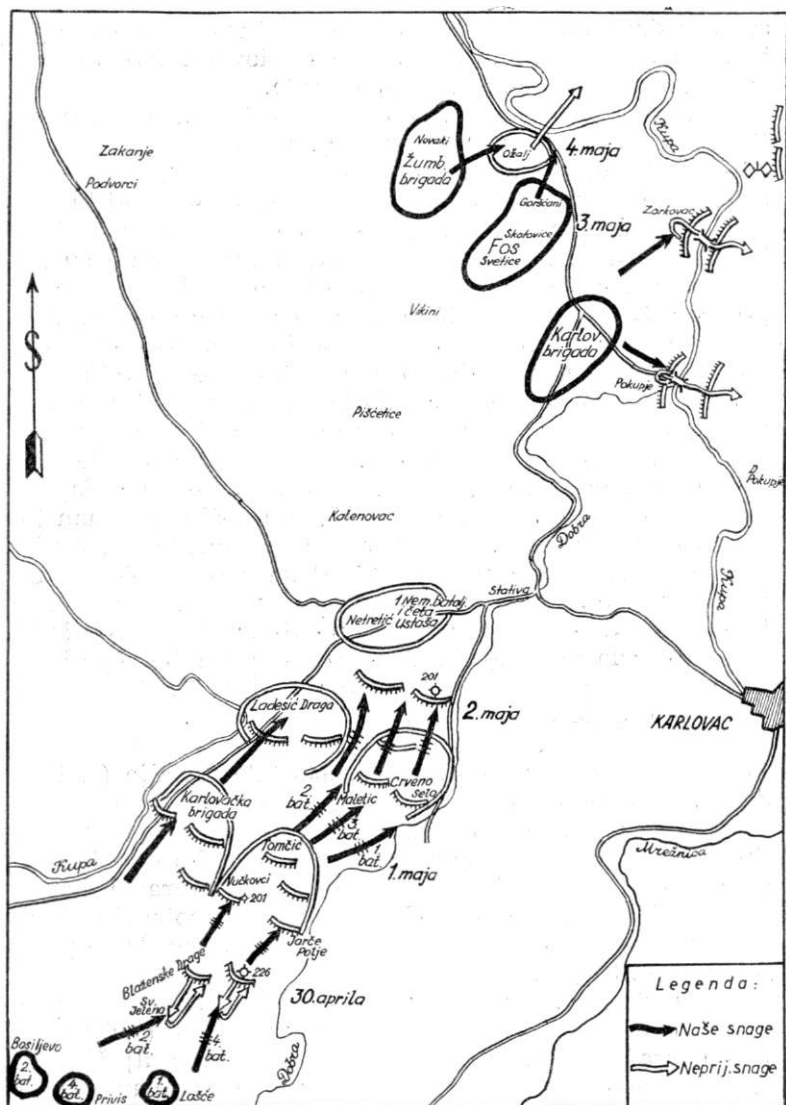
Brigada je 3. maja krenula u napad izjutra u 4 sata. Poslije vrlo kratkog otpora bataljoni su već oko 5 sati izbili na liniju s. Gradašić-Selo — s. Vinski Vrh, kada je u tom rejonu prestao svaki organizirani neprijateljski otpor. Dok su se njemačke snage povukle preko r. Dobre ka Karlovcu, ustaško-domobranske snage povukle su se djelimično i ka Ozlju. Brigada je u 12,40 sati izvršila marš pravcem Netretić — s. Kolenovac — s. Pišćetke — s. Vukini, zanoćila na prostoriji s. Gorščaki — s. Skotovice — s. Svetice i neposredno podišla jakom neprijateljskom uporištu Ozlju. Zumberačka brigada, koja je 1/2. maja pristigla u sastav divizije, izvršila je marš u rejon zapadno od Ozlja. Karlovačka brigada krenula je lijevom obalom r. Dobre i orijentirala se prema neprijateljskim uporištima Pokupje i Zorkovac. U toku noći pripreman je napad na uporište Ozalj, u kome su se nalazile snage ustaškog posadnog bataljona, i napad na uporište Zorkovac i Pokupje, gdje su se nalazili mostovi preko r. Kupe, a u kojima su se branili dijelovi 2. bataljona 3. ustaške brigade. Brigada »Franjo Ogulinac Seljo« i Zumberačka brigada dobile su zadatak da izvrše napad na Ozalj, a Karlovačka brigada na Zarkovac i Pokupje.⁶⁰

Deseta i 34. divizija su već 3. maja obuhvatile Karlovac sa istoka odnosno zapada, a ostale divizije (3. i 4. divizija) vodile su borbe na neposrednim prilazima grada. 3. maja je prema Karlovačkom pravcu orijentirana 7. SS divizija, čiji je 13. SS puk sa 1. artiljerijskim divizionom stigao do Karlovca. Prema prvobitnim namjerama grupe armije »E« ova divizija trebalo je da se upotrijebi kao pomoć 47. korpusu (Rijeka — Ilirska Bistrica) da se proboje prema Ljubljani.⁶¹

Četvrtog maja u 10,40 sati, poslije kratke artiljerijske i minobacačke pripreme, brigada »Franjo Ogulinac Seljo« i Zumberačka brigada otpočele su napad na Ozalj. Neprijatelj, demoralisan općom situacijom, počeo je napuštati pojedine bunkere još za vrijeme artiljerijske pripreme.

⁶⁰ Isto, k. 1231, reg. br. 39/1, k. 1225, reg. br. 10/1.

Isto, k. 71, reg. br. 43/1 i k. 70, reg. br. 3/3.

Borbe od 30. aprila do 4. maja 1945.

Jedinice brigade »Franjo Ogulinac Seljo« su u jednom snažnom naletu istjerale neprijatelja iz uporišta i u 11,15 cijelo je uporište bilo zauzeto. Neprijatelj nije imao vremena da izvrši planirana rušenja mosta, električne centrale i drugih objekata, koji su neoštećeni pali u naše ruke. Očuvanje tih objekata imalo je, pored ostalog, i veliki ekonomski značaj. Brigada je u napadu na Ozalj zarobila 46 ustaša, a 16 ih je ubijeno. Zaplijenjena su bila 2 topa, 96 pušaka, 7 teških mitraljeza i mnogo drugog ratnog materijala. Brigada je imala svega 2 ranjena.

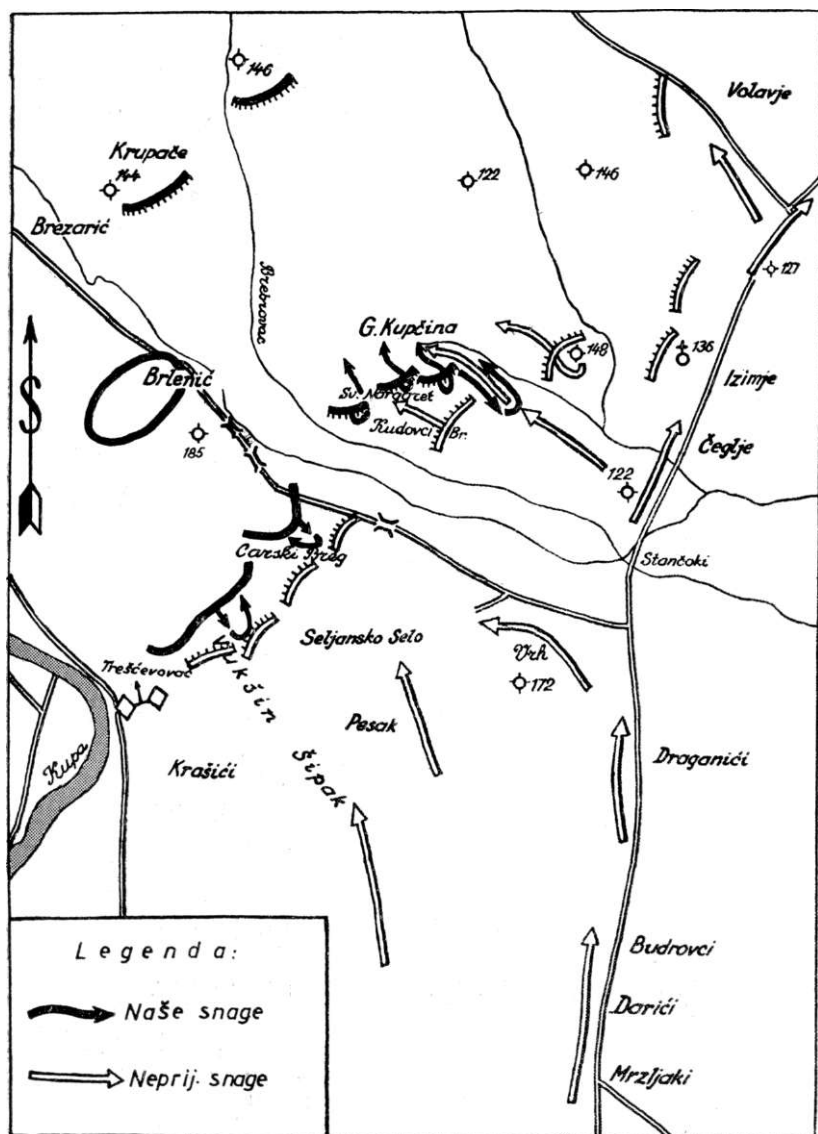
Poslije čišćenja prostora između rijeke Kupe i Dobre 34. divizija dobila je zadatak da ugrožava komunikaciju Karlovac — Zagreb, dejstvujući općim pravcem Krašić — Draganići sa ciljem da se u tom rejonu spoji sa 10. divizijom, koja je nastupala pravcem s. Rečica — s. Draganići.⁶² Odmah po završenoj borbi u Ozlju a u vezi s tim novim zadatkom, brigada »Franjo Ogulihac Seljo« i Zumberačka brigada izvršile su marš -u pravcu s. Krašić, dok je Karlovačka brigada u s. Ozalj, Zorkovac i Pokupje obezbjeđivala komunikacije koje u taj rejon izvode iz pravca Karlovca. Ostale divizije su toga dana otpočele razbijanje neprijateljske odbrane samog grada.

Neprijatelj je, da bi obezbijedio izvlačenje svojih snaga iz Karlovca, jakim snagama raznorodnih jedinica (Nijemaca, ustaša pa čak i četnika), zaposio sve kote zapadno od komunikacije Karlovac — Jastrebarsko (s. Carski Breg, s. G. Kupčina, s. Petrovina..).⁶³

U vezi sa dobivenim zadatkom štab 34. divizije, koji se nalazio u Krašiću, izdao je 5. maja naređenje Žumberačkoj brigadi da napada općim pravcem s. Bresarić — s. Brlančić — s. Draganići, sa ciljem da se ovlada linijom s. Carski Breg — s. Vukšin Sipak i stvori uvjete za izbijanje

⁶² Isto, k. 1227—11, reg. br. 4/7, depeša broj 1358 i 1357.

⁶³ Štab 91. A. K. posvećivao je veliku pažnju obezbjeđenju izvlačenja snaga iz Karlovca. Cijenio je da najveća opasnost prijeti od naših snaga iz pravca Zumberka. Za obezbjeđenje tog boka i pozadine angažovao je 5. ustaški korpus (Arhiv VII, k. 101, reg. br. 5/12—1), ojačan 20. njemački lovački puk (Arhiv VII, k. 101, reg. br. 6/12—2), crnogorsku četničku brigadu »Vuk Mićunović« (isto) i policijske jedinice (Arhiv VII, k. 76 reg. br. 11/2, 24/2).

Borbe 6. maja 1945.

na komunikaciju. Brigada »Franjo Ogulinac Seljo« do-
bila je zadatak da sa dva bataljona djeluje pravcem s.
Krupača — s. Izimje — s. Čeglje, sa jedne strane, radi
zaštite lijevog boka Žumberačke brigade i, druge, da ugo-
rožava i taj dio komunikacije. Dva bataljona brigade bila
su određena u divizijsku rezervu u s. Bresarić. Karlovač-
koj brigadi je bilo naređeno da iz rejona Zorkovac i Po-
kupje potpomaže dejstva Žumberačke brigade i obezbje-
đuje njen desni bok.

Brigada se 5. maja, poslije marša iz Ozlja, smjestila
u s. Bresarić (jugoistočno od s. Krašić). U popodnevnim
satima 1. i 2. bataljon napali su neprijatelja u G. Kupčini.
Do 23 sata neprijatelj je izbačen iz sela i povukao se u s.
Hudovci Breg, ali je i dalje pružao snažan otpor. U isto
vrijeme jedna četa 2. bataljona vršila je pritisak na ne-
prijatelja u s. Petrovini. 3. i 4. bataljon nalazili su se u
divizijskoj rezervi i nisu bili upotrijebljeni. Ostale divizije
Karlovačke grupe su toga dana razbile neposrednu od-
branu grada i započele ulične borbe u samom gradu.

Neprijatelj je stalno pojačavao svoje snage u s. Hu-
dovci Breg i 6. maja po ponoći u 2,30 otpočeo protunapad
i uspio da odbaci snage brigade (1. i 2. bataljon) u sjeverni
dio s. G. Kupčina. S obzirom na vrlo snažan neprijateljski
pritisak, snage brigade bile su prisiljene da se u 16 sati
povuku još nešto istočnije, na liniju k. 144 — k. 146. U
21 sat organiziran je ponovni napad 1. bataljona na s. G.
Kupčinu, koji nije uspio. Neprijatelj je na bočnim osigu-
ranjima imao sve jače i jače snage. Bataljon je imao 1
poginulog i 9 ranjenih. Isto tako nije uspio ni napad 3.
bataljona na s. Carski Breg. Neprijatelj je zbog situacije
u Karlovcu znatno pojačao snage duž komunikacije i uba-
civao nove snage. Bataljon je imao 1 poginulog i 7 ra-
njenih.

Sve jedinice zanoćile su na dostignutim linijama. Bri-
gada je 6. maja imala ukupno 2 mrtva i 16 ranjenih. Os-
tale snage 3, 4. i 10. divizije toga dana potpuno su oslo-
bodile Karlovac. Neprijatelj je uspio da većinu snaga i
sredstava izvuče iz Karlovca.

Tokom čitavog 7. maja, od 4 izjutra brigada je vršila
snažne napade na neprijatelja prema s. G. Kupčina i s.

Carski Breg. Zumberačka brigada je 6/7. maja prebačena na sektor s. Sv. Jane sa zadatkom da dejstvuje u pravcu Plešivice i Samobora. Neprijatelj je snažnom vatrom iz Jastrebarskog podržavao odbranu svojih jedinica, koje su se vrlo uporno branile. Toga dana prešle su u napad i jedinice Karlovačke brigade u pravcu s. Draganići. U 23 sata neprijatelj je otpočeo da se povlači a jedinice brigade da ga gone u pravcu Jastrebarskog. Brigada je toga dana imala 22 ranjena i 4 mrtva. Gubici neprijatelja su nepoznati.

Ujutro 8. maja u 5 sati brigada je oslobodila Jastrebarsko. U samom mjestu zahvaćena je neprijateljska zaštitnica. Tom prilikom zarobljeno je 18 neprijateljskih vojnika i mnogo ratnog materijala koji neprijatelj nije uspio da izvuče. Pod zaštitom jedinica 20. lovačkog puka i 5 ustaškog korpusa⁶⁴ u širem rejonu Plešivice sve neprijateljske jedinice povlačile su se preko Samobora prema Sloveniji, gonjene jedinicama 2. armije. Brigada »Franjo Ogulinac Seljo« je tog zadnjeg dana imala 3 poginula druga i 6 ranjenih. Zumberačka brigada je 8. maja nastupala od s. Sv. Jane preko Plešivice ka Samoboru. U borbama sa neprijateljskim zaštitnicama kod Plešivice poginuo je i komandant brigade kapetan Ajdinović Ljuban, jedan od rukovodilaca koji je za brigadu »Franjo Ogulinac Seljo«, kao komandant 3. bataljona i operativni oficir brigade, imao velike zasluge.

Brigada je od 30. aprila do 4. maja, kada je pred veće izbila u rejon Krašića prešla oko 37 km ili prosječno 7 km dnevno. S obzirom na zamišljeni manevar i tempo razvoja situacije kod 3. i 4. divizije, tempo nastupanja 34. divizije i brigade »Franjo Ogulinac Seljo«, bio je potpuno zadovoljavajući. U završnim borbama brigada je imala 14 poginulih i 79 ranjenih. Neprijatelju su pri tome nanijeti gubici od 75 mrtvih, 120 ranjenih i 70 zarobljenih.

⁶⁴ Koncem aprila sva vojska NDH bila je formirana u tri ustaška korpusa, od kojih je 5. korpus bio u Karlovcu. Njegove jedinice povlačile su se preko Jastrebarskog, Plješćevice i Samobora ka Sloveniji (Arhiv VII, k. 7, reg. br. 1/43; k. 101, reg. br. 5/12—1 k. reg. br. 7—I, reg. br. 3/41).

Za udarnu brigadu »Franjo Ogulinac Seljo« to je ujedno poslije tačno 16 mjesečnih borbi bio i kraj rata.

*

Poslije oslobođenja Jastrebarskog brigada »Franjo Ogulinac Seljo« je od 9. do 13. maja bila u mjestima južno od Zagreba, da bi 14. maja ušla u glavni grad SR Hrvatske — Zagreb.

Prošlo je tačno 16 mjeseci borbi, života i rada brigade od dana kada je ona 8. januara 1944. godine formirana u Pokupskom Cerju pa do dana kada je brigada 8. maja u ranim jutarnjim satima u svom nastupanju ušla u Jastrebarsko i time pobjedonosno završila svoj borbeni put.

Na tom relativno kratkom borbenom putu brigada je, u 86 što većih i manjih borbi, imala 414 poginulih i 974 ranjenih boraca i rukovodilaca. Ti relativno veliki gubici dokaz su više velikih požrtvovanosti i hrabrosti njenog boračkog i starješinskog sastava. Međutim takvi gubici su i posljedica jakih neprijateljskih snaga sa kojima je brigada vodila borbu, kao i nepovoljnih uslova terena na kojima je ona vodila borbe (neposredna blizina Zagreba, manevarsko-ravničasto zemljište, važne komunikacije, itd.).

Brigada je u tom periodu nanijela neprijatelju prilično teške gubitke. Prema službenim podacima štaba brigade ubijeno je 1.448, ranjeno 1.497, a zarobljeno 785 neprijateljskih vojnika, podoficira i oficira.⁶⁵ Ti i takvi neprijateljski gubici su utoliko značajniji jer su postignuti uglavnom prije završnih operacija Jugoslovenske armije i to najvećim dijelom u borbama koje je brigada vodila samostalno ili u sadejstvu skoro isključivo sa ostalim snagama 34. divizije.

⁶⁵ Navedeni podaci koji su uzeti iz izvještaja brigade mogu se uzeti kao približno tačni. Kao prilog toj konstataciji može se navesti činjenica da je u 27 borbi (od 86 većih ili manjih borbi brigade) prema neprijateljskim podacima ubijeno 339 njegovih vojnika i starješina, a u 21 borbi, i to ne onih najtežih koje je brigada vodila ranjeno je 261. Sve se to uglavnom odnosi na ustaško-domobranske snage. Za gubitke njemačkih jedinica ima veoma malo podataka u arhivama.

U čitavom tom periodu zaplijenjeno je između ostalog: 5 topova, 7 teških bacača, 48 mitraljeza, 54 puško-mitraljeza, 5 protuavionskih mitraljeza, 21 laki bacač, 48 automata, 1.064 puške, preko 650.000 metaka raznih vrsta itd.

Uništeno je bilo, između ostalog: 48 betonskih bunkera, 2 oklopna vlaka, 150 vagona nafte, 4 lokomotive i 32 vagona, 3 protuavionska topa, 2 tenka, pruga je porušena na više tisuća mjesta, itd.

Sve to govori o tome da je Udarne brigada »Franjo Ogulinac Seljo« sa uspjehom izvršila borbene zadatke koji su pred nju bili postavljeni od njenog formiranja pa do pobjedonosnog završetka rata protiv fašističkih sila i domaćih izdajnika. Na takvim vojnim uspjesima gradio se i politički utjecaj brigade na stanje na terenu. Nije nekromno reći da je brigada bila jedan od značajnih političkih faktora koji je mnogo doprinio razmahu NOP na ovom području.

Formiranje brigade sastavljene u ogromnoj većini od ljudi sa terena na kome je ona uglavnom i dejstvovala odigralo je, bez sumnje, jednu od odlučujućih uloga u rastu NOP u tom kraju. Ogromne vojničke uspjehe koje su na tom terenu postizale, do formiranja brigade »Franjo Ogulinac Seljo«, druge jedinice (4. kordunaška udarna brigada, 1. proleterski bataljon Hrvatske, 13. proleterska NO udarna brigada »Rade Končar«) nisu bili krunisani adekvatnim političkim uspjesima masovnijim stupanjem domaćih ljudi u NOV i uključivanjem u NOP. Tek šire i jače učešće ljudi iz tog kraja u brigadi »Franjo Ogulinac Seljo« i 34. diviziji zatalasalo je značajnije široke narodne mase tog kraja. Njeno formiranje bilo je baš zato od velikog političkog i vojničkog značaja. Time je zadat i jedan od krupnijih udaraca politici, prije svega, reakcionarnog dijela HSS i Mačeka. Sve mjere i političke i obavještajne i vojne koje je neprijatelj preduzimao prema brigadi i 34. diviziji uopće, očiti su dokaz tačnosti jedne takve ocijene.

Brigada je na svom terenu bila ne samo nosilac oružane borbe već i jedan od veoma ozbiljnih faktora političkog rada. Dok je borba protiv ustaške ideologije bila manje ili više laka i jednostavnija, to je borba protiv reakcionarne politike dijela vodstva HSS na čelu sa Ma-

čekom, čiji je osnovni smisao bio odvrćanje naroda od oružane borbe, bio utoliko teži i složeniji. Dok je u prvom periodu formiranja brigade zapažena veoma jaka agitacija za stupanje u domobranstvo NDH, sredinom 1944. godine uočljivi su bili pokušaji stupanja u NOV i razbijanja brigade iznutra (dezerterstvom, sabotажama, paničarstvom i si.), da bi u kasnijem periodu prelazili na otvorenu suradnju sa ustašama u borbi protiv NOP i NOV. Treba reći da je neprijateljska propaganda bila veoma aktivna i da su osnovne parole te propagande bile potpuno, u najčešće slučajeva, prilagođene konkretnom stanju i potrebama na terenu, odnosno pojedinom njenom dijelu. Takvoj politici reakcionarnog dijela HSS treba dodati i snažan okupatorski teror. Trebalo je mnogo svijesti, upornosti, znanja i vojničkih uspjeha pa da se uspješno borimo protiv te profašističke politike.

Brigada je kroz čitav period svog postojanja djelovala kao tipično partizanska jedinica pa su zbog toga neka njena iskustva značajna i treba ih istaći.

U svim svojim *napadnim dejstvima*, koja su ponajčešće bila samostalna, brigada se uglavnom susretala sa napadima na utvrđena uporišta. Pri tom, ona je pokazala vanrednu upornost i prodornost. U 29 većih napada na neprijateljska uporišta, u 17 je postignut potpuni uspjeh, u dva neprijatelj je bio prisiljen da napusti uporište, u tri maha napada su imali demonstrativan karakter, a samo u 7 napada nije postignut uspjeh, od čega samo jedan zbog subjektivnih slabosti. Izuzev napada na Hrastovac koji je izvršen danju, svi napadi su planirani i izvođeni tako da se završe prije svršetka noći. Na to su utjecala uglavnom dva faktora. Prvi je blizina jakih neprijateljskih uporišta (Zagreb, Karlovac i Sisak), a drugi neprijateljska avijacija koja je bila locirana na obližnjim aerodromima Lučko, Pleso i Kurilovec, a koja je kroz čitav rat bila vrlo aktivna. Svakom napadu je prethodila intenzivna vojna i politička priprema. Sto se vojnih priprema tiče, one kroz čitav rat nose pečat stalnog poboljšavanja. Kako su se sticala nova iskustva, kako je starješinski kadar više školovan, pripreme i organizacija napada bili su bolji. Pripreme su često zbog konspirativnosti bile veoma kratke i često nedovoljne i vršene neposredno pred odlazak na

zadatak. U političke pripreme spadala je, prije svega, priprema i mobilizacija komunista i skojevaca. Skoro stalna je bila praksa da se pred odlazak na zadatak svim boricima objasni značaj akcije koja je bila u toku. U pripremu pred odlazak u napad ulazila je i provjera ispravnosti naoružanja.

U prvom periodu svog postojanja, brigada je bila veoma često suočavana sa *odbrambenim dejstvima*. Osnovna karakteristika tih dejstava bila je težnja da se aktivnim dejstvima, neprijatelju kao napadaču oduzme inicijativa iz ruku. Na toj liniji imamo veoma karakterističnu, ujedno veoma pozitivnu, pojavu da se već poslije prvih cukoba sa neprijateljem prelazilo u protunapade, ponekad sa pojedinim jedinicama, a ponekad i sa brigadom u cjelini. Pri tome je važno primijetiti težnju da se uvijek nastojalo da se prethodno zauzmu taktičko-topografski jaki objekti kao neophodan oslonac takve aktivnosti. Vrlo se rijetko koji neprijateljski napad nije završio protunapadom čitave brigade. U manevru protunapad najčešće je bio izražen udar u neprijateljski bok ili krilo. Dok je faza protunapada bila obično vrlo uspješna, zahvaljujući čvršćem rukovođenju u toj fazi, faza gonjenja obično nije bila dovoljno organizirana, jer su jedinice, sa jedne strane, vrlo često gubile kontakt sa neprijateljem, a, sa druge, zbog raštrkanosti gubile svoju udarnu i vatrenu snagu i zato ona najčešće nije iskoristila uspješan ishod samog protunapada. Stab brigade je već prilikom razmještaja, po pravilu, vodio dovoljno računa o tome da se brigada u slučaju iznenadnog neprijateljskog napada nađe u što povoljnijoj taktičkoj situaciji, naređujući pri tome sve neophodne mjere borbenog obezbjeđenja. Mnoge takve mjere, koje su bile preduzimane, bile su plod negativnih iskustava koje je brigada sticala. U slabosti odbrambenih dejstava svakako se mogu ubrojati: slabo utvrđivanje, maskiranje, plan vatre, ponekad nemanje rezerve (posebno kod bataljona) i drugo. Posebna je bila slabost što se nije uvijek i u svakoj prilici razradio plan odbrane, što je dovodilo do neadekvatnih odluka i radnji potčinjenih štabova i komandi. Veza je u odbrambenim dejstvima, kao po pravilu, predstavljala najveću teškoću. U prvom periodu postojanja brigada najveću teškoću predstavljalo je

pomanjkanje materijala veze tako da se veza, sem signalne i kurirske, i nije mogla uspostaviti. Kurirska veza, ma koliko ona bila sigurna, zahvaljujući ponajčešće hrabrosti kurira, ipak je bila spora. Posebno je u nekoliko slučajeva bila pogrešna ocjena i odluka štaba brigade da se zbog kraćeg zadržavanja brigade na određenoj prostoriji ne organizuje veza. U dva slučaja je to brigadu dovelo u veoma kritičnu situaciju. Teže naoružanje, kojim je brigada raspolagala, u odbrani je znatno manje korišćeno što je svakako otežavalo rad bataljona u ostvarivanju vatrene nadmoćnosti nad neprijateljem. Štab brigade je organizaciji protunapada poklanjao znatno veću pažnju od organizacije odbrane i ona je ponajčešće prepuštena štabovima bataljona i komandama četa.

Marševi su bili, sasvim prirodno, jedan od najčešćih pothvata brigade. S obzirom na to da je operativno područje Zumberak i Pokuplje, na kojemu je djelovala brigada, bilo presječeno sa dvije važne putne i željezničke komunikacije, to su i marševi ponajčešće izvođeni pod veoma nepovoljnim okolnostima. Dvije su osnovne karakteristike izvođenja tih marševa: različitost mjesta prelaza i različitost izvođenja samog marša. Ovo je opet ovisilo o neprijateljskim snagama na obezbjeđenju tih komunikacija i potrebe ili ne da se marš izvrši u tajnosti. Marševi preko tih komunikacija obično su se izvodili pod neizvjesnim okolnostima. Naime, uprkos izvođenja i obavještajnih podataka sa kojima se raspolagalo, nikada se nije moglo znati pravo stanje stvari u samom momentu prelaska. To je nametalo posebne mjere u organizaciji i sprovođenju borbenog obezbjeđenja. Osnovno u tim mjerama bilo je čuvanje tajnosti o maršu uopće, tajnost u sprovođenju marša do komunikacije i samo obezbjeđenje prelaza kolone preko komunikacije. Brigada je najčešće prelazila komunikacije u jednoj koloni i uvijek na drugom mjestu. Jedino je marš 21/22. juna vršen na širokom frontu i u samostalnim bataljonskim kolonama, koje su prilikom prelaza pruge istovremeno je i rušile. To je omogućila malobrojnost i slabost neprijateljskih uporišta u tom periodu. Marševi na kraća odstojanja i unutar oslobođene i poluoslobođene teritorije vršeni su, po pravilu, u samostalnim bataljonskim kolonama. Nastupni marševi ka

objektima napada ovisili su o zadacima brigade i bataljona. Ponajčešće se od mjesta koncentracije (na kome je obično vršena posljednja priprema jedinica) do blizine objekata napada kretalo u jednoj koloni, a zatim bi svaki bataljon, već prema zadatku, dalji marš vršio samostalno. Za sve marševe brigade u cjelini se može reći da su oni vršeni bez šablona, ovisno o situaciji i da je borbenom obezbjeđenju posvećivana velika pažnja.

Kroz čitavo svoje postojanje brigada je raspolagala sa relativno malo teškog naoružanja. To je u svakom slučaju otežavalo njena borbena dejstva, posebno u napadima. Na dan svog formiranja brigada je raspolagala jednim pt-topom i sa dva teška minobacača, koji su u borbama 6. marta 1944. izgubljeni. Tek oktobra brigada je ponovno raspolagala 1 pt-topom i sa 3 teška minobacača. Štab 34. divizije je pomanjkanje teškog naoružanja, uvijek kada je to bilo moguće, rješavao na jedan originalan način, tj. ojačavanjem brigade pojedinim oruđem ili čitavom pratećom četom druge brigade koja nije napadala ili je bila na osiguranju, ili pak artiljerijskom jedinicom štaba divizije. Znači, iako je brigada raspolagala sa malo teškog naoružanja, ona je u napadnim dejstvima najčešće ojačavana sa skoro dovoljno teškog oružja koji joj je potencijalno omogućavao da postigne uspjeh. Takva je bila i praksa štaba brigade u odnosu na bataljone. Raspored artiljerije i minobacača bio je veoma različit i on je ovisio o broju raspoloživih oružja, karakteru dejstva i vrsti oružja. U napadu na utvrđena uporišta pt-topovi su po pravilu, pridavani bataljonima. Brdski topovi su skoro, u principu, zadržavani pri artiljerijskoj grupi štaba brigade. Minobacači su ovisno o broju i karakteru uporišta pridavani bataljonima ili zadržavani pri štabu brigade. U odbrambenim dejstvima artiljerijska i minobacačka oruđa redovno su zadržavana pri štabu brigade.

Jedna od karakteristika brigade bila je i da je veoma brzo i relativno lako prebrođavala krize nakon neuspjeha ili velikih gubitaka. Dva su faktora u tome igrala presudnu ulogu. Prije svega, to je bio dokaz dobrog rada partijske i skojevske organizacije. Drugo, borački i rukovodilački sastav u brigadi vrlo se brzo mijenjao uslijed mno-

go razloga. Tako je vijek četnog komandnog kadra iznosio dva mjeseca, a bataljonskog tri do četiri mjeseca.

Partijska organizacija brigade bila je od formiranja brigade pa do kraja rata nezamenljiv činilac borbene i političke vrijednosti brigade u cjelini. Štaviše, njene početne slabosti i u organizacionom i u ideološkom pogledu direktno su se odražavale na stanje u brigadi. Skoro ništa nije bilo tako očigledno kao činjenica kako je organizaciono učvršćivanje partijske organizacije i ideološko-politički rad i uzrastanje komunista snažno utjecalo na sveukupno stanje u brigadi. Može se smjelo tvrditi da su ove dvije stvari išle potpuno uporedno jedna sa drugom. Koliko god je hrabrost komunista bila vanredno značajan elemenat utjecaja komunista na borački sastav brigade, toliko je bila od vanrednog značaja i njihova ideološko-politička zrelost. Zbog toga je i poslije učvršćivanja partijske organizacije brigade tom pitanju stalno posvećivana veoma velika pažnja. U metodu rada partijske organizacije u brigadi bilo je dosta slabosti, ali su one sagledavane i postepeno otklanjane. No, bez obzira na sve slabosti može se sa sigurnošću tvrditi da su partijske organizacije brigade i njeni komunisti svojom neumornom aktivnošću bitno utjecali na sveukupno stanje u brigadi i omogućili da brigada na svim poljima postigne tako značajne rezultate. Slična se ocjena može dati i za rad skopske organizacije.

Čvrsto povezana sa narodom iz kojeg je i proistekla, uzvraćajući tom narodu to svojom sviješću, borbenošću i požrtvovanjem Udarne brigada »Franjo Ogulinac Seljo« časno je ispunila svoj borbeni dug u sveopćoj borbi naroda Jugoslavije protiv mračnih fašističkih sila i svih njihovih pomagača.